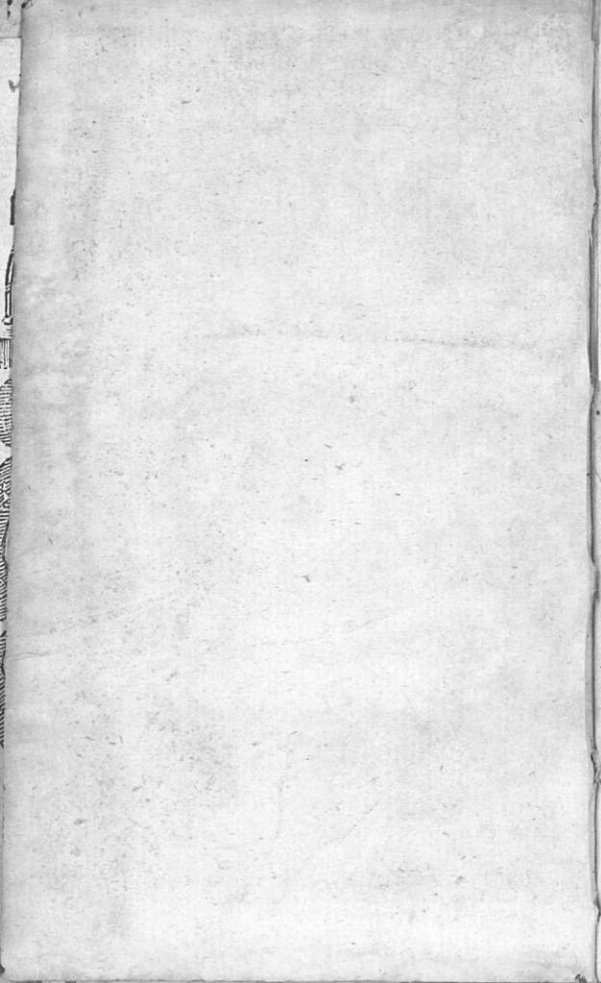

1082.

Anicij Manlij
Torquati Severini
BOETII.
de
Consolatione Philosophiae
Libri V.

Andreas et Ioseph Schmuzer sculp. Vienna Austria

ANICII MANLII TOR-
QUATI SEVERINI
BOETHII,

DE
CONSOLATIONE
PHILOSOPHICÆ
LIBRI V.

Opus omni sæculo summe, nullo
satis deprædicatum, ipsa æternitate
dignissimum; cuius hominum conditioni, lit-
teris imbutæ, imprimis utile, ac necessarium,
ad animum sub utraque fortuna rite for-
mandum, & perducendum ad ve-
ram felicitatem.

IN STRENAM OBLATUM,
DD. Sodalibus Academicis, è quatuor
inclytis facultatibus, sub titulo
B. V. MARIÆ,
In cœlos assumptæ, in Cæsareo &
Academico Societatis JFSU Collegio, Viennæ
Austriæ Congregatis.

Anno reparatæ salutis M. DCC. XXXIII.

— — — — —
❧ ————— ❧
VIENNÆ AUSTRIÆ,
Typis Mariæ Theresiæ Voigtin Vi-
duæ, Univers. Typogr.

A NEW METHOD FOR
GREAT SPEED
ROBERT H. H.
BY
CONSORCIUM
PHILOSOPHICUM
L. A. B. A. S.

Operum in facio
L. A. B. A. S.
L. A. B. A. S.
L. A. B. A. S.
L. A. B. A. S.
L. A. B. A. S.
L. A. B. A. S.
L. A. B. A. S.
L. A. B. A. S.
L. A. B. A. S.
L. A. B. A. S.
L. A. B. A. S.
L. A. B. A. S.

030028021

Ad Lectorem.

Licet unanimi Eruditorum suffragio Boëthii nostri omnes libri, graves, docti, & perq; utiles sint; in his tamen de Consolatione philosophiæ, nescio, quomodo author vicerit semetipsū: cum non tam ipsius operâ, quàm divinæ providentiæ, peculiari quodam ductu, mentem & calamum dirigente, scriptus esse videatur: eo tempore, quo per sumam iniquitatē, conjectus in carcerem, sententiâ mortis expectans, jamq; vicinus æternitati, animum suum à cæteris abductum, revocavit ad considerationem veræ felicitatis: ad quam, si quis alius, facilem & securissimam viam ostendit in hoc opère suo, eâ styli elegantia, proprietate verborum, sententiarum pondere, & res difficillimas explicandi facilitate: ut ex vero judicio Ju-

lli Cæſaris Scaligeri, in Hypercrylicō, authoris noſtri ingenium, eruditio, ars, ſapientia, facilè provocet omnes authores, ſive illi græci ſint, ſive latini.

Forma libri dialogum imitatur, ſive colloquium, quo Boëthius ipſe filo ſuæ orationis contexit ea, quæ tum à ſe, tum à Philoſophia ſapientiſſimè & ſaluberrimè differuntur. Dictio eſt varia, modò ſoluta, modò ligatá: proſam ipſe vocat, & Metrum: quamvis verò in utroque plurimùm excellat: animùmque legentis mirificè rapiat; quæ tamen, ut loquitur Scaliger, libuit ludere in Poëſi, planè ſunt divina: nihil illis cultius, nihil gravius: neque denſitas ſententiarum vernerem, neque acumen abſtulit ardorem: ut rectè cenſeat, paucos ei poſſe comparari.

Porro libri ſunt quinque: I. continet querimoniam Authoris, ex comparatione ſtatus prioris, cum præſenti. In II. applicat philoſophia leniora quædam fomenta, docétque,
non

non esse justam de fortuna querelam. III. suggerit adversus ægritudinem animi, remedia certiora: dum falsæ felicitati larvam detrahit, ac veræ beatitudinis naturam ostendit. IV. docet, malos omnes infelices esse; bonos verò beatos; omnia moderante Deo; ex cujus providètia demonstrat, nullam esse fortunam malam. V. denique agit de casibus humanis, libertate arbitrii, ejusque concordia, cum præscientia divina.

Cæterùm ad faciliorem hujus saluberrimi opusculi usum, id quod à multis desiderari dudum accepimus, prosæ & metri cujuslibet synopsis, & quasi argumenti ab authore deducti prægustum aliquem præmittere placuit: ac demum in fine sententias nobiliores, tanquam veræ felicitatis semina, colligere, inque singulos anni dies quasi dispergere, nullo materiæ aut librorum ordine servato. In quibus authoris sæpe verba, semper animi sensum expressum videbis: maximè prout illum exposuit Doctor Angelicus

gelicus D. Thomas Aquinas, qui hoc opusculo, velut humana divinâque sapientia plenô, mirificè fuit oblectatus, illudque insigni commentario illustravit. Denique in sententia quavis designavimus ejus fontem: ut uberius haurire cupienti littera L. indicet Librum, Littera P. Profam, Littera M. Metrum. Vale, & fruire benevole Lector, Boëthio Ductore, ad declinandam falsam hujus mundi felicitatem; & veram, tum in hac, tum in altera vita consequendam.

—•••••—•••••—•••••—•••••—•••••—•••••—•••••—•••••—

VITA AUTHORIS.

Ex probatis scriptoribus compenditò data.

rtus est Anicius Severinus Boëthius Romæ, vetustissima, nobilissimâque Manliorum Torquatorum profapiâ. Generis splendorem, quem à majoribus accepit, longè clariorem in illos refudit, cunctos superans, sapientia

tia & virtute. Natus est eo tempore, quo vitium & barbaries in religionem & artes ingenuas feralem tyrannidē exercebant: cui Boëthius inter primos obstitit, peculiari divinæ providentiæ donô, factus illarum vindex, tutor, & propagator.

Ex Ephebis egressus, atticâque & Romanâ facundiâ, probè instructus Nicomachi, Euclidis, & Aristotelis liquidissimâ interpretatione omnem sibi posteritatē obstrinxit, eâ nominis famâ apud sapientes comparatâ, quam nulla unquam oblivio, nulla vetustas delebit. Cùm in prædicamentâ Porphyrii locupletissimo ingenio commentaretur, visum est urbis Romanæ primoribus, tantum ingenium gubernandæ reipublicæ admovere: quare juvenem adhuc post alia ordinis senatorii munia, unanimi suffragiô consulem Urbis, quondam Orbi dominantis, renuntiârunt.

In hoc ille dignitatis culmine tertio postmodum constitutus, ita procuravit rempublicam: ut in hujus
com-

comodis amplificandis unicè desudare videretur : simulque ita privatae sapientiae studis erat addictus: ut quasi nihil aliud agens, opera plurima, eruditionis reconditæ, & scientiæ vastissimæ plena admiralibi solertiâ elucubrârit. Fortitudine, & constantia adeò fuit invicta: ut Patriam sceleratorum machinatione labefactam, & ruinæ proximam, suis ipse humeris fortissimè sustentârit.

Theodoricum de Augustum, optimis regnandi artibus ita imbuit: ut illum tanquã emortuum aliàs instrumentum suo quasi spiritu animârit. Opibus suis commune indigentibus ærarium aperuit, idémque liberali ipsius animo fuit, miserorum necessitates sciuisse, & munifica manu sublevâsse. Neque remissior fuit justitiæ cultor, tam immobilis inter minas, ad quas adamantini quoque vertices contremiscunt, quàm ad ostentationem gratiæ, quæ multorum animos pervertit, & à recto æquitatis tramite transversum agit.

Triguillam, Conigastum, Cyprianum, aulæ Primates, à nefariis machinationibus Romanâ libertate dejecit. Vestigal, grassante in ditione Romanam fame, ab exhausto populo corradi, fortissimus Consul non sustinuit. Oppressam in Paulino, Albinóque, Senatorum nobilissimis, innocentiam, æquitate suâ erexit, & adversus perditissima obtreçtatorum machinamenta confirmavit. Hæc, aliâq; plurima, exactæ virtutis luculenta exempla, quemadmodum apud optimum quemvis amorem ei, & venerationem intenderant; ita fellea malignorum corda in livorem, æmulationemq; funestissimam concitârât.

Præparanda scilicet à DEO fuit emerita viri virtus in spectaculum, oculis suis dignum. Postquam enim geminos filios, eodem tempore Consularibus fascibus insignes, rarâ felicitate spectârât; fœda repentè in Boëthii caput tempestas surgit, non nisi innocentis sanguine sedanda. Triguilla, sociique iniquissimis criminationi-

tionibus, suppositisq;, illius nomine, seditiosis, ac proditoriis scriptis, *Severinum* appetiêrunt; *Basilus*, venalis fidei scurra, *Gaudentius*, & *Opilio*, mortalium ejectamenta, & ob execranda facinora aquâ, & igni interdicti, contra *Boëthium* testificati fuerunt: cum ille, nullo ad defensionem concessio spatio, & cum eo sapientia, fides virtus omnis in exilium relegatur.

Obducendæ quippe sunt soli densæ nubes, quò serenioribus aliquando radiis eas dissipet. Emisit è *Papiæ* carcere in orbis oculos, quinos *de Consolatione Philosophiæ* libros: quo uno opere, omnem *Theonini* dentis livorê superavit. Quamvis hoc ipso impiorum ora, ad morsus ultimos intendendos, in sese exacuit. Advocatâ quippe in societatem totâ fraudum, & scelerum turbâ, nefandi parricidæ vitam illi, qui impietatis certa mors erat, adimere institère.

Jámq; continenti impietate sanguinarii helluones mortis sententiam in

Immaculatū virū ab Rege extorserant; cum, rei conficiendæ negotiō Papiæ gubernatori mandatō, supremam *Boëthio* necessitatem ille indixit. Ad quam nihil vultu, nihil animō turbatus, conscientiaē suæ sanctitate tutus, virum se ostendit, in quo furor, & iniquitas totam vim suam nequidquam consumpsissent. Volat ergo ad excipiendum mortualem ictum, unā mortis causā alacrior, quàm ad exquisitissimas alii voluptates. Stat ferali in pegmate vir fortis cum pessima fortuna compositus. Nescit quippe labi, nescit trepidare generosa virtus: quò majoribus simul adversis obruitur, eò firmiùs solidatur. Per ruinas, à mendacio, livore, fraude sibi structas, ad gloriæ culmē inoffensè trāsgreditur; tūmq; exurgit altiùs, cum censetur occubuisse.

Huic ergo calli pressō insistens vestigiō cælestis anima, ferro carnificis, quod ultimum, ad consummatæ justitiæ, sanctitatisque famam evertendā, impietas exacuerat, ad DEUM transit:

fiit: jugulato simul sanctimonix, scientiarumque toto decore, qui integerrimi viri salutem hactenus innixus fuerat. Tali nempe mortis genere virum tantum consequi decuit apicem immortalitatis. Caput, ut primum a corpore divulsum, ambabus amplexus manibus, ad proximi sacelli aram detulit: ut, qui innocens manibus, virtutis sese caput constituerat in vita, iisdem nunc sublevantibus, beatitudinis centrum attigisse demonstraret.

Occubuit memorando hoc sine, sub Theodorico, Italiae Regnum occupante, & Arrianæ hæresis affeclâ, *Anicius Manlius Torquatus Severinus Boëthius*, vir, qui citra exemplum Divinissimæ virtutis, sapientiæq; imensitate, omnem ferè prioribus sæculis paræ gloriam, futuris spem ademit, seris posteris controversum relinquens: plusne ille ab sapientia, religione, virtute; an hæ ab illo acceperint.

ANICII

ANICII MANLII TORQUATI
SEVERINI BOETHII

DE

CONSOLATIONE
PHILOSOPHIÆ.

LIBER I.

METRUM I.

Fortunæ suæ mæstam vicissitudinem
conqueritur.

*Armina qui quondam studio florente
peregi,
Flebilis, heu! mæstos cogor inire
modos.*

*Ecce, mihi lacerae dictant scribenda Camena,
Et veris elegi fletibus ora rigans.*

*Has saltem nullus potuit pervincere terror,
Ne nostrum comites prosequerentur iter.*

*Gloria felicitis quondam, viridisque juventæ
Solatur mæsti nunc mea sata senis.*

*Venit enim properata malis, inopina senectus,
Et dolor ætatem jussit inesse suam.*

Intempestivi funduntur vertice cani,
 Et tremit effæto corpore laxa cutis.
 Mors hominum felix, quæ se nec dulcibus annis
 Inferit, & mæstis sæpe vocata venit.
 Eheu! quam surdâ miseros avertitur aure!
 Et flentes oculos claudere sæva negat!
 Dum levibus malefida bonis fortuna faveret,
 Penè caput tristicis merferat hora meum.
 Nunc, quia fallacem mutavit nubila vultum,
 Protrahit ingratas impia vita moras.
 Quid me felicem toties jactâstis amici?
 Qui cecidit, stabili non erat ille gradu.

PROSA I.

*Philosophia, matronæ venerabilis habitu com-
 parens, Poëticas musas, tanquam impures agri-
 tudini levandæ repellit, & feliciorè è suo
 sacrario medicinam promittit.*

HÆc dum mecum tacitus ipse re-
 putarem, querimoniâque la-
 crymabilem styli officio designarem,
 adstitisse mihi supra verticem visa est
 mulier, reverendî admodum vultûs,
 oculis ardentibus, & ultra commu-
 nem hominum valentiam perspicaci-
 bus, colore vivido, atque inexhau-
 sti vigoris; quamvis ita ævi plena fo-
 ret,

ret, ut nullo modo nostræ crederetur ætatis: statura discretionis ambiguae. Nam nunc quidem ad communem sese hominum mensuram cohibebat; nunc verò pulsare cœlum summi verticis cacumine videbatur: quæ, cùm caput altiùs extulisset, ipsum etiam cœlum penetrabat, respicientiumque hominum frustrabatur intuitum. Vestes erant tenuissimis filis, subtili artificio, indissolubilique materia perfectæ; quas, uti post eadem prædente cognovi, suis manibus ipsa texerat. Quarum speciem, veluti fumosas imagines solet, caligo quædam neglectæ vetustatis obduerat. Harum in extremo margine Π , in supremo verò Θ legebatur intextum. Atque inter utrasque litteras, in scalarum modum, gradus quidam insigniti videbantur, quibus ab inferiore ad superius elementum esset ascensus. Eandem tamen vestem violentorum quorundam sciderant manus, & particulas, quas quisque potuit, abstulerant. Et dextera qui-

dem ejus libellos, sceptrum verò sinistra gestabat. Quæ ubi poëticas Musas vidit, nostro assistentes toro, fletibusque meis verba dictantes, commota paulisper, ac torvis inflammata luminibus: Quis, inquit, has scenicas meretriculas ad hunc ægrum permisit accedere? Quæ dolores ejus non modò nullis foverent remediis, verùm dulcibus insuper alerent venenis? Hæ sunt enim, quæ infructuosis affectuum spinis uberem fructibus rationis segetem necant, hominùmque mentes assuefaciunt morbo, non liberant. At si quem profanum, uti vulgò solitum, nobis blanditiæ vestræ detraherent, minùs molestè ferendum putarem. Nihil quippe in eo nostræ operæ læderentur. Hunc verò Eleaticis, atque Academicis studiis attigistis innutritum? Sed abite potiùs Sirenes, usque in exitium dulces, meisque eum Musis curandum, sanandùmque relinquire. His ille chorus increpitus, dejecit humi mœstior vultum, confesusque rubore

verecundiam, limen tristis excessit.
 At ego, cujus acies lacrymis mersa
 caligârat, ne dignoscere possem, quæ-
 nam hæc esset mulier tam imperiosæ
 auctoritatis, obstupui, visûque in ter-
 ram defixò, quidnam deinceps esset
 actura, expectare tacitus cœpi. Tum
 illa propiùs accedens, in extrema
 lectuli mei parte consedit, meúmque
 intuens vultum luctu gravem, atque
 in humum mærore abjectum, his ver-
 sibus de nostræ mentis perturbatione
 conquesta est.

METRUM II.

Præsentem animi statum miserimè
 turbatum, & à pristino sapientiæ studio dege-
 nerantem, authori dolenter exponit Phi-
 losophia.

Heu! quàm præcipiti mersa profundo
 Mens hebet, & propria luce relictâ,
 Tendit in externas ire tenebras,
 Terrenis quoties flatibus acta,
 Crescit in immensum noxia cura!
 Hic, quondam cælo liber aperto,
 Suetus in ætherios ire meatus,
 Cernebat roscei lumina solis,

*Visebat gelidæ sidera lunæ ,
 Et quæcunque vagos stella recursus
 Excercet , varios flexa per orbes ,
 Comprensam numeris victor habebat.
 Quin etiam causas , unde sonora
 Flamina sollicitent æquora Ponti.
 Quis volvat stabilem spiritus orbem.
 Vel cur Hesperias sidus in undas ,
 Casurum rutilo surgat ab ortu :
 Quis veris placidas temperet horas ,
 Ut terras roseis floribus ornet :
 Quis dedit, ut pleno fertilis anno
 Autumnus gravidis influat uvis ,
 Rimari solitus , atque latentis
 Naturæ varias reddere causas :
 Nunc jacet effæto lumine mentis ,
 Et pressus gravibus colla catenis ,
 Declivemque gerens pondere vultum ,
 Cogitur , heu ? stolidam cernere terras.*

PROSA II.

*Author, dolore nimio in stuporem obrigesens ,
 lacrymas profundere non cessat : quibus amicè
 absterfis , incipit Philosophia caligan-
 tes oculos aperire.*

Sed medicinæ , inquit, potiùs tem-
 pus est, quàm querelæ. Tum ve-
 rò

rô totis in me intenta luminibus: Tú-
ne es ille, ait, qui nostro quondam
lacte nutritus, nostris educatus ali-
mentis, in virilis animi robur evase-
ras? Atqui talia contuleramus ar-
ma, quæ, nisi priùs abjecisses, invictâ
te firmitate tuerentur. Agnoscísne
me? Quid taces? Pudore, an stupo-
re siluisti? Mallem pudore; sed te,
ut video, stupor oppressit. Cúmque
me non modò tacitum, sed elinguem
prorsus, mutúmque vidisset, admo-
vit pectori meo leniter manum, &
nihil, inquit, periculi est, lethargum
patitur, communem illularum men-
tium morbum. Sui paulisper oblitus
est; recordabitur facilè, si quidem
nos antè cognoverit. Quod ut possit,
paulisper lumina ejus, mortalium re-
rum nube caligantia, tergamus. Hæc
dixit, oculosque meos fletibus un-
dantes, contracta in rugam veste,
succavit.

M E T R U M I I I .

Lætatur æger, lucem animo, quasi de-
pulsâ nocte solem redire.

Tunc me discussa liquerunt nocte tenebræ,
 Luminibusque prior rediit vigor,
 Ut, cum præcipiti glomerantur sidera Coro,
 Nimboſisque polus stetit imbribus,
 Sollatet, ac nondum cælo venientibus astris,
 Desuper in terram nox funditur:
 Hanc si Threicio Boreas emissus ab antro
 Verberet, & clausum referet diem,
 Emicat, & subito vibratus lumine Phœbus,
 Miranteis oculos radiis ferit.

PROSA III.

Contra hominum sceleratorum insultus, in ar-
tem vera sapientiæ receptum suadet Philosophia,
proposito ex veris, non umbraticis philoso-
phis, exemplo.

HAud aliter tristitiæ nebulis disso-
 lutis, hausi cælum, & ad cogno-
 scendam medicantis faciem mentem
 recepi. Itaque ubi in eam deduxi o-
 culos, intuitumque defixi, respicio
 nutricem meam, in cujus ab adole-
 scentia Laribus vesatus fueram, Phi-
 losophiam. Et quid, inquam, tu in
 has exilii nostri solitudines, ô omni-
 um magistra virtutum, supero cardi-
 ne delapsa venisti? an ut tu quoque
 me-

mecum rea falsis criminationibus agiteris? An, inquit illa, te, ô alumne, defererem, nec sarcinam, quam mei nominis invidiâ sustulisti, communicato tecum labore partirer? Atqui Philosophiæ fas non erat, incomitatū relinquere iter innocentis. Meam scilicet criminationem vererer? & quasi novi aliquid acciderit, sic perhorrescerem? Nunc enim primū censes apud improbos mores laceffitam periculis esse sapientiam? Nonne apud veteres quoque, ante nostri Platonis ætatem, magnum sæpè certamen, cum stultitiæ temeritate certavimus? eodémque superstite, præceptor ejus Socrates injustæ victoriâ mortis me adstante promeruit? Cujus hæreditatem cum deinceps Epicureum vulgus, ac Stoicum, cæterique pro sua quisque parte raptum ire molirentur, meque reclamanté, renitentémque, velut in partem prædæ, traherent, vestem, quam meis texueram manibus, disciderunt, abreptisque ab ea panniculis, totam me sibi cessisse

credentes, abiêre. In quibus, quoniam quædam nostri habitus vestigia videbantur, meos esse familiares imprudentia rata, non nullos eorum profanæ multitudinis errore pervertit. Quòd si nec Anaxagoræ fugam, nec Sacratis venenum, nec Zenonis tormenta, quoniam sunt peregrina, novisti, at Canios, at Senecas, at Soranos, quorum nec pervetusta, nec incelebris memoria est, scire potuisti. Quos nihil aliud in cladem detraxit, nisi quòd nostris moribus instituti, studiis improborum difficillimi videbantur. Itaque nihil est, quod admirere, si in hoc vitæ salo circumstantibus agitemur procellis, quibus hoc maxime propositum est, pessimis displicere. Quorum quidem tametsi est numerosus exercitus, spernendus tamen est: quoniam nullo duce regitur, sed errore tantum temerè, ac passim lymphante raptatur. Qui si quando contra nos aciem struens valentior incubuerit, nostra quidem dux copias suas in arcem contrahit:

illi verò circa diripiendas inutiles
 sarcinulas occupantur. At nos desu-
 per irridemus, vilissima rerum quæ-
 que rapientes, securi totius furiosi
 tumultus, eoque vallo muniti, quò
 grassanti stultitiæ adspirare fas nõ sit.

METRUM IV.

Animum rectè compositum vera li-
 bertate gaudere; immoderatis affectibus a-
 gitatum, sibi ipsi catenas necere.

*Quisquis composito serenus ævo,
 Fatum sub pedibus dedit superbum,*

Fortunamque tuens utramque rectus,

Inviictum potuit tenere vultum;

Non illum rabies, minaq; Ponti

Versum funditus excitantis æstum,

Nec ruptis quoties vagus caminis

Torquet fumificos Vesevus igneis,

Aut celsas soliti ferire turres

Ardentis via fulminis monebit.

Quid tantum miseri feros tyrannos

Mirantur sinè viribus furentes?

Nec speres aliquid, nec extimescas:

Exarmaveris impotentis iram.

At quisquis trepidus pavet, vel optat,

Quòd non sit stabilis, sui que juris,

*Abiecit clypeum, locoque motus
Nectis, quâ valeat trahi, catenam.*

PROSA IV.

*Hortatur Philosophia, ut æger detegat ul-
cus animi, & locum faciat medicine: qui
proin factas sibi injurias exaggerat, & benefi-
ciiis malefacta rependi dolenter ostendit.*

Sentisne, inquit, hæc, atque ani-
mo illabuntur tuo? Es ne ὄνος
πρὸς λύραν? * Quid fles? Quid la-
crymis manas? ἐξαύδα, μὴ κεύθε νόω.*
Si operam medicantis exspectas, o-
portet ut vulnus detegas tuum. Tum
ego collectô in vires animô: An-
ne adhuc eget admonitione, nec per
se satis eminent fortunæ in nos sæ-
vientis asperitas? Nihilne te ipsa lo-
ci facies movet? Hæccine est biblio-
theca, quam certissimam tibi sedem
nostris in Laribus ipsa delegeras? in
qua mecum sæpè residens, de divi-
narum humanarumque rerum scien-
tia differebas? Talis habitus, talis-
que vultus erat, cùm tecum naturæ
secreta rimarer? eùm mihi siderum
vias

* Afinus ad lyram. * Edic: ne mente reserves.

vias radio describeres? cùm mores nostros, totiùsque vitæ rationem ad cælestis ordinis exemplar formareres? Hæccine præmia referimus tibi obsequentes? Atqui tu hanc sententiam Platonis ore sanxisti: Beatas fore republicas, si eas vel studiosi sapientiæ regerent, vel earum rectores studere sapientiæ contigisset. Tu ejusdem viri ore hanc sapientibus capeffendæ reipublicæ necessariam causam esse monuisti, ne improbis flagitiosisque civibus urbium relicta gubernacula, pestem bonis ac perniciem inferrent. Hanc igitur auctoritatem secutus, quod à te inter secreta otia didiceram, transferre in actum publicæ administrationis optavi. Tu mihi, & qui te sapientium mentibus inseruit Deus, estis conscii, nullum me ad magistratum, nisi commune bonorum omnium studium detulisse. Inde cum improbis graves inexorabilésq; discordiæ, & quod conscientiæ libertas habet, pro tuendo jure spreta po-

tentiorum semper offensio. Quoties ego Conigastum in imbecillis ejusque fortunas impetum facientem obvius excepi! Quoties Trigillam regiae praepositum domûs ab incepta, perpetrataque jam prorsus injuria dejeci! Quoties miseros, quos infinitis calumniis impunita Barbarorum semper avaritia vexabat, objecta periculis auctoritate protexi! Numquam me ab jure ad injuriam quisquam detraxit. Provincialium fortunas, tum privatis rapinis, tum publicis vectigalibus pessumdari, non aliter, quàm qui patiebantur, indolui. Cùm acerbæ famis tempore gravis atque inexplicabilis indicta coemptio profligatura inopia Campaniam provinciam videretur, certamen adversum praefectum praetorii communis commodi ratione suscepi, rege cognoscente contendi, & ne coemptio exigeretur, evici. Paulinum consularem virum, ejus opes Palatini canes jam spe atque ambitione devorassent, ab ipsis hiantium fau-

faucibus traxi. Ne Albinum consularem virum præjudicatæ accūsationis pœna corriperet, odiis me Cypriani delatoris opposui. Satisne in me magnas videor exacerbâsse discordias? sed esse apud cæteros tutior debui, qui mihi amore justitiæ nihil apud aulicos, quò magis essem tutior, servavi. Quibus autem deferentibus perculsi sumus? Quorum Basilus olim regio ministerio depulsus, in delationem nostri nominis, alieni æris necessitate compulsus est. Opilionem verò, atque Gaudentium, cùm ob injurias, atque multiplices fraudes ire in exilium regia censura decrevisset, cùmque illi parere nolentes, sacrarum sese ædium defensione tuerentur, compertùmque id regi foret, edixit, ut nisi intra præscriptum diem Ravenna urbe decederent, notis insigniti frontibus pellerentur. Quid huic severitati posse adstrui videtur? Atqui eodem die deferentibus eisdem, nominis nostri delatio suscepta est.

Quid

Quid igitur? nostræne artes ita meruerunt? an illos accusatores justos fecit præmissa damnatio? Itæne nihil fortunam puduit? si minùs accusati innocentia, at accusantiù vilitas pudori esse debuisset. At, cujus criminis arguimur? sumam quæris? Senatù dicimur salvum esse voluisse. Modum desideras? delatorem, ne documenta deferret, quibus Senatum majestatis reum faceret, impedisse criminamur. Quid igitur ô magistracenses? inficiabimur crimen, ne tibi pudori simus? At volui, nec unquam velle desistam. Fatebimur? Sed impediendi delatoris opera cessabit. An optasse illius ordinis salutem nefas vocabo? ille quidem suis de me decretis, uti hoc nefas esset, effecerat. Sed sibi semper mentiens imprudentia rerum, merita non potest immutare: nec mihi Socratico decreto fas esse arbitror, vel occuluisse veritatem, vel concessisse mendacium. Verùm id quo modo sit, tuo, sapientiùmque judicio, æstimandum

relinquo. Cujus rei seriem, atque veritatem, ne latere posteros queat, stylo etiam, memoriæque mandavi. Nam de compositis falsò literis, quibus libertatem arguor sperâsse Romanam, quid attinet dicere? Quarum fraus aperta patuisset, si nobis ipsorum confessione delatorû, quod in omnibus negotiis maximas vires habet, uti licuisset. Nam quæ sperari reliqua libertas potest? Atque utinam posset ulla! Respondissem Canii verbo: qui cùm à C. Cæsare Germanici filio conscius contra se factæ conjurationis fuisse diceretur; Si ego, inquit, scissem, tu nescissem. Qua in re non ita sensus nostros mæror hebetavit, ut impios scelerata contra virtutem que-
tar molitos: sed quæ speraverint, effecisse vehementer admiror. Nam deteriora velle, nostri fuerit fortasse defectûs: posse verò contra innocentiam, quæ sceleratus quisque conceperit, inspectante Deo, monstri simile est. Unde haud injuriâ tuo-
rum

rum quidam familiarium quæſivit :
Si quidem Deus, inquit, eſt, unde
mala? bona verò unde, ſi non eſt?
Sed fas fuerit, nefarios homines, qui
bonorum omnium, totiùſque Se-
natùs ſanguinem petunt, nos etiam,
quos propugnare bonos Senatùmque
viderant, perditum ire voluiſſe. Sed
num idem de patribus quoque mere-
bamur? Meminiſti, ut opinor, quo-
niam me dicturum quid, facturùm-
ve præſens ipſa ſemper dirigebas,
meminiſti, inquam, Veronæ cùm
rex avidus communis exitii, Maje-
ſtatis crimen, in Albinum delatum, ad
cunctum Senatus ordinem transfer-
re moliretur, univerſi innocentiam
Senatus, quanta mei periculi ſecu-
ritate defenderim. Scis me hæc &
vera proferre, & in nulla umquam
mei laude jaçtâſſe. Minuit enim quo-
dammodo ſe probantis conſcientiæ
ſecretum, quoties oſtentando quis
factum, recipit famæ pretium. Sed
Innocentiam noſtram quis exceperit
eventus, vides. Pro veræ virtutis
præ-

præmiis, falsi sceleris pœnas subimus. Et cujus unquam facinoris manifesta confessio ita iudices habuit in severitate concordēs, ut non aliquos vel ipse humani error ingenii, vel fortunæ conditio, cunctis mortalibus incerta, submitteret? Si inflammare sacras ædes voluisse, si sacerdotes impio jugulare gladio, si bonis omnibus necem struxisse diceremur, præsentem tamen sententia confessum, convictumve punisset. Nunc quingentis ferè passuum millibus procul moti, atque indefensi, ob studium propensius in Senatum, morti proscriptionique damnamur. O meritos, de simili crimine neminem posse convinci! cujus dignitatem reatus ipsi etiam, qui detulere, viderunt: quam uti alicujus sceleris admissione fuscarent, ob ambitum dignitatis sacrilegio me conscientiam polluisse mentiti sunt. Atqui & tu insita nobis, omnem rerum mortalium cupidinem de nostri animi sede pellebas, & sub tuis oculis sacrilegio

gio locum esse, fas non erat. Instil-
labas enim auribus, cogitationibús-
que quotidie meis Pythagoricum il-
lud, *ἔπρξ Θεῶν*. * Nec conveniebat,
vilissimorum me spirituum præsidia
captare, quem tu in hanc excellen-
tiam componebas, ut consimilem
Deo faceres. Præterea pentrale in-
nocens domûs, honestissimorum cœ-
tus amicorum, focer Symmachus
sanctus, & æquè ac tu ipsa, reveren-
dus, ab omni nos hujus criminis suspi-
cione defendunt. Sed ô nefas! Illi
verò de te tanti criminis fidem ca-
piunt; atque hoc ipso affines fuis-
se videmur maleficio, quòd tuis im-
buti disciplinis, tuis instituti mori-
bus sumus. Ita non est satis, nihil mi-
hi profuisse tuam reverentiam, nisi
ultra tu mea potiùs offensione lace-
reris. At verò hic etiam nostris ma-
lis cumulus accedit, quòd existima-
tio plurimorum, non rerum merita,
sed fortunæ spectat eventum, eá-
que tantùm judicat esse provisã, quæ
fe-

* Sequere Deum.

felicitas commendaverit. Quo fit, ut existimatio bona, prima omnium deserat infelices. Qui nunc populorum rumores, quàm dissonæ, multiplicésque sententiæ, piget reminisci. Hoc tantùm dixerim, ultimam esse adversæ fortunæ sarcinã, quòd, dum miseris aliquod crimen affingitur, quæ perferunt, meruisse credantur. Et ego quidem bonis omnibus pulsus, dignitatibus exutus, existimatione fædatus, ob beneficium supplicium tuli. Videre autem videor nefarias sceleratorum officinas gaudio lætitiâque fluitantes: perditissimum quemque novis delationum fraudibus imminentem: jacere bonos, nostri discriminis terrore prostratos: flagitiosum quemque ad audendum quidem facinus impunitate, ad efficiendum verò præmiis incitari; insontes autem non modò securitate, verùm ipsa etiam defensione privatos.

Itaque libet exclamare,

METRUM V.

Dei providentiam, cætera cuncta mirabili cura gubernantem, implorat æger, ut justorum innocentia, ab impiis pressa, succurrat.

O Stelliferi conditor orbis?
 Qui perpetuo nixus solio,
 Rapido cælum turbine versas,
 Legemque pati sidera cogis:
 Ut nunc pleno lucida cornu,
 Totis fratris obvia flammis.
 Condat stellas Luna minores,
 Nunc obscuro pallida cornu,
 Phæbo propior, lumina perdat,
 Et qui primæ tempore noctis
 Agit argentes Hesperus ortus,
 Solitas iterum mutat habenas,
 Phœbi pallens Lucifer ortu.
 Tu frondifluæ frigore brumæ
 Stringis lucem breviora mora:
 Tu cum fervida venerit æstas,
 Agiles noctis dividis horas.
 Tua vis varium temperat annum,
 Ut quas Boreæ spiritus aufert,
 Revehat mitis Zephyrus frondes;
 Quæq; Arcturus semina vidit,

Sirius altis urat segetes.
 Nihil antiqua lege solutum
 Linqvit propriæ stationis opus,
 Omnia certo sine gubernans,
 Hominum solos respicit actus,
 Merito rector cohibere modo.
 Nam cur tantas luburica versat
 Fortuna vices? premit insontes
 Debita sceleri noxia pœna:
 At peruersi resident celsis
 Mores solis, sanctâque caleant
 Injusta vice colla nocentes.
 Latet obscuris condita virtus
 Clara tenebris, justusque tulit
 Crimen iniqui.
 Nil periuria, nil nocet ipsis
 Fraus mendaci comta colore.
 Sed cum libuit viribus uti,
 Quos innumeri metuunt populi,
 Summos gaudent subdere reges.
 O jam miseras respice terras,
 Quisquis rerum fœdera nectis.
 Operis tanti pars non vilis
 Homines, quatimur fortunæ salo.
 Rapidos rector comprime fluctus,
 Et, quo cœlum regis immensum,
 Firma stabiles fœdere terras.

P R O S A V.

Philosophia, dum ex percepta justissima querela, gravibus astuantem curis animum videt, ad leniora primum remedia agrum disponit.

HÆc ubi continuato dolore declaravi, illa vultu placido, nihilque meis questibus mota, cum te, inquit, mæstum, lacrymantemque vidissem, illico miserum, exulémque cognovi. Sed quàm id longinquum esset exsilium, nisi tua prodidisset oratio, nesciebam. Sed tu procul à patria, non quidem pulsus es, sed aberrasti, aut si te pulsam existimari mavis, te potius ipse pepulisti. Nam id quidem de te nunquam cuiquam fas fuisset. Si enim, cujus oriundus sis patriæ, reminiscaris, non, uti Atheniensium quondam, multitudinis imperio regitur: ἀλλὰ εἰς βασιλεύς εἶμι, εἰς κοίρανος, * qui frequentiam civium, non depulsione lætatur: cujus agi frænis, atque obtemperare justitiæ, summa libertas est. An
igno-

* Sed unus Rex est, unus Dominus.

ignoras illam tuæ civitatis antiquissimam legem, qua sancitum est, ei jus exulare non esse, quisquis in ea sedem fundare maluerit? Nam qui vallo ejus, ac munimine continetur, nullus metus est, ne exsul esse mereatur. At quisquis inhabitare eam velle desierit, pariter desinit etiam mereri. Itaque non tam me loci hujus, quàm tua facies movet. Nec bibliothecæ potiùs, comptos ebore, ac vitro parietes, quàm tuæ mentis sedem requiro. In qua non libros, sed id, quod libris pretium facit, librorum quondam meorum sententias collocavi. Et tu quidem de tuis in commune bonum meritis vera quidem, sed pro multitudine gestorum tibi, pauca dixisti. De objectorum tibi vel honestate, vel falsitate, cunctis nota memorâsti. De sceleribus, fraudibusque delatorum rectè tu quidem strictim attingendum putâsti, quòd ea meliùs, uberiùsque recognoscentis omnia vulgi ore celebrentur. Increpisti etiam vehementer injusti factum Senatûs. De nostra

etiam criminatione doluisti, læsæque opinionis damna fleuisti. Postremus adversus fortunam dolor incanduit, conquestusque es, non æqua meritis præmia pensari. In extremo Musæ sævientis, uti quæ cælum, terras quoque pax regeret, vota posuisti. Sed quoniam plurimus tibi affectuum tumultus incubuit, diversumque te dolor, ira, mœror distrahunt, uti nunc mentis es, non dum te validiora remedia contingunt. Itaque lenioribus paullisper utemur, ut quæ in tumorem perturbationibus influentibus induruerunt, ad acrioris vim medicaminis recipiendam, tactu blandiore mollescant.

METRUM VI.

A stato rerum ordine ac tempore, desiderata omnia pendere.

*Cum Phœbi radiis grave
 Cancræ sidus inæstuat;
 Tum qui larga negantibus
 Sulcis semina credidit,
 Elusus Cereris fide,*

Quer;

Quernas pergat ad arbores.
 Nunquam purpureum nemus
 Lecturus violas petas.
 Cùm sævis Aquilonibus
 Stridens campus inhorruit.
 Nec queras avida manu
 Vernos stringere palmites,
 Ulvis si libeat frui;
 Autumno potiùs sua
 Bacchus munera contulis.
 Signat tempora propriis
 Aptans officiis Deus;
 Nec, quas ipse coërcuit,
 Misceri patitur vices.
 Sic quod præcipiti via
 Cersum deserit ordinem,
 Lætos non habet exitus.

PROSA VI.

Ex ipsa hominis natura, certaque divinæ providentiæ, omnia gubernantis, cognitione, validioribus remediis aditus paratur.

Primùm igitur paterisne me pauculis rogationibus statum tuæ mentis attingere, atque tentare? ut qui modus sit tuæ curationis, intelli-

gam. Tu verò arbitrato, inquam, tuo quæ voles, ut responsurum rogato. Tum illa, Hunc cene, inquit, mundum temerariis agi, fortuitisque casibus putas? an ullum credis ei inesse regimen rationis? Atqui, inquam, nullo existimaverim modo, ut fortuita temeritate tam certa moveantur. Verum operi suo conditorem præsidere Deum scio: nec unquam fuerit dies, qui me ab hac sententiæ veritate depellat. Ita est, inquit. Nam id etiam paulò antè cecinisti, hominésque tantùm divinæ exsortes curæ esse deplorâsti. Nam de cæteris, quin ratione regerentur, nihil movebare. Papæ autem! vehementer admiror, cur, in tam salubri sententia locatus, ægrotes. Verum altiùs perscrutemur; nescio, quid abesse conjecto. Sed dic mihi, quoniam à Deo mundum regi non ambigis, quibus etiam gubernaculis regatur, advertis? Vix, inquam, rogationis tuæ sententiam nosco, ne dū ad inquisita respondere queam. Num me, inquit, fefellit abesse aliquid, per quod,

quod, velût hiante valli robore, in animum tuum perturbationum morbus irrepsit? Sed dic mihi, meministine, quis sit rerum finis? quôve totius naturæ tendat intentio? Audieram, inquam, sed memoriam mæror hebetavit. Atqui scis, unde cuncta processerint? Novi, inquam, Deumque esse respondi. Et quî fieri potest, ut principio cognito, quis sit rerum finis, ignores? Verùm hi perturbationum mores sunt, ea valentia est, ut movere quidem loco hominem possint; convellere autem, sibique totum extirpare non possint. Sed hoc quoque respondeas velim; hominê mne te esse meministi? Quid ni, inquam, meminerim? Quid igitur homo sit, poterisne proferre? Hoc cne interrogas, an esse me sciam rationale animal, atque mortale? Scio, & id me esse confiteor. Et illa: Nihilne te aliud esse novisti? Nihil. Jam scio morbi tui, inquit, aliam vel maximam causam; quid ipse sis, nôsse desisti. Quare plenissimè vel ægritudinis tuæ

rationem, vel aditum reconciliandæ
sospitatis inveni. Nam quoniam tui
oblivione confunderis, & exulem, &
exspoliatum propriis bonis esse dolui-
sti. Quoniam verò, quis sit rerum fi-
nis, ignoras, nequam homines, atque
nefarios, potentes, felicésque arbi-
traris. Quoniam verò, quibus gu-
bernaculis mundus regatur, oblitus
es, has fortunarum vices existimas
sine rectore fluitare. Magnæ non ad
morbum modò, verùm ad interitum
quoque causæ. Sed sospitatis aucto-
ri grates, quòd te nondum totum na-
tura destituit. Habemus maximum
tuæ fomitem salutis, veram de mundi
gubernatione sententiam: quòd eam
non casuum temeritati, sed divinæ
rationi subditam credis. Nihil igitur
pertimescas. Jam tibi ex hac minima
scintillula vitalis calor illuxerit. Sed
quoniam firmioribus remediis non-
dum tempus est uti, & eam mentium
constat esse naturam, ut quoties ab-
jecerint veras, falsis opinionibus in-
duantur, ex quibus orta perturbatio-
num

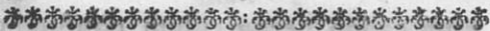
num caligo verum illum confundit
intuitum; hanc paullisper lenibus,
mediocribusque fomentis attenuare
tentabo: ut dimotis fallacium affe-
ctionum tenebris, splendorem veræ
lucis possis agnoscere.

METRUM VII.

Sola mens libera, & serena, veri-
tatis lucem intueri potest, & securam
salutis viam inire.

*N*ubibus atris
Condita nullum
Fundere possunt
Sidera lumen.
Si mare volvens
Turbidus Auster
Misceat æstum,
Vitrea dudum,
Pârque serenis
Unda diebus,
Mox resoluta,
Sordida cæno,
Visibus obstat.
Quique vagatur
Montibus altis
Destruus annis,

Sæpè resistit,
Rupe soluti
Obiice saxi.
Tu quoque si vis
Lumine claro
Cernere verum,
Tramite recto
Carpere callem:
Gaudia pelle,
Pelle timorem,
Spémque fugato,
Nec dolor adsit.
Nubila mens est,
Vinctaque frenis,
Hæc ubi regnant.

LIBER II.

PROSA I.

Ex fortunæ inconstantis indole monstratur vilitas rerum, quas illa suis amatoribus indulget, cum formidine magna, ne repetat, dolore majori, postquam repetivit.

Posthæc paullisper obticuit: atque ubi attentionem meam modesta taciturnitate collegit, sic exorsa est. Si penitùs ægritudinis tuæ causas, habitumque cognovi, fortunæ prioris affectu, desiderioque tabescis; ea tantum animi tui statum, sicuti tu tibi fingis, mutata pervertit. Intelligo multiformes illius prodigii fucos: eò usque cum iis, quos eludere nititur, blandissimam familiaritatem exercet, dum intolerabili dolore confundat, quos insperata reliquerit. Cujus si naturam, mores ac meritum reminiscare, nec habuisse te in ea pulchrum aliquid, nec amisisse cognosces. Sed, ut arbitror, haud multum tibi hæc in memoriam revocare labora-

ve-

verim. Solebas enim præsentem quoque, blandientemque virilibus incessere verbis, eamque de nostro adyto prolatis insectabare sententiis. Verum omnis subita mutatio rerum non sine quodam quasi fluctu contingit animorum. Sic factum est, ut tu quoque paullisper à tua tranquillitate discesseris. Sed tempus est, haurire te aliquid ac degustare molle, atque jucundum, quod ad interiora transmissum validioribus haustibus viam fecerit. Adsit igitur rhetoricæ suadela dulcedinis, quæ tunc tantum recto calle procedit, cum nostra instituta non deserit, cumque hac Musica Laris nostri vernula nunc leviores, nunc graviores modos succinat. Quid est igitur ô homo! quod te in mæstitiam, luctumque dejecit? novum credo aliquid, inusitatumque vidisti. Tu, si fortunam putas erga te esse mutatam, erras. Hi semper ejus mores sunt, hæc natura est. Servavit circa te propriam potius in ipsa sui mutabilitate constantiam. Talis erat, cum blan-

diebatur, cùm tibi falsæ illecebris felicitatis alluderet. Deprehendisti cæci Numinis ambiguos vultus. Quæ sese adhuc velat aliis, tota tibi prorsus innotuit. Si probas, utere moribus, ne queraris. Si perfidiam perhorrescis, sperne, atque abjice perniciosè alludentem. Nam quæ nunc mæroris tibi caussa tanti est, hæc eadem tranquillitatis esse debuisset. Reliquit enim te, quam non relicturam, nemo unquam poterit esse securus. An verò tu pretiosam æstimas abituram felicitatem? & cara tibi est fortuna præsens, nec manendi fida, & cùm discesserit allatura mærorem? Quòd si nec arbitrio retineri potest, & calamitosos fugiens facit, quid est aliud fugax, quàm futuræ quoddam calamitatis indicium? Neque enim quod ante oculos situm est, suffecerit intueri. Rerum exitus prudentia metitur, eadèmq; in alterutro mutabilitas, nec formidandas fortunæ minas, nec exoptandas facit esse blandicias. Postremò æquo animo tole-

res oportet, quidquid intra fortunæ aream geritur, cùm semel iugo ejus colla submiseris. Quòd si manendi, abeundique scribere legem velis ei, quam tu dominam sponte elegisti, nónne injurius fueris, & impatientiâ tuâ sorté exacerbabis, quam permutare non possis? Si ventis vela committeres, non quò voluntas peteret, sed quò flatus impelleret, promoveres. Si arvis semina crederes, feraces inter se annos, sterilésque pensares. Fortunæ te regendum dedisti, dominæ moribus oportet obtemperes. Tu verò volventis rotæ impetum retinere conaris? At omnium mortalium stolidissime! si manere incipit, fors esse desistit.

M E T R U M I.

Despoticus fortunæ dominantis lusus
describitur, summa imis vel intra horam
miscens.

*HÆc cùm superbâ verterit vices dextrâ,
Et æstuantis more fertur Euripi,
Dudum tremendos sæva proterit reges,*

*Humilémque victi sublevat fallax vultum ;
 Non illa miseros audit : haud curat fletus ;
 Ultróque gemitus, dura quos fecit, ridet.
 Sic illa ludit, sic suas probat vires ;
 Magnúmque suis monstrat ostentum, si quis
 Visatur unâ stratus, ac felix horâ.*

P R O S A II.

Fortunæ profopopœia, ex rerum mundanarum instabilitate ingenium quoque suum instabile comprobantis. Unde querelas hominum injustas à se amolitur, idque præsertim ex hominum, qui omnes nascuntur nudi, nudique abeunt, conditione.

Vellem autem pauca tecum fortunæ ipsius verbis agitare. Tu igitur an jus postulet, animadvertete. Quid tu, ô homo, ream me quotidianis agis querelis? Quam tibi fecimus injuriam? Quæ tua tibi detraximus bona? Quovis judice de opum, dignitatúmque mecum possessione contende: Et si cujusquam mortalium proprium quid horum esse monstraveris, ego jam tua fuisse, quæ repetis, sponte concedam. Cùm te matris ex utero natura produxit,

nudum rebus omnibus, inopémque suscepi, meis opibus fovi, & quod te nunc impatientem nostri facit, favore prono indulgentiùs educavi, & omnium, quæ mei sunt juris affluentia, & splendore circumdedi. Nunc mihi retrahere manum libet; habe gratiam, velut usus alienis. Non habes jus querelæ, tanquam tua prorsus perdidideris. Quid ergo ingemiscis? nulla tibi à nobis illata est violentia. Opes, honores, cæteraque talium mei sunt juris. Dominam famulæ cognoscunt; mecum veniunt, me abeunte discedunt. Audacter affirmem, si tua forent, quæ amissa conquereris, nullo modo perdidisses. An ego sola meum jus exercere prohibeor? Licet cœlo proferre lucidos dies, eosdémque tenebrosis noctibus condere. Licet anno terræ vultum nunc floribus, frugibusque redimire, nunc nimbis, frigoribusque confundere. Jus est mari, nunc strato æquore blandiri, nunc procellis, ac fluctibus inhor-

rescere. Nos ad constantiam nostris moribus alienam inexpleta hominum cupiditas alligabit? Hæc nostra vis est, hunc continuum ludum ludimus. Rotam volubili orbe verfamus, infima summis, summa infimis mutare gaudemus. Adscende si placet, sed ea lege, ne, cum ludicri mei ratio poscet, descendere injuriam putes. An tu mores ignorabas meos? Nesciebas Crœsum regem Lydorum Cyro paulò antè formidabilem, mox deinde miserandum, rogi flammis traditum, misso cœlitus imbre defensum? Num te præterit, Paulum, Persi regis à se capti, calamitatibus pias impendisse lacrymas? Quid tragoëdiarum clamor aliud deflet, nisi indiscreto ictu fortunam felicia regna vertentem? Nónne adolescentulus δύο τῆς πίθης, τὸν μὲν ἕνα κακῶν, τὸν δὲ ἕτερον καλῶν, in Jovis limine jacere didicisti? Quid si uberius de bonorum parte sumpsisti? quid si à

te

*Duo dolia, unum quidem malorum; alterum verò bonorum.

te non tota discessi? quid si hæc ipsa
 mei mutabilitas iusta tibi causa est
 sperandi meliora? Tantùm ne animo
 contabescas, & intra commune o-
 mnibus regnum locatus, proprio ju-
 re vivere desideres.

METRUM II.

Infatiata hominum cupiditas potiùs,
 quàm fortuna accusanda.

*SI quantas rapidis flatibus incitus
 Pontus versat arenas.*

*Aut quot stelliferis edita noctibus
 Cælo sidera fulgent.*

*Tantas fundat opes, nec retrahat manum
 Pleno copia cornu,*

*Humanum miseras haud ideo genus
 Cesset flere querelas:*

*Quamvis vota libens excipiat Deus
 Multi prodigus auri.*

*Et claris avidos ornet honoribus,
 Nil jam parta videntur:*

*Sed quæsitæ vorans seva rapacitas
 Altos pandit hiatus.*

*Quæ jam præcipitem frena Cupidinem
 Certo sine retentent,*

Largis

*Largis cùm potiùs muneribus fluens
Sitis ardescit habendi ?*

*Nunquam dives agit, qui trepidus gemens
Sese credit egentem.*

PROSA III.

*Revocantur in memoriam ingentia fortunæ
dona, auctori quidem collata; sed tamen abs-
que stabili fide: utpote quam nec ille, qui acci-
pit, servat, fortunam deserens moriendo; nec
fortuna, quæ dat, servare potest: cùm bona
ipsius omnia fors regat, & secus fortunæ
subjecta non essent.*

His igitur si pro se tecum fortu-
na loqueretur, quid profectò
contrà hisceres, non haberes. At si
quid est, quo querelam tuam jure
tuearis, proferas oportet; dabimus
dicendi locum. Tum ego: Specio-
sa quidem ista sunt, inquam, obli-
tâque rhetoricæ, ac musicæ melle
dulcedinis; tum tantùm, cùm au-
diuntur, oblectant. Sed miseris ma-
lorum altior sensus est. Itaque cùm
hæc auribus insonare desierint, insi-
tus animum mæror prægravat. Et
illa: Ita est, inquit; hæc enim non-
dum morbi tui remedia, sed adhuc

con-

contumacis adversùs curationem doloris fomenta quædam sunt. Nam quæ in profundum sese penetrent, cum tempestivum fuerit, admovebo. Veruntamen ne te miserum existimari velis. An numerum modùmque tuæ felicitatis oblitus es? Taceo, quòd desolatum parente, summorum te virorum cura suscepit, delectùsque in affinitatem principum civitatis, quod pretiosissimum propinquitatis genus est, priùs carus, quàm proximus esse cœpisti. Quis non te felicissimum cum tanto splendore scelerorum, cum conjugis pudore, tum masculæ quoque prolis opportunitate prædicavit? Prætereo (libet enim præterire communia) sumtas in adolescentia, negatas senibus dignitates: ad singularem felicitatis tuæ cumulum venire delectat. Si quis rerum mortalium fructus ullum beatitudinis pondus habet, poteritne illius memoria lucis quantalibet ingruentium malorum mole deleri? cum duos pariter consules liberos.

tuos

tuos domo provehi, sub frequentia patrum, sub plebis alacritate vidiſti: cùm eiſdem in curia curules inſidentibus, tu regiæ laudis orator, ingenii gloriam, facundiæque meruiſti: cùm in circo duorum mediis conſulum circumfuſæ multitudinis exſpectationem, triumphali largitione ſatiâſti. Dediſti, ut opinor, verba fortunæ, dum te illa demulcet, dum te, ut ſuas delicias, fovet. Munus quod nulli unquam privato commodaverat, abſtuliſti. Viſne igitur cum fortuna calculum ponere? Nunc te primùm ſiventi oculo, perſtrinxit? Si numerum, modùmque lætorum, tritiùmve conſideres, adhuc te felicem negare non poſſis. Quòd ſi idcirco te fortunatum eſſe non exiſtimas, quoniam quæ tunc læta videbantur, abiêrunt, non eſt quòd te miſerum putes: quoniam quæ nunc mæſta creduntur, prætereunt. An tu in hanc vitæ ſcenam nunc primùm ſubitus, hoſpèsque veniſti? ullàmne humanis rebus ineſſe

constantiam reris, cum ipsum sæpè
 hominem velox hora dissolvat? Nam
 etsi rara est fortuitis manendi fides,
 ultimus tamen vitæ dies mors quæ-
 dam fortunæ est, etiam manentis.
 Quid igitur referre putas? Tunc il-
 lam moriendo deseras, an illa te fu-
 giendo?

METRUM III.

Cum in orbe sint omnia mutabilita-
 ti obnoxia, quid nō fortuna?

Cum polo Phæbus roseis quadrigis
 Lucem spargere cœperit,

Pallet albentes hebetata vultus

Flammis stella prementibus.

Cum nemus flatu Zephyri tepentis

Vernis irrubuit rosis,

Spiret insanum nebulosus Auster,

Jam spinis abeat decus.

Sæpè tranquillo radiat sereno

Immotis mare fluctibus.

Sæpè ferventes Aquilo procellas

Verso concitat æquore.

Rara si constat sua forma mundo,

Si tantas variat vices,

Crede

Crede fortunis hominum caducis,

Bonis crede fugacibus.

Constat, eternâ positumque lege est,

Ut constet genitum nihil.

PROSA IV.

Philosophia solatur ægrum, tum ex bonis, que adversa fortuna etiamnum intacta reliquit; tum spe recuperandi quoque amissa; maxime vero bonis animi, nunquam auferendis, atque ideo veram felicitatem efficientibus.

TUM ego, vera, inquam, commemoras, ô virtutum omnium nutrix, nec inficiari possum prosperitatis meæ velocissimum cursum. Sed hoc est, quod recolentem me vehementiùs coquit. Nam in omni adversitate fortunæ infelicissimum genus est infortunii, fuisse felicem. Sed quòd tu, inquit, falsæ opinionis supplicium luis, id rebus jure imputare non possis. Nam si te hoc inane nomen fortuitæ felicitatis movet, quàm plurimis, maximisque abundes, mecum reputes licet. Igitur si quod in omni fortunæ censu pretiosissimum possidebas, id tibi divini.

vinitus illæsum adhuc, inviolatùm-
que servatur, poterisne meliora quæ-
que retinens, de infortunio jure cau-
sari? Atqui viget incolumis, illud
pretiosissimũ generis humani decus,
Symmachus socer; & quod vitæ pre-
tio non segnis emereres, vir totus ex
sapientia, virtutibusque factus, sua-
rum securus, tuis ingemiscit injuriis.
Vivit uxor ingenio modesta, pudic-
itiæ honore præcellens, & ut om-
nes ejus dotes breviter includam,
patri similis. Vivit, inquam, tibi-
que tantum vitæ hujus exosa spiri-
tum servat. Quo uno felicitatem
minui tuam, vel ipsa concesserim,
tui desiderio lacrymis ac dolore ta-
bescit. Quid dicam liberos consula-
res, quorum jam, ut in id ætatis pue-
ris, vel aviti vel paterni specimen
elucet ingenii? Cùm igitur præcipua
sit mortalibus vitæ cura retinendæ,
ô te, si tua bona cognoscas, felicem,
cui suppetunt etiam nunc, quæ vi-
ta nemo dubitat esse cariora. Qua-
re sicca jam lacrymas. Nondum est
ad

ad unum omnes exosa fortuna, nec tibi nimium valida tempestas incubuit: quoniam tenaces hærent anchoræ, quæ nec præsentis solamen, nec futuri spem temporis abesse patiantur. Et hæreant, inquam, precor: illis namque manentibus, utcumque se res habeant, enatabimus. Sed, quantum ornamentis nostris decesserit, vides. Et illa, promovimus, inquit, aliquantulum, si te nondum totius tuæ fortis piget. Sed delicias tuas ferre non possum, qui abesse aliquid tuæ beatitudini tam luctuosus, atque anxius conquæris. Quis est enim tam compositæ felicitatis, ut non aliqua ex parte cum status sui qualitate rixetur? Anxia enim res est humanorum conditio bonorum, & quæ vel nunquam tota proveniat, vel nunquam perpetua subsistat. Huic census exuberat; sed est pudori degener sanguis. Hunc nobilitas notum facit; sed angustia rei familiaris inclusus, esse mallet ignotus. Ille utroque circum-

fluus vitam cælibem deflet. Ille nuptiis felix, orbus liberis, alieno censum nutrit hæredi. Alius prole lætatus, filii, filiæve delictis mæstus illacrymat. Idcirco nemo facilè cum fortunæ suæ conditione concordat. Inest enim singulis, quod inexper-tus ignoret, expertus exhorreat. Adde, quòd felicissimi cujusque delicatissimus sensus est, & nisi ad nutum cuncta suppetant, omnis adversitatis insolens, minimis quibusque pro- sternitur: adeò perex gua sunt, quæ fortunatissimis beatitudinis summam detrahunt. Quàm multos esse con- jectas, qui sese cælo proximos ar- bitrentur, si de fortunæ tuæ reli- quis pars eis minima contingat? Hic ipse locus, quem tu exilium vocas, incolentibus patria est. Adeò nihil est miserum, nisi cùm putes; contrá- que beata fors omnis est æquanimi- tate tolerantis. Quis est ille tam fe- lix, qui cùm dederit impatientiæ ma- nus, statum suum mutare non op- tet? Quàm multis amaritudinibus

hu.

humanæ felicitatis dulcedo respersa est ! quæ si etiam fruenti jucunda esse videatur , tamen , quo minùs , cùm velit , abeat , retineri non possit. Liquet igitur quàm sit mortalium rerum misera beatitudo , quæ nec apud æquanimos perpetua perdurat , nec anxios tota delectat. Quid igitur , ô mortales , extrà petitis , intra vos positam felicitatem ? Error vos , incitiâque confundit. Ostendam breviter tibi summæ cardinem felicitatis. Estne aliquid tibi te ipso preciosius ? Nihil , inquires. Igitur si tui compos fueris , possidebis , quod nec tu unquam amittere velis , nec fortuna possit auferre. Atque ut agnoscas , in his fortuitis rebus beatitudinem constare non posse , sic collige. Si beatitudo est summum naturæ bonum ratione degentis , nec illud est summum bonum , quod eripi ullo modo potest ; quoniam præcellit id , quod nequeat auferri : manifestum est , quòd ad beatitudinem percipiendam fortunæ instabilitas aspirare

rare non possit. Ad hæc, quem ca-
 duca ista felicitas vehit, vel scit
 eam, vel nescit esse mutabilem. Si
 nescit, quænam beata fors esse po-
 test ignorantia in cæcitate? Si scit,
 metuat necesse est, ne amittat, quod
 amitti posse non dubitat; quare con-
 tinuus timor non sinit esse felicem.
 An si amiserit, negligendum putat?
 Sic quoque perexile bonum est, quod
 æquo animo feratur amissum. Et
 quoniam tu idem es, cui persuasum
 esse, atque insitum permultis demon-
 strationibus scio, mentes hominum
 nullo modo esse mortales: cùmque
 sit clarum, fortuitam felicitatem cor-
 poris, morte finiri; dubitari nequit,
 si hæc asserere beatitudinem non po-
 test, quin omne mortalium genus in
 miseriam, mortis sine, labatur. Quòd
 si multos scimus beatitudinis fructum
 non morte solùm, verùm etiam do-
 loribus suppliciisque quæsisse, quo-
 nam modo præsens vita facere bea-
 tos potest, quæ miseros transacta
 non efficit?

METRUM IV.

Felicitas hominis non super arenæ
montes, sed humilem & solidam petram
ædificanda.

Quisquis volet perennem
Cautus ponere sedem,
Stabilisque nec sonori
Sterni flatibus Euri,
Et fluctibus minantem
Curat spernere Pontum,
Montis cacumen alti
Bibulas vitet arenas.
Illud protervus Auster
Totis viribus urget;
Hæ pendulum solutæ
Pondus ferre recusant.
Fugiens periculofam
Sortem sedis amœna.
Humilis domum memento
Certus figere saxo.
Quamvis tonet ruinis
Miscens æquora ventus,
Tu conditus quieri
Felix robore valli,
Duces serenus ævum,
Ridens ætheris iras.

P R O S A V.

Demonstrat Philosophia, divitias, & reliqua bona fortunæ, potius obesse, quam prodesse hominibus ad veram felicitatem.

Sed quoniam rationum iam in temerarum fomenta descendunt, paulò validioribus utendum puto: Agè enim, si jam caduca, & momentanea fortunæ dona non essent, quid in eis est, quod aut vestrū unquam fieri queat, aut non perspectum, consideratumq; vilescat? Divitiæne vel vestrī, vel sui natura pretiosæ sunt? Quid earum potius? aurūne, an vis congestæ pecuniæ? Atqui hæ effundendo magis, quam coacervando melius nitent: siquidem avaritia semper odiosos, clara largitas facit. Quòd si manere apud quemquā non potest, quod transfertur in alterum: tunc est preciosa pecunia, cum translata in alios largiendi usu desinit possideri. At eadem si apud unum, quanta est ubique gentium congeratur, cæteros sui inopes fecerit. Et vox quidem tota pariter multorum replet

auditum : vestrae verò divitiæ , nisi
comminutæ , in plures transire non
possunt : quod cum factum est , pau-
peres necesse est faciant , quos relin-
quunt. O igitur angustas , inopésque
divitias ! quas nec habere totas plu-
ribus licet , & ad quemlibet sinè ce-
terorum paupertate non veniunt. An
gemmarum fulgor oculos trahit ? Sed
si quid est in hoc splendore præci-
pui , gemmarum est lux illa non ho-
minum : quas quidem mirari homi-
nes vehementer admiror. Quid est
enim carens animæ motu , atque
membrorum compage , quod anima-
tæ , rationabilique naturæ pulchrū
esse jure videatur ? Quæ tametsi con-
ditoris sunt opera , sui que distinctio-
ne postremæ aliquid pulchritudinis
trahunt , infra vestram tamen excel-
lentiam collocatæ , admirationem
vestram nullo modo merebantur. An
vos agrorum pulchritudo delectat ?
Quid ni ? Est enim pulcherrimi operis
pulchra portio. Sic quondam sere-
ni maris facie gaudemus : sic cælum ,
sidera ,

sidera, Solem, Lunámque miramur. Num te horum aliquid attingit? num audes alicujus talium splendore gloriari? An vernis floribus ipse distingueris? aut tua in æstivos fructus intumescit ubertas? Quid inanibus gaudiis raperis? quid externa bona pro tuis amplexaris? Numquam tua faciet esse fortuna, quæ à te natura rerum fecit aliena. Terrarum quidem fructus, animantium procul dubio debentur alimentis. Sed si, quod naturæ satís est, replere indigentiam velis, nihil est, quod fortunæ affluentiam petas. Paucis enim minimisque natura contenta est: cujus satietatem si superfluis urgere velis, aut injucundum, quod infuderis, fiet, aut noxium. Jam verò pulchrum variis fulgere vestibus putas: quarum si grata intuitu species est, aut materiæ naturam, aut ingenium mirabor artificis. An verò longus ordo famulorum facit esse felicem? Qui si vitiosi moribus sunt, perniciofa domûs sarcina, & ipsi domino ve-

hementer inimica : sin verò probi,
quonam modo in tuis opibus aliena
probitas numerabitur ? Ex quibus
omnibus nihil horum , quæ in tuis
computas bonis , tuum esse bonum
liquidò monstratur. Quibus si ni-
hil inest appetendæ pulchritudinis,
quid est , quod vel amissis doleas,
vel læteris retentis ? Quòd si natu-
rà pulchra sunt , quid id tuâ refert ?
Nam hæc per se à tuis quòque opi-
bus sequestrata placuissent. Neque
enim idcirco sunt pretiosa , quòd in
tuas venêre divitias : sed quoniam
pretiosa videbantur , tuis ea divitiis
annumerare maluisti. Quid autem
tanto fortunæ strepitu desideratis ?
Fugare , credo , indigentiam copiâ
quæritis. Atqui hoc vobis in con-
trarium cedit. Pluribus quippe ad-
miniculis opus est ad tuendam pre-
tiosæ supellectilis varietatem : ve-
rùmque illud est , permultis indige-
re eos , qui permulta possideant :
contrâque minimo , qui abundantiam
suam naturæ necessitate , non ambi-
tûs

tus superfluitate metiantur. Itane autem nullum est proprium vobis atque insitum bonum, ut in externis, ac sepositis rebus bona vestra quaeratis? Sic rerum versa conditio est, ut divinum merito rationis animal, non aliter sibi splendere, nisi inanimatae supellectilis possessione videatur? Et alia quidem suis contenta sunt: vos autem Deo mente confimiles, ab rebus infimis excellentis naturae ornamenta captatis: nec intelligitis quantam conditori vestro faciatis injuriam. Ille genus humanum terrenis omnibus praestare voluit: vos dignitatem vestram infra infima quaeque detruditis. Nam si omne cujusque bonum, eo cujus est, constat esse preciosius, cum vilissima rerum vestra bona esse judicatis, eisdem vosmetipsos vestra aestimatione submittitis: quod quidem haud immerito cadit. Humanæ quippe naturae hæc conditio est, ut tum tantum cæteris rebus, cum se cognoscit, excellat: eadem tamen infra

bestias redigatur, si se nôsse desiêrit. Nam cæteris animantibus sese ignorare, natura est; hominibus verò, vitio venit. Quàm verò latè patet vester hic error, qui ornari posse aliquid ornamentis existimatis alienis? At id fieri nequit. Nam si quid ex apposis luceat, ipsa quidem, quæ sunt apposita, laudantur; illud verò his tectum, atque velatum in sua nihilo minùs fœditate perdurat. Ego verò nego illud esse bonum, quod noceat habenti. Num id mentior? Minimè, inquires. Atqui divitiæ possidentibus persæpè nocuerunt: cùm pessimus quisque, eoque alieni magis avidus, quidquid usquam auri, gemmarúmque est, se solum, qui habeat, dignissimum putat. Tu igitur, qui nunc contum, gladiúmque sollicitus pertimescis, si vitæ hujus callem vacuus viator intrâsses, coram latrone cantares. O præclara opum mortalium beatitudo, quam cùm adeptus fueris, securus esse desistis!

METRUM

METRUM V.

Aureum priscae mediocritatis sæculum,
 & mores antiquos revocari desiderat.

*F*elix nimum prior ætas,
 Contenta fidelibus arvis,
 Nec inerti perdita luxu;
 Facili quæ sera solebat
 Jejunia solvere glande.
 Nec Bacchica munera nôrat
 Liquido confundere melle,
 Nec lucida vellera Serum
 Tyrio miscere veneno.
 Somnos dabat herba salubres:
 Potum quoque lubricus annis,
 Umbras altissima pinus.
 Non dum maris alta secabat,
 Nec mercibus undique lectis
 Nova litora viderat hospes.
 Tunc classica sæva tacebant,
 Odiis neque fusus acerbis
 Cruor horrida tinxerat arma.
 Quid enim fruor hostibus ulla
 Vellet prior arma movere,
 Cùm vulnera sæva videret,
 Nec præmia sanguinis ulla?

*Utinam modò nostra redirent
 In mores tempora priscos !
 Sed sævior ignibus Ætnæ
 Fervens amor ardet habendi.
 Heu ! quis primus fuit ille ,
 Auri qui pondera tecti,
 Gemmâsque latere volentes ,
 Pretiosa pericula fodit ?*

P R O S A VI.

Honores & dignitates non veniunt
 in partem sinceræ felicitatis : quia tantùm ab-
 est, ut eos, qui possident, efficiant dignos,
 ut non rarò prodant potiùs, & osten-
 tent indignos.

Quid autem de dignitatibus, po-
 tentiâque differam, quas vos
 veræ dignitatis ac potestatis inscii
 cælo exæquatis? Quæ si in improbi-
 simum quemque ceciderint, quæ in-
 cendia flammis Ætnæ eructantibus,
 quod diluvium tantas strages dede-
 rit? Certè, uti meminisse te arbi-
 tror, consulare imperium, quod li-
 bertatis principium fuerat, ob super-
 biam consulum vestri veteres abole-
 re cupiêrunt: qui ob eandem super-
 biam

biam prius regium de civitate nomen abstulerant. At, si quando, quod perrarum est, probis honores deferantur, quid in eis aliud, quàm probitas utentium, placet? Ita fit, ut non virtutibus ex dignitate, sed ex virtute dignitatibus honor accedat. Quæ verò est ista vestra expetibilis, ac præclara potentia? Nónne, ô terrena animalia! consideratis, quibus præsidere videamini? Nam si inter mures videres unum aliquem jus sibi, ac potestatem præ cæteris vindicantem, quanto movereris cachinno? Quid verò, si corpus spectes, imbecillius homine reperire queas, quos sæpè musculorum quoque vel morsus, vel in secreta quæque reptantium necat introitus? Quò verò quisquam jus aliquod in quempiam, nisi in solum corpus, & quod infra corpus est, fortunam loquor, possit exercere? Num quidquam unquam libero imperabis animo? num mentem firma sibi ratione cohærentem de statu propriæ quietis amovebis?

Cùm liberum quemdam virum suppliciiis se tyrannus adacturum putaret, ut adversùm se factæ conjurationis conscios proderet, linguam ille momordit, atque abscidit, & in os tyranni sævientis abjecit: ita cruciatus, quos putabat tyrannus materiam crudelitatis, vir sapiens fecit etiam virtutis. Quid autem est, quod in alium quisquam facere possit, quod sustinere ab alio ipse non possit? Busiridem accepimus necare hospites solitum, ab Hercule hospite fuisse mactatum. Regulus plures Pœnorum bello captos in vincula coniecerat: sed mox ipse victorum catenis manus præbuit. Ullàmne igitur ejus hominis potentiam putas, qui, quod ipse in alio potest, ne id in se alter valeat, efficere non possit? Adhæc, si ipsis dignitatibus ac potestatibus inesset aliquid naturalis ac proprii boni, numquam pessimis provenirent. Neque enim sibi solent adversa sociari. Natura respuit, ut contraria quæque jungantur. Ita cùm
pessi-

peffimos plerumq; dignitatibus fungi dubium non fit, illud etiam liquet, naturâ suâ bona non esse, quæ se peffimis hæerere patiantur. Quod quidem de cunctis fortunæ muneribus digniùs existimari potest, quæ ad improbissimum quemque uberiora proveniunt. De quibus etiam illud considerandum puto, quòd nemo dubitet esse fortem, cui fortitudinem inesse conspexerit: & cuicumque velocitas adest, manifestum est, esse velocem. Sic musica quidem musicos, medicina medicos, rhetorica rhetores facit. Agit enim cujusque rei natura, quod proprium est, nec contrariarum rerum miscetur effectibus; sed ultrò, quæ sunt adversa, depellit. Atqui nec opes inexpletam restringere avaritiam queunt: nec potestas sui compotem fecerit, quem vitiosæ libidines insolubilibus adstrictum retinent catenis. Et collata improbis dignitas, non modò non efficit dignos, sed prodit potiùs, & ostentat indignos. Cur ita provenit?

nit? Gaudetis enim, sese res aliter habentes falsis compellare nominibus, quæ facilè ipsarum rerum redarguuntur effectû: itaque nec illæ divitiæ, nec illa potentia, nec hæc dignitas jure appellari potest. Postremò idem de tota fortuna concludere licet, in qua nihil expetendum, nihil nativæ bonitatis inesse manifestum est: quæ nec se bonis semper adjungit: & bonos, quibus fuerit adjuncta, non efficit.

M E T R U M. VI.

Exemplo Neronis ostendit, summas etiam dignitates obtingere non nunquam capiti sceleribus cooperto.

*NO*vimus, quantas dederit ruinas,
 Urbe flammata, patribusque cæsis,
 Fratrem qui quondam ferus interempto,
 Matris effuso maduit cruore;
 Corpus & visu gelidum pererrans,
 Ora non tinxit lacrymis, sed esse
 Censor extincti potuit decoris.
 Hic tamen sceptro populos regebat,
 Quos videt condens radios sub undis
 Phœbus, extremo veniens ab ortu;

Quos

Quos premunt septem gelidi triones ;
 Quos Notus sicco violentus æstu
 Torret , ardentem recoquens arenas.
 Celsa num tandem valuit potestas
 Vertere insani rabiem Neronis ?
 Heu gravem sortem , quoties iniquus
 Additur sævo gladius veneno !

PROSA VII.

Gloriam quoque , & nominis famam , angustis spatiis concludi , nec animum immortalium beatum facere posse demonstrat.

Tum ego , Scis, inquam, ipsa minimum nobis ambitionem mortalium rerum fuisse dominatam : sed materiam gerendis rebus optavimus, quo ne virtus tacita consenesceret. Et illa: Atqui hoc unum est, quod præstantes quidem naturâ mentes, sed nondum ad extremam manum virtutum perfectione perductas alligere possit, gloriæ scilicet cupido, & optimorum in rempublicam fama meritorum : quæ quàm sit exilis & totius ponderis vacua, sic considera. Omnem terræ ambitum, sicuti astro-

astrologicis demonstrationibus accepisti, ad cæli spatium, puncti constat obtinere rationem: id est, ut si ad cælestis globi magnitudinem conferatur, nihil spatii prorsus habere judicetur. Hujus igitur tam exiguæ in mundo regionis quarta ferè portio est, sicut Ptolomæo probante didicisti, quæ à nobis cognitis animantibus incolatur. Huic quartæ, si quantum maria, paludésque premunt, quantumque siti vasta regio distenditur, cogitatione subtraxeris, vix angustissima inhabitandi hominibus area relinquetur. In hoc igitur minimo puncti quodam puncto circumsepti, atque conclusi, de pervulganda fama, de proferendo nomine cogitatis? At quid habet amplum, magnificumque gloria, tam angustis exiguisque limitibus arctata? Adde, quòd hoc ipsum brevis habitaculi septum plures incolunt nationes, linguâ, moribus, totius vitæ ratione distantes: ad quas tum difficultate itinerum, tum loquendi diversitate, tum commer-

cli

cil insolentiâ, non modò fama ho-
 minum singulorum, sed ne urbium
 quidem pervenire queat. Ætate de-
 nique Marci Tullii, sicut ipse quo-
 dam loco significat, nondum Cau-
 casum montem Romanæ reipublicæ
 fama transcenderat, & erat tunc a-
 dulta, Parthis etiam, cæterisque id
 locorum gentibus formidolosa. Vi-
 désne igitur, quàm sit angusta, quàm
 compressa gloria, quàm propagare
 ac dilatare laboratis? An ubi Roma-
 ni nominis transire fama nequit, Ro-
 mani hominis gloria progredietur?
 Quid, quòd diversarum gentium mo-
 res inter se, atque instituta discor-
 dant, ut quod apud alios laude, apud
 alios supplicio dignum judicetur. Quo
 fit, ut si quem famæ prædicatio de-
 lectat, huic, in plurimos populos
 nomen proferre, nullo modo con-
 ducat. Erit igitur pervagata inter
 suos gloria quisque contentus, &
 intra unius gentis terminos præcla-
 ra illa famæ immortalitas coarctabi-
 tur. Sed quàm multos clarissimos

temporibus viros scriptorum inops
delevit oblivio? Quamquam quid
ipsa scripta proficiunt; quæ cum suis
auctoribus premit longior, atque ob-
scura vetustas? Vos autem immor-
talitatem vobis propagare videmini,
cùm futuri famam temporis cogita-
tis. Quod si ad æternitatis infinita
spatia pertractes, quid habes, quòd
de tui nominis diuturnitate læteris?
Unius enim mora momenti, si de-
cem millibus conferatur annis, quo-
niam utrumque spatium definitum
est, minimam licèt, habet tamen ali-
quam proportionem. At hic ipse nu-
merus annorum, ejusque quantum-
libet multiplex, ad interminabilem
diuturnitatem ne comparari quidem
potest. Etenim finitis ad se invicem
fuerit quædam; infiniti verò, atque
finiti, nulla umquam poterit esse col-
latio. Ita fit, ut quamlibet prolixi
temporis fama, si cum inexhausta
æternitate cogitetur, non parva,
sed planè nulla esse videatur. Vos
autem nisi ad populares auras, in
anésque

anésque rumores, rectè facere nescitis: & relictâ conscientiæ, virtutisque præstantiâ, de alienis præmia fermunculis postulatis. Accipe in hujusmodi arrogantia levitate quàm festivè aliquis illuserit. Nam cùm quidam adortus esset hominem contumeliis, qui non ad veræ virtutis usum, sed ad superbam gloriam falsum sibi philosophi nomen induerat, adjecissetque jam se sciturum, an ille philosophus esset, siquidem illatas injurias leniter, patienterque tolerasset. Ille patientiam paulisper assumpsit; acceptaque contumeliam velut insultans, jam tandem, inquit, intelligisne me esse philosophum? Tum ille nimiùm mordaciter, Intellexeram, inquit, si tacuisses. Quid autem est, quòd ad præcipuos viros (de his enim sermo est) qui virtute gloriam petunt, quid, inquam, est, quòd ad nos de fama post resolutum morte suprema corpus attineat? Nam si, quod nostræ rationes credi ventant, toti moriuntur homines, nulla

la est omnino gloria: cùm is, cujus
 ea esse dicitur, non exstet omnino:
 Sin verò sibi mens bene conscia, ter-
 reno carcere resoluta, cælum libera
 petit, nōne omne terrenum nego-
 tium spernet, quæ se, cælo fruens,
 terrenis gaudet exemptam?

M E T R U M VII.

Humanæ gloriæ celsitudinem mors
 despicabilem reddit, pari tumultu condens
 celsum & humile caput.

*Quicumque solam mente præcipiti petit,
 Summamque credit gloriam;
 Latè patentem ætheris cernat plagas,
 Arcumque terrarum situm:
 Brevem replere non valentis ambitum,
 Pudebit aucti nominis.
 Quid ô superbi colla mortali jugo
 Frustrâ levare gestiunt?
 Licet remotos fama per populos means
 Diffusa, linguas explicet,
 Et magna titulis fulgeat clavis domus,
 Mors spernit altam gloriam.
 Involvit humile pariter, & celsum caput,
 Aquatque summis infima.*

Ubi nunc fidelis ossa Fabricii jacent?

Quid Brutus, aut rigidus Cato,
Signat superstes fama tenuis pauculis
Inane nomen litteris,

Sed quod decora novimus vocabula,
Num scire consumptos datur?

Jacetis ergo prorsus ignorabiles,
Nec fama notos efficit.

Quòd si putatis longius vitam trahi
Mortalis aurâ nominis,

Cùm sera vobis rapiet hoc etiam dies,
Jam vos secunda mors manet.

PROSA VIII.

Fortunam tum denique mereri optimè de hominibus, cùm inconstantia & fallacia sua mores detegit adversando: ubi etiam grandi nostro commodo solet falsos à veris amicos discriminare.

Sed ne me inexorable contra fortunam gerere bellum putes, est aliquando cùm de hominibus illa fallax non nihil bene mereatur; tum scilicet, cùm se aperit, cùm frontem detegit morésque profitetur. Nondum fortè quid loquar, intelligis. Mirum est, quod dicere gestio,

stio, eoque sententiam verbis explicare vix queo. Etenim plus hominibus reor adversam, quam prosperam prodesse fortunam. Illa enim semper specie felicitatis, cum videtur blanda, mentitur: hæc semper vera est, cum se instabilem mutatione demonstrat. Illa fallit; hæc instruit: illa mendax specie bonorum mentes fruentium ligat; hæc cognitione fragilis felicitatis absolvit. Itaque illam videas ventosam, fluentem, sui que semper ignaram: hanc sobriam, succinctamque, & ipsius adversitatis exercitatione prudentem. Postremo felix, à vero bono devios blanditiis trahit: adversa plerumque ad vera bona reducens, unquam retrahit. An hoc inter minima æstimandum putas, quod amicorum tibi fidelium mentes hæc aspera, hæc horribilis fortuna detexit? hæc tibi certos sodalium vultus, ambiguosque secrevit; discedens, suos abstulit, tuos reliquit? Quanti hoc integer, & ut videbaris tibi, fortunatus

tus emisses? Desine nunc amissas o-
pes quærere, quod pretiosissimum
genus divitiarum est, amicos inve-
nisti.

METRUM VIII.

Sicut amor naturam rerum, stabili
fœdere nexam, firmat & servat, sic amici-
tiæ fœdus homines liget, ac regat.

*Quòd mundus stabili fide
Concordes variat vices,
Quòd pugnancia semina
Fœdus perpetuum tenent,
Quod Phœbus roseum diem
Curru provehit aureo,
Ut quas duxerit Hesperus
Phœbe noctibus imperet,
Ut fluctus avidum mare
Certo sine coërceat,
Ne terris liceat vagis
Letos tundere terminos,
Hanc rerum seriem ligat,
Terras ac pelagus regens,
Et cælo imperitans amor.
Hic si frena remiserit,
Quidquid nunc amat invicem,*

Bellum

Bellum continuò geret :
 Et quam nunc socia fide
 Pulchris moribus incitant ,
 Certent solvere machinam .
 Hic sancto populos quoque
 Junctos fœdere continet :
 Hic & conjugii sacrum
 Castis nectit amoribus :
 Hic fidei etiam sua
 Dictat jura sodalibus .
 O felix hominum genus ,
 Si vestros animos amor ,
 Quò cælum regitur , regat !

LIBER III.

PROSA I.

Animus ægri levioribus huc usque remediis preparatus ad curationem fortiozem, ultro despicit à Philosophia pharmaca acriora.

JAm tantum illa finiêrat, cùm me
 audiendi avidum, stupentémque
 arrectis adhuc auribus carminis mul-
 cedo defixerat. Itaque paulo pòst,
 ô, inquam, summum lassorum sola-
 men animorum, quantùm me vel
 senten-

sententiarum pondere, vel canendi etiam jucunditate refovisti! adeò ut jam me posthac imparem fortunæ i-
stibus non arbitrer. Itaque remedia, quæ paulò antè acriora esse dicebas, non modò non perhorresco, sed audiendi avidus vehementer efflagito. Tum illa, Sensi, inquit, cùm verba nostra tacitus, attentúsque rapiebas, eúmque tuæ mentis habitum vel exspectavi, vel, quod est verius, ipsa perfeci. Talia sunt quippe quæ restant, ut degustata quidem mordeant, interiùs autem recepta dulcescant. Sed quòd tu te audiendi cupidum dicis, quantò ardore flagrares, si, quónam te ducere aggrediamur, agnosceres? Quónam inquam? Ad veram, inquit, felicitatem, quam tuus quoque somniat animus, sed occupato ad imagines visu, ipsam illam non potes intueri. Tum ego: Fac obsecro, & quæ illa vera sit, sinè cunctatione demonstra. Faciam, inquit illa, tui causâ libenter: sed quæ tibi causa notior est,

eam prius designare verbis, atque informare conabor: ut eâ perspectâ, cùm in contrariam partem flexeris oculos, veræ beatitudinis specimen possis agnoscere.

METRUM I.

Cognitio falsæ felicitatis facem accendit, ad veram adipiscendam.

*Qui serere ingenuum volet agrum,
Liberat arva prius fruticibus,
Falce rubos, silicemque resecat,
Ut nova fruge gravis Ceres eat.
Dulcior est apium magè labor,
Si malus ora prius sapor edat.
Gratiùs astra nitent, ubi Notus
Desinit imbriferos dare sonos.
Lucifer ut tenebras pepulerit,
Pulchra dies roseos agit equos.
Tu quoque falsa tuens bona, prius
Incipe colla iugo retrahere;
Vera dehinc animum subiérunt.*

PROSA II.

Impulsu nature cupiunt omnes esse felices: sed quia beatitudo status est omnium bonorum aggregatione perfectus, nequit illa in divitiis, bonoribus & voluptatibus constitui.

Tum

TUM defixo paululum visu, & velut in augustâ suæ mentis sedem recepta, sic cœpit. Omnis mortalium cura, quam multiplicium studiorum labor exercet, diverso quidem calle procedit, sed ad unum tamen beatitudinis finem nititur pervenire. Id autem est bonum, quo quis adeptus, nihil ulterius desiderare queat. Quod quidem est omnium summum bonorum, cunctaque intra se bona continens: cui si quid abforet, summum esse non posset, quoniam relinqueretur extrinsecus, quod posset optari. Liquet igitur, beatitudinem esse statum bonorum omnium congregatione perfectum. Hunc, uti diximus, diverso tramite mortales omnes conantur adipisci. Est enim mentibus hominum veri boni naturaliter inserta cupiditas; sed ad falsa devius error abducit. Quorum quidem alii summum esse bonum, nihilo indigere, credentes, ut divitiis affluant, elaborant: alii verò bonum, quod sit dignissimum venera-

tione, judicantes, adeptis honoribus, reverendi civibus suis esse nituntur. Sunt, qui summum bonum in summa potentia esse, constituent: hi vel regnare ipsi volunt, vel regnantibus adhærere conantur. At quibus optimum quiddam claritas videtur, hi vel belli, vel pacis artibus gloriosum nomen propagare festinant. Plurimi verò boni fructum gaudiò, lætitiâque metiuntur: hi felicissimum putant, voluptate diffluere. Sunt etiam, qui horum fines, causasque alterutro permutant: ut, qui divitias ob potentiâ, voluptatésque desiderant, vel qui potentiam seu pecuniæ causa, seu proferendi nominis petunt. In his igitur, cæterisque talibus humanorum actuum, votorumque versatur intentio, veluti nobilitas, favôrque popularis, quæ videntur quamdam claritudinem comparare: uxor, ac liberi, qui jucunditatis gratia petuntur. Amicorum verò, quod sanctissimum quidem genus est, non in fortuna, sed in virtute numeratur;

Reliquum verò vel potentiaë causa, vel delectationis assumitur. Jam verò corporis bona promptum est, ut ad superiora referantur. Robur enim magnitudóque videntur præstare valentiam, pulchritudo atque velocitas celebritatem; salubritas voluptatem. Quibus omnibus solam beatitudinem desiderari liquet. Nam quod quisque præ cæteris petit, id summum judicat bonum. Sed summum bonum beatitudinem esse definimus. Quare beatum esse judicat statum, quem præ cæteris quisque desiderat. Habes igitur ante oculos propositam ferè formam felicitatis humanæ, opes, honores, potentiam gloriam, voluptates. Quæ quidem sola considerans Epicurus, consequenter sibi summum bonum voluptatem esse constituit, quòd cætera omnia jucunditatem animo videantur afferre. Sed ad hominum studia revertor: quorum animus, etsi caligante memoria, tamen bonum summum repetit; sed velut ebrius, domum quo

tramite revertatur, ignorat. Num enim videntur errare hi, qui nihilo indigere nituntur? Atqui non est aliud, quod æquè perficere beatitudinem possit, quàm copiosus bonorum omnium status, nec alieni egens, sed sibi ipse sufficiens. Num verò labuntur hi, qui quod sit optimum, id etiam reverentiæ cultu dignissimū putant? minimè. Neque enim vile quiddam, contemnendūque est, quod adipisci omnium ferè mortalium laborat intentio. An in bonis non est numeranda potentia? Quid igitur? Num imbecillum, ac sinè viribus æstimandum est, quod omnibus rebus constat esse præstantius? An claritudo nihili pendenda est? Sed sequestrari nequit, quin omne, quod excellentissimum sit, id etiam videatur esse clarissimum. Nam non esse anxiam, tristémque beatitudinem, nec doloribus molestiisque subjectam, quid attinet dicere, quando in minimis quoque rebus id appetitur, quod habere, fruíque delectet? Atqui hæc sunt,

sunt, quæ adipisci homines volunt; eaque de causa divitias, dignitates, regna, gloriam voluptatésque desiderant: quòd per hæc sibi sufficientiam, reverentiam, potentiam, celebritatem, lætitiã credunt esse venturam. Bonum est igitur, quod tam diversis studiis homines petunt: in quo quanta sit naturæ vis, facilè monstratur, cùm, licèt variæ dissidentésque sententiæ, tamen in deligendo boni fine consentiunt.

M E T R U M II.

Ad finem à natura præfixum, res omnes tacito impetu ferri.

*Quantas rerum flectat habenas
 Natura potens, quibus immensum
 Legibus orbem provida servet,
 Stringátque ligans irresoluto
 Singula nexu, placet arguto
 Fidibus lentis promere cantu.
 Quamvis Pœni pulchra leones
 Vincula gestent, manibúsque datas
 Captent escas, metuántque trucem,
 Soliti verbera ferre, magistrum:*

Si cruor horrida tinxerit ora,
 Resides olim redeunt animi,
 Fremitúque gravi meminere sui;
 Laxant nodis colla solutis,
 Primúsque lacer dente cruento
 Domitor rabidas imbuit iras.
 Quæ canit altis garrula ramis
 Ales, caveæ clauditur antro:
 Huic licet illita pocula melle,
 Largásque dapes dulci studio
 Ludens hominum cura ministret;
 Si tamen arcto saliens tecto,
 Nemorum gratas viderit umbras,
 Sparsas pedibus proterit escas,
 Silvas tantum mæsta requirit,
 Silvas dulci voce susurrat.
 Validis quondam viribus acta,
 Pronum flectit virga cacumen:
 Hanc si curvans dextra remisit,
 Recto spectat vertice cælum.
 Cadit Hesperias Phœbus in undas:
 Sed secreto tramite rursus
 Currum solitos vertit ad ortus.
 Repetunt proprios quæque recursus,
 Reditúque suo singula gaudent,
 Nec manet ulli traditus ordo,

*Nisi quòd fini junxerit ortum,
Stabilémque sui fecerit orbem.*

PROSA III.

*Indigentiam inter ipsas divitias semper hie-
re: naturæ parùm, avaritiæ nihil sufficere
monstratur.*

VOs quoque, ò terenna animalia!
tenui licèt imagine, vestrum
tamen principium somniatis, verùm-
que illum beatitudinis finem, mini-
mè perspicaci, qualicumque tamen
cogitatione perspìcitis, eóque vos,
& ad verum bonum naturalis ducit
intentio, & ab eodem multiplex er-
ror abducit. Considera namque, an
per ea, quibus se homines adeptu-
ros beatitudinem putant, ad desti-
natum finem valeant pervenire. Si
enim vel pecunia, vel honores, cæ-
teráque tale quid afferunt, cui ni-
hil bonorum abesse videatur, nos
quoque fateamur fieri aliquos horum
adeptione felices. Quòd si neque
id valent efficere, quod promittunt,
bonisque pluribus carent, nónne li-

quidò falsa in eis beatitudinis species deprehenditur? Primùm igitur te ipsum, qui paulò antè divitiis affluabas, interrogo. Inter illas abundantissimas opes nunquàmne animum tuum concepta ex qualibet injuria confudit anxietas? Atqui, inquam, tam libero me fuisse animo, quin aliquid semper angeret, reminisci nequeo. Nónne quia vel aberat, quod abesse non velles; vel aderat, quod adesse noluisse? Ità est, inquam. Illius igitur præsentiam, hujus absentiam desiderabas. Confiteor, inquam. Eget verò, inquit, eo, quod quisque desiderat? Eget, inquam. Qui verò eget aliquo, non est usquequaque sibi ipse sufficiens: Minimè, inquam. Tu itaque hanc insufficientiam plenus, inquit, opibus sustinebas? Quid ni? inquam. Opes igitur nihilo indigentem, sufficientémque sibi facere nequeunt: & hoc erat, quod promittere videbantur. Atqui hoc quoque maximè considerandum puto, quòd nihil habeat suapte
natura

natura pecunia, ut his, à quibus ^{grati-} fidetur, invitis nequeat auferri. Fateor, inquam. Quidni fateare, cum eam quotidie valentior aliquis eripiat invito? Unde enim forenses querimoniam, nisi quòd vel vi vel fraude à nolentibus pecuniæ repetuntur ereptæ? Ità est, inquam. Egebit igitur, inquit, extrinsecus petito præsidio, quo suam pecuniam quisque tueatur. Quis id, inquam, neget? Atqui non egeret eo, nisi possideret pecuniam, quam possit amittere. Dubitari, inquam, nequit. In contrarium igitur relapsa res est: nam quæ sufficientes sibi facere putabantur opes, alieno potius præsidio faciunt indigentes. Quis autem modus est, quo pellatur divitiis indigentia? Num enim divites esurire nequeunt? num sitire non possunt? num frigus hibernum pecuniosorum membra non sentiunt? Sed adest, inquires, opulentis, quo famem satient, quo sitim, frigusque depellant. Sed hoc modo consolari quidem divitiis indigentia

potest, auferri penitus non potest. Nam si hæc hians semper, atque aliquid poscens, opibus expletur, maneat necesse est, quæ possit expleri. Taceo, quòd naturæ minimum, quòd avaritiæ nihil satis est. Quare si opes nec submovere indigentiam possunt, & ipsæ suam faciunt, quid est, quòd eas sufficientiam præstare credatis?

METRUM III.

Mordacibus curis affligunt opes viventem; morientem non comitantur.

*Quamvis fluente dives auri gurgite,
Non expleturas cogat avarus opes,
Ornétque baccis colla rubri litoris,
Ruráque centeno scindat opima bove:
Nec cura mordax deserit superstitem,
Defunctúmque leves non comitantur opes.*

PROSA IV.

Dignitas improborum vitiis sordescit; virtus etiam sine dignitate resplendet.

Sed dignitates honorabilem, reverendúmque, cui provenerint, red-

reddunt. Num vis ea est magistratibus, ut utentium mentibus virtutes inferant, vitia depellant? Atqui non fugare, sed illustrare potius nequitiam solent. Quò fit, ut indignemur eas sæpè nequissimis hominibus contigisse. Unde Catullus, licèt in curuli Nonium sedentem, strumam appellat. Vidésne quantum dedecus malis adjiciant dignitates? Atqui minùs eorum patebit indignitas, si nullis honoribus inclarescant. Tu quoque num tandem tot periculis adduci potuisti, ut cum Decorato gereMagistratum pulchrũ putares, cùm in eo mentem nequissimi scurræ, delatorisque respiceres? Non enim possumus ob honores reverentiã dignos judicare, quos ipsis honoribus judicamus indignos. At si quem sapientiã præditum videres, num posses eum vel reverentiã, vel eã, qua præditus est, sapientiã, non dignum putare? Minimè. Inest enim dignitas propria virtuti, quam protinus in eos, quibus fuerit adjuncta, transfun-

fundit. Quod quia populares nequeunt facere honores, liquet eos propriam dignitatis pulchritudinem non habere. In quo illud est animadvertendum magis: nam si eo abjectior est, quò magis à pluribus quisque contemnitur, cùm reverendos facere nequeant, quos pluribus ostentat despectiores, potiùs dignitas improbos facit. Verùm non impunè: reddunt namque improbi parem dignitatibus vicem, quas sua contagione commaculant. Atque ut agnoscas, veram illam reverentiam per has umbratiles dignitates non posse contingere, sic collige. Si quis multiplici consulatu functus in Barbaras nationes fortè devenerit, venerandum ne Barbaris honor faciet? Atqui si hoc naturale munus dignitatibus foret, ab officio suo quoquo gentium nullo modo cessarent. Sicut ignis ubique terrarum, nunquam tamen calere desistit. Sed quoniam id eis non propria vis, sed hominum fallax annectit opinio, vanescunt illi-

co,

co, cùm ad eos venerint, qui dignitates eas esse non æstimant. Sed hoc apud exterarum nationes. Inter eos verò, apud quos ortæ sunt, num perpetuò perdurant? Atqui præfectura magna olim potestas, nunc inane nomen est, & Senatorii censûs gravis sarcina. Si quis quondam populi curâisset annonam, magnus habebatur. Nunc eâ præfecturâ quid abjectius? Ut enim paulò antè diximus, quod nihil habet proprii decoris, opinione utentium nunc splendorem accipit, nunc amittit. Si igitur reverendos facere nequeunt dignitates, si ultro improborum contagione sordescunt, si mutatione temporum splendore desinunt, si gentium æstimatione vilescunt, quid est, quòd in se expetendæ pulchritudinis habeant, ne dum aliis præstent?

METRUM IV.

Invisus omnibus in sua dignitate Nero, per honores, quos in alios contulit, miser ipse non potuit reddere felices.

Quam-

*Quamvis se Tyrio superbus ostro
 Comeret, & niveis lapillis,
 Invisus tamen omnibus vigebat
 Luxuriæ Nero sævientis.*

*Sed quondam dabat improbus verendis
 Patribus indecores curules.*

*Quis illos igitur putet beatos,
 Quos miseri tribuunt honores?*

PROSA V.

*Potentia in servientium manu præcipuè sita,
 curarum moribus, & timoris aculeis ne-
 quit carere.*

AN verò regna, Regùmque fami-
 liaritas efficere potentem valent?
 Quid ni, quando eorum felicitas
 perpetuò perdurat? Atqui plena est
 exemplorum vetustas, plena etiam
 præsens ætas, qui Reges felicitatem
 calamitate mutaverint. O præcla-
 ra potentia, quæ nec ad conserva-
 tionem quidem sui satè efficax inve-
 nitur! Quòd si hæc regnorum pote-
 stas beatitudinis auctor est, nónne
 si qua parte defuerit, felicitatem mi-
 nuat, miseriam importet? Sed quam-
 vis

vis latè humana tendantur imperia,
plures necesse est gentes relinqui,
quibus Regum quisque non imperet.
Quâ verò parte beatos faciens desi-
nit potestas, hac impotentia subin-
trat, quæ miseros facit: hoc igitur
modo majorem Regibus inesse ne-
cesse est miseræ portionem. Exper-
tus sortis suæ periculum Tyrannus,
regni metus pendentis supra verti-
cem gladii terrore simulavit. Quæ
est igitur hæc potestas, quæ solici-
tudinum morsus expellere, quæ for-
midinum aculeos vitare nequit? At-
qui vellent ipsi vixisse securi, sed ne-
queunt: dehinc de potestate glorian-
tur. An tu potentem censes, quem
videas velle, quod non possit effi-
cere? Potentem censes, qui satelli-
te latus ambit? qui quos terret, ipse
plùs metuit? qui ut potens esse vi-
deatur, in servientium manu situm
est? Nam quid ego de Regum fami-
liaribus differam, cùm regna ipsa
tantæ imbecillitatis plena demon-
strem? quos quidem regia potestas
sæpè

sæpe incolumis sæpe autè lapsa pro-
sternit? Nero Senecam familiarem,
præceptorémq; suū ad eligendæ mor-
tis coëgit arbitrium. Papinianum diu
inter aulicos potentem, militum gla-
diis Antoninus objecit. Atqui uter-
que potentia suæ renunciare volue-
runt: quorum Seneca opes etiam suas
tradere Neroni, seque in otium con-
ferre conatus est. Sed dum ruitu-
ros moles ipsa trahit, neuter, quod
voluit, effecit. Quæ est igitur ista
potentia, quam pertimescunt habent-
es; quam, nec, cùm habere velis,
tutus sis, & cùm deponere cupias,
vitare non possis? An præsidio sunt
amici, quos non virtus, sed fortu-
na conciliat? Sed quem felicitas a-
micum fecit, infortunium faciet ini-
micum. Quæ verò pestis efficacior
ad nocendum, quàm familiaris ini-
micus?

M E T R U M V.

Vera potentia non est, quæ proprias
miserias depellere non potest.

Qui se volet esse potentem,
 Animos domet ille feroces,
 Nec victa libidine colla
 Fœdis summittat habenis.
 Etenim licet Indica longè
 Tellus tua jura tremiscat,
 Et serviat ultima Thule;
 Tamen attras pellere curas,
 Miserasque fugare querelas
 Non posse, potentia non est.

PROSA VI.

*Popularis Gloria nec judiciò provenit, nec
 firma perdurat: sapiens bona sua non populari
 rumore, sed virtutum conscientia metitur.*

GLoria verò quàm fallax sæpè,
 quàm turpis est! Unde non in-
 juriâ Tragicus exclamat: ᾧ δόξα! δό-
 ξα! μνηστοῖσι δὴ βροτῶν, ἔδεν γεγῶσι
 βίOTOS ᾧγνωσας μέγαν.* Plures enim
 magnum sæpè nomen falsis vulgi o-
 pinionibus abstulerunt, quo quid tur-
 pius excogitari potest? Nam qui fal-
 sò prædicantur, suis ipsi necesse est
 laudibus erubescant. Quæ si etiam
 meritis conquistæ sint, quid tamen

* O gloria! gloria! millibus jam mortalium
 nullius pretii vitam, fecisti magnam?

sapientis adjecerint conscientia, qui bonum suum non populari rumore, sed conscientia veritate metitur? Quod si hoc ipsum propagasse nomen, pulchrum videtur; consequens est, ut foedum, non extendisse, judicetur. Sed cum, uti paulo ante differui, plures gentes esse necesse sit, ad quas unius fama hominis nequeat pervenire, fit, ut quem tu aestimas gloriosum, proxima parte terrarum videatur inglorius. Inter haec vero popularem gloriam, ne commemoratione quidem dignam puto, quae nec judiciò provenit, nec unquam firma perdurat. Jam vero quam sit inane, quam futile nobilitatis nomen, quis non videat? quae si ad claritudinem refertur, aliena est. Videtur namque esse nobilitas, quaedam de meritis veniens laus parentum. Quod si claritudinem praedictio facit, illi sint clari necesse est, qui praedicantur. Quare splendidum te, si tuam non habes, aliena claritudo non efficit. Quod si quid est in nobilitate

bonum

bonum, id esse arbitror solum, ut
 imposita nobilibus necessitudo videatur,
 nè à majorum virtute degenerent.

METRUM VI.

Vera nobilitas in animo viget, qui
 Patrem habet Deum, à quo nemo degenerat,
 nisi vitiosus.

O Mne hominum genus in terris

Simili surgit ab ortu:

Unus enim rerum pater est,

Unus cuncta ministrat.

Ille dedit Phæbo radios,

Dedit & cornua Lunæ.

Ille homines etiam terris

Dedit, & sidera celo.

Hic clausit membris animos

Celsa sede petitos.

Mortales igitur cunctos

Edit nobile germen.

Quid genus, & proavos strepitis?

Si primordia vestra,

Auctoremque Deum spectes,

Nullus degener exstat,

Ni vitiiis pejora fovens

Proprium deserat ortum.

P R O S A VII.

Voluptatum appetentia plena est anxietatis, pœnitudinis satietas, quæ si facerent beatos, à beatitudine nec bruta possent excludi.

Quid autem de corporis voluptatibus loquar; quarum appetentia quidem plena est anxietatis, satietas verò pœnitentiæ? Quantos illæ morbos, quàm intolerabiles dolores, quasi quemdam fructum nequitiae fruendum solent referre corporibus! quarum motus quid habeat jucunditatis, ignoro. Tristis verò esse voluptatum exitus, quisquis reminisci libidinum suarum volet, intelliget. Quæ si beatos explicare possunt, nihil causæ est, quin pecudes quoque beatæ esse dicantur; quarum omnis ad explendam corporalem lacunam festinat intentio. Honestissima quidem conjugis foret liberorumque jucunditas; sed nimis è natura dictum est, nescio quem filios invenisse tortores: quorum quàm sit mordax quæcunque conditio, neque

que aliàs expertum te, neque nunc
anxium necesse est admonere. In
quo Euripidis mei sententiam probo,
qui carentem liberis infortuniô dixit
esse felicem.

METRUM VII.

Indolem apum imitatur voluptas ;
post brevem mellis dulcedinem diuturnum
aculeum relinquit.

*H*abet omnis hoc voluptas ,
Stimulis agit fruentes ;
Apiûmque par volantum ,
Ubi grata mella fudit ,
Fugit , & nimis tenaci
Ferit ic̄ta corda morsu.

PROSA VIII.

Nihil igitur dubium est, quin hæ
ad beatitudinem viæ devia quæ-
dam sint, nec perducere eò quem-
quam valeant, ad quod se perductu-
ras esse promittunt. Quantis verò
implicitæ malis sint, brevissimè mon-
strabo. Quid enim ? pecuniámne
congregare conaberis ? sed eripies
haben-

habenti. Dignitatibus fulgere velis?
danti supplicabis: & qui præire cæ-
teros honore cupis, poscendi humi-
litate vilesces. Potentiâne desi-
deras? subjectorum infidiis obnox-
ius, periculis subjacebis. Gloriam
petis? sed per aspera quæque distra-
ctus, securus esse desistis. Volup-
tariam vitam degas? sed quis non
spernat, atque abjiciat vilissimæ fra-
gilissimæque rei corporis servitium?
Jam verò qui bona præ se corporis
ferunt, quàm exigua, quàm fragili
possessione nituntur! Num enim ele-
phantes mole, tauros robore supe-
rare poteritis? num tigres veloci-
tate præibitis? Respicite cæli spa-
tium, firmitudinem, celeritatem,
& aliquando desinite vilia mirari.
Quod quidem cælum non his potius
est, quàm sua, qua regitur, ratio-
ne, mirandum. Formæ verò nitor
ut rapidus est, ut velox, & verna-
lium florum mutabilitate fugacior!
Quòd si, ut Aristoteles ait, Lynceis
oculis homines uterentur, ut eorum
visus

visus obstantia penetraret, nōne introspectis visceribus, illud Alcibiadis superficie pulcherrimum corpus, turpissimum videretur? Igitur te pulchrum videri, non tua natura, sed oculorum spectantium redit infirmitas. Sed æstimate, quàm vultis nimio corporis bona; dum sciatis hoc, quodcumque miramini, triduanæ febris igniculo posse dissolvi. Ex quibus omnibus illud in summam redigere licet: quòd hæc, quæ nec præstare, quæ pollicentur, bona possunt, nec omnium bonorum congregatione perfecta sunt, ea nec ad beatitudinem, quasi quidam calles, ferunt, nec beatos ipsa perficiunt.

M E T R U M VIII.

Bona quælibet nativa in sede quæ-
runtur; à summo autem bono, veraque
beatitudine devius error homines ab-
ducit.

*E*heu, quàm miseros tramite devio
Abducit ignorantia!

*Non aurum in viridi quæritis arbore,
Nec vite gemmas carpitis,*

E

Non

*Non altis laqueos montibus abditis,
 Ut pisce ditetis dapes.
 Nec vobis capreas si libeat sequi,
 Tyrrhena captatis vada.
 Ipsos quin etiam fluctibus abditos
 Norunt recessus æquoris,
 Quæ gemmis niveis unda feracior,
 Vel quæ rubentis purpureæ:
 Nec non quæ tenero pisce, vel asperis
 Præstent echinis litora.
 Sed quonam lateat, quod cupiunt bonum,
 Nescire cæci sustinent,
 Et quod stelliferum trans abiit polum,
 Tellure demersi petunt.
 Quid dignum stolidis mentibus imprecer?
 Opes, honores ambient,
 Et cum falsa gravi mole paraverint,
 Tum vera cognoscant bona.*

PROSA IX.

*Bonum, quod hominem undequaque felicem
 reddit, unum & simplex esse debere.*

HActenus mendacis formam felicitatis ostendisse suffecerit: quam si perspicaciter intueris, ordo est deinceps, quæ sit vera monstra-

re

re. Atqui video, inquam, nec opibus sufficientiam, nec regnis potentiam, nec reverentiam dignitatibus, nec celebritatem gloriæ, nec lætitiã voluptatibus posse contingere. An etiam causas, cur id ita sit,prehendisti? Tenui quidem veluti rimula mihi videor intueri: sed ex te cognoscere apertius malim. Atqui prõptissima ratio est. Quod enim simplex est, indivisumque naturã, id error humanus separat, & à vero, atque perfecto ad falsum, imperfectumque traducit. An tu arbitraris, quòd nihilo indigeat, egere potentia? minimè, inquam. Rectè tu quidem: nam si quid est, quod in ulla re imbecillioris valentiæ sit, in hac præsidio necesse est egeat alieno. Ita est, inquam. Igitur sufficientiæ, potentiæque una est, eadẽmque natura. Sic videtur. Quod verò hujusmodi sit, spernendumne esse censes, an contrà rerum omnium veneratone dignissimum? At hoc, inquam, ne dubitari quidem potest. Addamus i-

gitur sufficientiæ, potentiæq; reverentiam, ut hæc tria unum esse judicemus. Addamus, siquidem vera volumus confiteri. Quid verò, inquit, obscurumne hoc atque ignobile censes esse, an omni celebritate clarissimum? Considera verò, an, quod nihilo indigere, quod potentissimum, quod honore dignissimum esse concessum est, egeat claritudine, quam sibi præstare non possit, atque ob id aliqua ex parte videatur abjectius. Non possum, inquam, quin hoc uti est, ita etiam celeberrimum esse confitear. Consequens igitur est, ut claritudinem à superioribus tribus nihil differre fateamur. Consequitur, inquam. Quod igitur nullius egeat alieni, quod suis cuncta viribus possit, quod sit clarum, atque reverendum, nonne hoc etiam constat esse lætissimum? Sed unde huic, inquam, tali mæror ullus obrepat, ne cogitare quidem possum. Quare plenum esse lætitiæ, siquidem superiora manebunt, necesse est confiteri. Atqui illud quoque

que per eadem necessarium est, sufficientiæ, potentiæ, claritudinis, reverentiæ, jucunditatis nomina quidem esse diversa, nullo verò modo discrepare substantiam. Necesse est, inquam. Hoc igitur, quod est unum, simplèxq; naturâ, pravitas humana dispertit, & dum rei, quæ partibus caret, partem conatur adipisci, nec portionem, quæ nulla est, nec ipsam, quam minimè affectat, assequitur. Quonam, inquam, modo? Qui divitias, inquit, petit, penuriæ fugâ, de potentia nihil laborat: vilis, obscurusq; esse mavult, multas etiam sibi naturales quoque subtrahit voluptates, ne pecuniam, quam paravit, amittat. Sed hoc modo ne sufficientia quidem contingit ei, quem valentia deserit, quem molestia pungit, quem vilitas abjicit, quem recondit obscuritas. Qui verò solùm posse desiderat, profligat opes, despicit voluptates, honorémq; potentia carentem, gloriam quoque nihili pendit. Sed huic quoq; quàm multa deficient,

vides. Fit enim ut aliquando necessariis egeat, ut anxietatibus mordeatur: cumq; hæc depellere nequeat, etiam id quod maximè petebat, potens esse desistit. Similiter ratiocinari de honoribus, gloria, voluptatibus licet. Nam cum unumquodque horum idem, quod cetera, sit, quisquis horum aliquid sine cæteris petit, ne illud quidem, quod desiderat, apprehendit. Quid igitur? inquam, Si quis cuncta simul cupiat adipisci, summam quidem ille beatitudinis velit: sed num in his eam reperiet, quæ demonstravimus, id, quod pollicentur, non posse conferre? Minimè inquam. In his igitur, quæ singula quæq; expetendorum præstare creduntur, beatitudo nullo modo investiganda est. Fateor, inquam, & hoc nihil dici verius potest. Habes igitur, inquit, & formam falsæ felicitatis, & causas: deflecte nunc in adversum mentis intuitum: ibi enim veram, quam promisimus, statim videbis. Atqui hæc, inquam, vel cæco perspicua est, eamque

que tu paulò antè monstraſti, dum falſas cauſas aperire conabaris. Nam, nî fallor, ea vera eſt, & perfectâ felicitas, quæ ſufficientem, potentem, reverendum, celebrem, lætúmque perficiat. Atque ut me interiùs animadvertiſſe cognoſcas, quæ unum horù, quoniam idem cuncta ſunt, veraciter præſtare poteſt, hanc eſſe plenam beatitudinè ſinè ambiguitate cognoſco. O te alumne hac opinione felicem! ſiquidem hoc, inquit, adjeceris. Quid nam? inquam, Eſſène aliquid in his mortalibus caducisq; rebus putas, quod hujusmodi ſtatum poſſit afferre? Minimè, inquam, puto; idque à te, nihil ut ampliùs deſideretur, oſtenſum eſt. Hæc igitur vel imagines veri boni, vel imperfecta quædam dare bona mortalibus videntur; verum autem, atque perfectum bonum conferre non poſſunt. Aſſentior, inquam. Quoniam igitur agnoviſti, quæ vera illa ſit, quæ autem beatitudinem mentiantur, nunc ſupereſt, ut unde veram hanc pete-

re possis, agnoscas. Id quidem, inquam, jam dudum vehementer exspecto. Sed cum, uti in Timæo Platoni, inquit, nostro placet, in minimis quoque rebus divinum præsidium debeat implorari, quid nunc faciendum censes, ut illius summi boni sedem reperire mereamur? Invocandum, inquam, rerum omnium patrem, quo prætermisso, nullum ritè fundatur exordium. Rectè, inquit; ac simul ita modulata est.

METRUM IX.

Bonorum omnium authorem invocat: ut oculos mentis aperiat, & ad veræ felicitatis cognitionem disponat.

*O qui perpetua mundum ratione gubernas,
Terrarum cœliq; sator, qui tempus ab ævo
Ire jubes, stabilisq; manens das cuncta moveri,*

*Quem non externæ pepulerunt fingere causæ
Materiæ fluitantis opus; verùm insita summi
Forma boni, livore carens, tu cuncta superno
Ducis ab exemplo: pulchrū pulcherrimus ipse
Mundū mente gerens, similisq; in imagine formans,*

Per-

*Perfectásq; jubens perfectũ absolvere partes.
 Tu numeris elementa ligas, ut frigora flammis,
 Arida convenient liquidis : ne purior ignis
 Evolet, aut mersas deducant pondera terras.
 Tu triplicis mediam naturæ cuncta moventem
 Connectens animam per consona membra re-
 solvis.*

*Quæ cùm secta duos motũ glomeravit in orbes,
 In semet reditura meat, mentémq; profundã
 Circuit, & simili convertit imagine cælum.*

*Tu causis animas paribus, vitásque minores
 Provehis, & levibus sublimes curribus aptans
 In cælum, terrámq; seris : quas lege benigna
 Ad te conversas reduci facis igne reverti.*

*Da pater augustam menti conscendere sedem,
 Da fontem lustrare boni, da luce reperta
 In te conspicuos animi desigere visus.*

*Disjice terrenæ nebulas & pondera molis,
 Atque tuo splendore mica : tu namq; serenum,
 Tu requies tranquilla piis : te cernere finis,
 Principium, vector, dux, semita, terminus idẽ.*

PROSA X.

*Veram hominis beatitudinem in solo Deo
 tanquam summo, & simplicissimo bono con-
 sistere demonstrat.*

Quoniam igitur quæ sit imperfecti, quæ etiam perfecti boni forma vidisti: nunc demonstrandum reor, quoniam hæc felicitatis perfectio constituta sit. In quo illud primum arbitror inquirendum: an aliquod hujusmodi bonum, quale paulò antè definisti, in rerum natura possit existere, ne nos præter rei subjectæ veritatem cassa cognitionis imago decipiat. Sed quin existat, sitq; hoc veluti quidam omnium fons bonorum, negari nequit. Omne enim quod imperfectum esse dicitur, id diminutione perfecti imperfectum esse perhibetur. Quò fit, ut si in quolibet genere imperfectum quid esse videatur, in eo, perfectum quoque aliquid esse, necesse sit. Etenim perfectione sublata, unde illud, quod imperfectum perhibetur, extiterit, ne fingi quidem potest. Neque enim à diminutis, inconsummatisq; natura rerum cepit exordium, sed ab integris, absolutisq. procedens, in hæc extrema atque effœta dilabitur. Quòd si,

uti

utì paulò antè monstravimus, est quædam boni fragilis imperfecta felicitas, esse aliquam solidam, perfectamque, non potest dubitari. Firmissimè, inquam, verissimèque conclusum est. Quò verò, inquit, habitet, ita considera. Deum rerum omnium principem, bonum esse, communis humanorum conceptio probat animorum. Nam cùm nihil Deo melius excogitari queat, id, quò melius nihil est, bonum esse quis dubitet? ita verò bonum esse Deum ratio demonstrat, ut perfectum quoque bonum in eo esse convincat. Nam nî tale sit, rerum omnium princeps esse non poterit? erit enim eo præstantius aliquid, perfectum possidens bonum, quod hòc prius, atque antiquius esse videatur, omnia namque perfecta minùs integris priora esse claruerunt: quare ne in infinitum ratio prodeat, confitendum est sumum Deum, sumi, perfectique boni esse plenissimum. Sed perfectum bonum veram esse beatitudinem constituimus: veram igitur bea-

titudinem in summo Deo sitam esse, necesse est. Accipio, inquam, nec est, quod contradici ullo modo queat. Sed quæso, inquit, te, vide quàm id sanctè atque inviolabiliter probes, quòd boni summi sumum Deum diximus esse plenissimum. Quonam, inquam, modo? Ne hunc rerum omnium patrem illud sumum bonum, quo plenus esse perhibetur, vel extrinsecus accepisse, vel ita naturaliter habere præsumas, quasi habentis Dei, habitæq; beatitudinis diversam cogites esse substantiam. Nam si extrinsecus acceptum putes, præstantius id, quod dederit, eo, quod acceperit, existimare possis. Sed hunc esse rerum omnium præcellentissimum, dignissimè confitemur. Quòd si naturâ quidem inest, sed ratione diversum, cùm de rerum principe loquamur Deo, fingat qui potest, quis hæc diversa conjunxerit? Postremò quod à qualibet re diversum est, id non est illud, à quo intelligitur esse diversum. Quare quod à summo bono diversum est sui naturâ, id

id sumum bonum non est: quod nefas est de Deo cogitare, quo nihil constat esse præstantius. Omnino enim nullius rei natura suo principio melior poterit existere: quare quod omnium principium sit, id etiam substantiâ sumum esse bonum verissima ratione concluderim. Rectissimè, inquam. Sed sumum bonum beatitudinem esse concessum est. Ita est, inquam. Igitur, inquit, Deum esse ipsam beatitudinem, necesse est confiteri. Nec propositis, inquam, prioribus refragari queo, & ab illis hoc illatû consequens esse perspicio. Respice, inquit, an hinc quoque idem firmitus approbetur: quòd duo summa bona, quæ à se diversa sunt, esse non possint. Etenim quæ discrepant bona, non esse alterum, quod sit alterum, liquet: quare neutrum poterit esse perfectum, cùm alterutri alterû deest. Sed quod perfectum non sit, id sumum non esse manifestum est: nullo modo igitur quæ summa sunt bona, ea possunt esse diversa. Atqui &
bea-

beatitudinem, & Deum, summum bonum esse collegimus: quare ipsam necesse est summam esse beatitudinem, quæ sit summa divinitas. Nihil, inquam, nec re ipsa verius, nec ratiocinatione firmitus, nec Deo dignius concludi potest. Super hæc, inquit, igitur veluti geometræ solent, demonstratis propositis, aliquid inferre, quæ *πρόσσηματα* ipsi vocant, ita ego quoque tibi veluti corollariū dabo. Nam quoniam beatitudinis adeptione fiūt homines beati, beatitudo verò est ipsa divinitas, divinitatis adeptione fieri beatos, manifestum est. Sed uti justitiæ adeptione justī, sapientiæ sapientes fiunt, ita divinitatem adeptos, deos fieri simili ratione necesse est. Omnis igitur beatus, Deus; sed naturâ quidem unus, participatione verò nihil prohibet esse quàm plurimos. Et pulchrum, inquam, hoc, atque pretiosum, sive *πρόσημα* sive corollarium vocari mavis. Atqui hoc quoque pulchrius nihil est, quod his annectendum esse ratio persuadet.

Quid,

Quid, inquam? Cùm multa, inquit, beatitudo continere videatur, utrùmne hæc omnia unum veluti corpus beatitudinis quadam partium varietate conjugant, an sit eorum aliquid, quod beatitudinis substantiam compleat; ad hoc verò cætera referantur? Vellem, inquam, id ipsarum rerum commemoratione patefaceres. Nónne, inquit, beatitudinem bonum esse censemus? Ac sumum quidem, inquam. Addas, inquit, hoc omnibus licet. Nam eadé sufficientia summa est, eadem summa potentia, reverentia quoque, claritas, & voluptas beatitudo esse judicatur. Quid igitur? Hæccine omnia bona, sufficientia, potentia, cæteráq; veluti quædam beatitudinis membra sunt, an ad bonum veluti ad verticé cuncta referuntur? Intellego, inquam, quid investigandum proponas; sed, quid constituas, audire desidero. Hujus rei discretionem sic accipe. Si hæc omnia beatitudinis membra forent, à se quoque invicem discreparent. Hæc est enim
par-

partium natura, ut unum corpus diversa componant. Atqui hæc omnia idem esse monstrata sunt. Minimè igitur membra sunt: alioquin ex uno membro beatitudo videbitur esse conjuncta, quod fieri nequit. Id quidem, inquam, dubium non est: sed id, quod restat, exspecto. Ad bonum verò cætera referri palàm est. Idcirco enim sufficientia petitur, quoniam bonum esse judicatur; Idcirco potentia, quoniam id quoque esse creditur bonum. Idem de reverentia, claritudine, jucunditate, conjectare licet. Omnium igitur expetendorum summa atque causa bonum est. Quod enim neque re, neque similitudine ullum in se retinet bonum, id expeti nullo modo potest. Contraque etiam, quæ naturâ bona non sunt, tamen si esse videantur, quasi vera bona sint, appetuntur. Quo fit uti summa, cardo, atque causa expetendorum omnium, bonitas esse jure credatur. Cujus verò causâ quid expetitur, id maximè videtur optari. Veluti si salutis

causa

causâ quispiam velit equitare, non tam equitandi motû desiderat, quàm salutis effectum. Cùm igitur omnia boni gratiâ petantur, non illa potiùs quàm bonum ipsum desideratur ab omnibus. Sed propter quod cætera optantur, beatitudinem esse concessimus: quare sic quoque sola quæritur beatitudo. Ex quo liquidò apparet ipsius boni, & beatitudinis unam atque eandem esse substantiam. Nihil video, cur dissentire quispiam possit. Sed Deum verámq; beatitudinem unum, atque idem esse monstravimus. Ita, inquam. Securè igitur concludere licet, Dei quoque in ipso bono, nec usquam alio, sitam esse substantiam.

M E T R U M X.

Invitat omnes ad veram beatitudinem consecrandam.

*H*uc omnes pariter venite capti,
 Quos fallax ligat improbis catenis
 Terrenas habitans libido mentes,
 Hic erit vobis requies laborum,

Hic

*Hic portus placida manens quiete,
 Hoc patens unum miseris asylum.
 Non quidquid Tagus aureis arenis
 Donat, aut Hermus rutilante ripa,
 Aut Indus calido propinquus orbi,
 Candidis miscens virides lapillos.
 Illustrant aciem, magisque cecos
 In suas conduunt animos tenebras.
 Hoc quidquid placet, excitatq; mentes,
 In finis tellus aluit cavernis.
 Splendor quo regitur, vigetq; cælum,
 Vitat obscuras animæ ruinas.
 Hanc quisquis poterit notare lucem,
 Candidos Phœbi radios negabit.*

PROSA XI.

*Cùm beatitudo nostra bonum omnibus nume-
 ris absolutum, & unum esse debeat, hoc solum
 appetendum est.*

A Ssentior, inquam. Cuncta enim
 firmissimis nexa rationibus con-
 stant. Tum illa, quanti, inquit, æ-
 stimabis, si bonum ipsum quid sit, a-
 gnoveris? Infiniti, inquam: siquidem
 mihi pariter Deum quoque, qui bo-
 num est, continget agnoscere. At-
 qui

qui hoc verissima, inquit, ratione patefaciam: maneat modò, quæ paulò antè conclusa sunt. Manebunt, inquam. Nónne, inquit, monstravimus ea, quæ appetuntur à pluribus, idcirco vera, perfectaque bona non esse, quoniam à se invicem discreparent: cùmque alteri abesset alterum, plenum, absolutúmque bonum afferre non posse? Tum autem verum bonum fieri, cùm in unam veluti formam, atque efficientiã colliguntur: ut, quæ sufficientia est, eadem sit potentia, reverentia, claritas, atque jucunditas. Nisi verò unum, atque idem omnia sint, nihil habere, quò inter expectanda numerentur. Demonstratum est, inquam, nec dubitari ullo modo potest. Quæ igitur, cùm discrepant, minimè bona sunt; cùm verò unum esse cœperint, bona fiunt: nónne hæc ut bona sint, unitatis fieri ademptione contingit? Ita, inquam, videtur. Sed omne quod bonum est, boni participatione bonum esse concedis, an minimè? Ita est. Oportet
igitur

igitur idem esse unum, atque bonum, simili ratione concedas. Eadem namque substantia est eorum, quorum naturaliter non est diversus effectus. Negare, inquam, nequeo. Nostine igitur, inquit, omne quod est, tam diu manere atque subsistere, quam diu sit unum; sed interire atque dissolvi pariter, atque unum esse destiterit? Quonam modo? Ut in animalibus, inquit, cum in unum coeunt, ac permanent anima corpusq;, id animal vocatur. Cum vero hæc unitas utriusque separatione dissolvitur, interire, nec jam esse animal liquet. Ipsum quoque corpus cum in una forma, membrorum conjunctione, permanet, humana visitur species. At si distributæ, segregatæq; partes corporis distraxerint unitatem, desinit esse, quod fuerat. Eoque modo percurrenti cætera procul dubio patebit, subsistere unumquodque, dum unum est: cum vero unum esse desinit, interire. Consideranti, inquam, mihi plura, minime aliud videtur. Est ne
igi-

igitur, inquit, quod in quantum naturaliter agat, relicta sustinendi appetentia, venire ad interitum, corruptionemq; desideret? Si animalia, inquam, considerem, quæ habent aliquam volendi nolendiq; naturam, nihil invenio, quod, nullis extrâ cogentibus, abjiciant manendi intentionem, & ad interitum spontè festinent. Omne namq; animal tueri salutem laborat; mortem verò, perniciemq; devitat. Sed quid de herbis, arboribusque, quid de inanimatis omnino consentiam rebus, prorsus dubito. Atqui non est, quòd de hoc possis ambigere, cum herbas, atque arbores intuearis, primùm sibi convenientibus innascentibus locis, ubi quantum earum natura queat, citò exarescere, atq; interire non possunt. Nam aliæ quidem campis, aliæ montibus oriuntur, alias ferunt paludes, aliæ saxi hærent, aliarum fecundæ sunt steriles arenæ, quas si in alia quispiam loca transferre conetur, arescant. Sed dat cuique natura, quod con-

convenit, &, ne, dum manere possunt, intereant, elaborat. Quid dicam, quòd omnes, veluti in terras ore demerso, trahunt alimenta radicibus; ac per medullas robur, corticemque diffundunt? Quid? quod mollissimum quodque, sicuti medulla est, interiore semper sede reconditur, extrà verò quadam ligni firmitate tegitur: ultimus autem cortex adversum cæli intemperiem, quasi mali patiens defensor opponitur? Jam verò quanta est naturæ diligentia, ut cuncta semine multiplicato propagentur? quæ omnia non modò ad tempus manendi, verùm generatim quoque quasi in perpetuum permanendi, veluti quasdam machinas esse quis nesciat? Ea etiam quæ inanimata esse creduntur, nōne quod suum est, quæque simili ratione desiderant? Cur enim flammæ quidem sursum levitas vehit, terras verò deorsum pondus deprimit, nisi quòd hæc singulis loca, motionesque conveniunt? Porro autem quod cuique consentaneum

neum est, id unumquodq; conservat: sicuti ea, quæ sunt inimica, corrumpunt. Jam verò quæ dura sunt, ut lapides, adhærent tenacissimè partibus suis, &, ne facilè dissolvantur, resistunt. Quæ verò liquentia, ut aer, atque aqua facilè quidem dividendibus cedunt, sed citò in ea rursus, à quibus sunt abscissa, relabuntur. Ignis verò omnem refugit sectionem. Neque nunc nos de voluntariis animæ cognoscentis motibus, sed de naturali intentione tractamus. Sicuti est, quòd acceptas escas sine cogitatione transigimus, quòd in somno spiritum ducimus nescientes. Nam ne in animalibus quidem manendi amor ex animæ voluntatibus, verùm ex naturæ principiis venit. Nam sæpè mortem cogentibus causis, quam natura reformidat, voluntas amplectitur: contràq; illud, quo solo mortalium rerum durat diuturnitas, gignendi opus, quod natura semper appetit, interdum coërcet voluntas. Adeò hæc sui caritas non ex
ami-

animali motione, sed ex naturali intentione procedit. Dedit enim providentia creatis à se rebus hanc vel maximam manendi causam, ut quoad possunt, naturaliter manere desiderant: quare nihil est, quod ullo modo queas dubitare, cuncta, quæ sunt, appetere naturaliter constantiam permanendi, devitare perniciem. Confiteor, inquam, nunc me indubitato cernere, quæ dudum incerta videbantur. Quod autem, inquit, subsistere ac permanere appetit, id unum esse desiderat. Hoc enim sublato, ne esse quidè cuiquam permanebit. Verum est, inquam. Omnia igitur, inquit, unum desiderant. Consensi. Sed unum id ipsum monstravimus esse, quod bonum est. Ita quidem. Cuncta igitur bonum petunt: quod quidem ita describas licet, ipsum bonum esse, quod desideretur ab omnibus. Nihil, inquam, verius excogitari potest. Nam vel ad nihilum cuncta referuntur, & uno, veluti vertice destituta, sine rectore, fluitabunt; aut
 si quid

si quid est, ad quod universa festinent, id erit omnium summum bonorum: Et illa nimium, inquit, o alumne! lætor: ipsam enim mediæ veritatis notam mente fixisti: sed in hoc patuit tibi, quod ignorare te paulò antè dicebas. Quid? inquam. Quis esset, inquit, rerum omnium finis? Is est enim profectò, quod desideratur ab omnibus: quod quia bonum esse collegimus, oportet, rerum omnium finem bonum esse, fateamur.

M E T R U M X I.

Animus veri cupidus, se ipsum inspicat, & reconditos intra se thesauros scrutetur.

*Quisquis profunda mente vestigat verum,
Cupitque nullis ille deviis falli,
In se revolvat intimi lucem visus,
Longosque in orbem cogat inslectens motus,
Animumque doceat quidquid extra molitur,
Suis retrusum possidere thesauris.
Dudum quod atra texit erroris nubes,
Lucebit ipso perspicaciùs Phæbo.
Non omne namque mente depulit lumen,
Obliviosam corpus invehens molem.*

*Hæret profectò semen introrsum veri,
 Quod excitatur ventilante doctrina.
 Nam cur rogati sponte recta censetis,
 Nî mersus alio viveret semen corde?
 Quòd si Platonis Musa personat verum,
 Quod quisque discit, immemor recordatur.*

PROSA XII.

*Rectoris mundi summa necessitas est: qui cùm
 sit Deus, per hoc summum bonum, non potest
 non optimè gubernari.*

TUM ego, Platoni, inquam, ve-
 hementer assentior: nam me ho-
 rum jam secundò commemoras. Pri-
 mùm, quòd memoriam corporea
 contagione, dehinc mæroris mole
 pressus, amisi. Tum illa, si superio-
 ra, inquit, concessa respicias, ne il-
 lud quidem longiùs aberit, quin re-
 corderis, quod te dudum nescire con-
 fessus es. Quid? inquam. Quibus, ait
 illa, gubernaculis mundus regatur.
 Memini, inquam, me inscitiam meam
 fuisse confessum: sed quid afferas, li-
 cèt jam prospiciam, planiùs tamen
 ex te audire desidero. Mundū hunc, in-
 quit,

quid, à Deo regi paulò antè minimè dubitandũ putabas. Ne nunc quidem arbitror, inquam, nec unquam dubitandum putabo, quibúsq; in hoc rationibus accedá, breviter exponam. Mundus hic ex tam diversis contrariisq; partibus in unam formam minimè convenisset, nisi unus esset, qui tam diversa conjungeret; conjuncta verò naturarum ipsa diversitas, invicem discors, dissociaret, atque divelleret; nisi unus esset, qui, quod nexuit, contineret. Non tam verò certus naturæ ordo procederet, nec tam dispositos motus, locis, temporibus, efficientia, spatiis, qualitatibus explicaret, nisi unus esset, qui has mutationum varietates manens ipse disponeret. Hoc quidquid est, quo condita manent, atque agitantur, usitato cunctis vocabulo Deum nomino. Tum illa: cùm hæc, inquit, ita sentias, parvam tibi restare operam puto, ut felicitatis compos, patriam sospes revisas: sed quæ proposuimus, intueamur. Nónne in beati-

tudine sufficientiam numeravimus, Deúmque beatitudinem ipsam esse concessimus? Ita quidem. Et ad mundum igitur, inquit, regendum, nullis extrinsecus adminiculis indigebit: alioquin si quo egeat, plenam sufficientiam non habebit. Id, inquam, ita est necessarium. Per se igitur solum cuncta disponit. Negari, inquam, nequit. Atqui Deus ipsum bonum esse monstratus est. Memini, inquam. Per bonum igitur cuncta disponit: siquidem per se regit omnia, quem bonum esse concessimus: & hic est veluti quidam clavus atque gubernaculum, quo mundana machina stabilis atque incorrupta servatur. Vehementer assentior, inquam, & id te paulò antè dicturam, tenui licet suspitione, prospexi. Credo, inquit: jam enim, ut arbitror, vigilantius ad cernenda vera oculos deducis: sed quod dicam, non minus ad contuendum patet. Quid? inquam. Cùm Deus, inquit, omnia bonitatis clavo gubernare jure credatur, eademque omnia, sicuti

ti docui, ad bonum naturali intentione festinent, num dubitari potest, quin voluntariè regantur, séque ad disponentis nutum, veluti convenientia, contemperatáq; rectori, sponte convertant? Ita, inquam, necesse est: nec beatum regimen esse videretur; si quidem detrectantium jugum foret, non obtemperantium salus. Nihil est igitur, quod naturam servans, Deo contraire conetur. Nihil, inquam. Quid si conetur, ait, num tandem proficiet quidquam adversùs eum, quem jure beatitudinis potentissimũ esse concessimus? Prorsus, inquam, nihil valeret. Non est igitur aliquid, quod summo huic bono vel velit, vel possit obistere. Non, inquam, arbitror. Est igitur, inquit, sumum bonum, quod regit cuncta fortiter, suavitéq; disponit. Tum ego, quàm, inquam, me non modò ea, quæ conclusa est, summa rationũ, verùm multò magis hæc ipsa verba, quibus uteris, delectant: ut tandem aliquando stulticiam magna latranté

fui pudeat. Accepisti, inquit, in fabulis laceffentes cælum Gigantes; sed illos quoque, uti condignum fuit, benigna fortitudo deposuit. Sed visne rationes ipsas invicem collidamus? forsitan ex hujusmodi conflictatione pulchra quædam veritatis scintilla diffiliet. Tuo, inquam, arbitratu. Deum, inquit, esse omnium potentem nemo dubitaverit. Qui quidem, inquam mente consistat, nullus prorsus ambigat. Qui verò est, inquit, omnium potens, nihil est, quod ille non possit. Nihil, inquam. Num igitur Deus facere malum potest? Minimè, inquam: Malum igitur, inquit, nihil est, cum id facere ille non possit, qui nihil non potest. Ludisne, inquam, me, inextricabilem Labyrinthum rationibus texens, quò nunc quidem, qua egrediaris, introeas; nunc verò quò introieris, egrediare? an mirabilem quendam divinæ simplicitatis orbem complicas? Etenim paulò antè à beatitudine incipiens, eam summum bonum esse dicebas, quàm
in

in summo Deo sitam loquebare : ipsum quoq; Deum summum esse bonum, plenamque beatitudinem differebas : ex quo neminem beatum fore, nisi qui pariter Deus esset, quasi munusculum dabas. Rursus ipsam boni formam, Dei, ac beatitudinis loquebaris esse substantiam, ipsumq; unum id ipsum esse bonum dicebas, quod ab omni rerum natura peteretur : Deum quoq; bonitatis gubernaculis universitatem regere disputabas, volentiâq; cuncta parere, nec ullam mali esse naturam : atque hæc nullis extrinsecus sumptis, sed altero ex altero fidem trahente, insitis, domesticisque probationibus explicabas. Tum illa, minimè, inquit, ludimus, remq; omnium maximam Dei munere, quem dudum deprecabamur, exigimus. Ea est enim divinæ formæ substantiæ, ut neque in externa dilabatur, nec in se externum aliquod ipsa suscipiat : sed sicut de ea Parmenides ait : πάντοθεν ἐν κύκλοισι φέρειν ἐναλίγκιον ὄγκον.* Quòd si rationes

*Undiq; in circulis ducis similem acervum.

quoq; non extrâ petitas, sed intra
rei, quam tractabamus, ambitum col-
locatas agitavimus, nihil est, quod
admirere: cùm Platone succinente di-
diceris, cognatos, de quibus loqui-
mur, rebus oportere esse sermones.

M E T R U M XII.

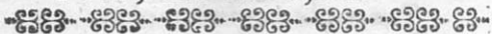
Fabulam Orphei, perdentis Euridi-
cen, ab hominibus in historiam verti, per-
dentibus semetipfos:

*F*ELIX, qui potuit boni
Fontem visere lucidum:
Felix, qui potuit gravis
Terræ solvere vincula.
Quondam funera conjugis
Vates Threicius gemens,
Postquam flebilibus modis
Silvas currere, mobiles
Amnes stare cœgerat,
Junxitque intrepidum latus
Sævis cerva leonibus,
Nec visum timuit lepus,
Jam cantu placidum canem,
Cùm flagrantior intima
Fervor pectoris ureret,

Nec

*Nec qui cuncta subegerant,
 Mulcerent dominum modi,
 Immites superos querens,
 Infernas adiit domos:
 Illic blanda sonantibus
 Chordis carmina temperans,
 Quidquid præcipuis deæ
 Matris fontibus hauserat,
 Quod luctus dabat impotens,
 Quod luctum geminans amor,
 Deslet, Tanara commovens.
 Et dulci veniam prece
 Umbrarum dominos rogat.
 Stupet tergeminus novo
 Captus carmine janitor;
 Quæ fontes agitant metu
 Ultrices scelerum deæ,
 Jam mæstæ lacrymis madent.
 Non Ixionium caput
 Velox præcipitat rota,
 Et longâ site perditus
 Spernit flumina Tantalus.
 Vultur dum satur est modis,
 Non traxit Tityi jecur.
 Tandem, vincimur, arbiter
 Umbrarum miserans ait.*

Donemus comitem viro
 Emptam carmine conjugem :
 Sed lex dona coërceat ,
 Ne , dum Tartara liquerit ,
 Fas sit lumina flectere .
 Quis legem det amantibus ?
 Major lex amor est sibi .
 Heu , noctis prope terminos
 Orpheus Eurydicen suam
 Vidit , perdidit , occidit .
 Vos hæc fabula respicit ,
 Quicumque in superum diem
 Mentem ducere quæritis .
 Nam qui Tartareum in specus
 Victus lumina flexerit ,
 Quidquid præcipuum trahit ,
 Perdit , dum videt inferos .

LIBER IV.

PROSA I.

*Si Deus mundum regit, cur mali florent,
 boni premantur ? ut sæpe virtus sine premio,
 scelus sine pœna sit.*

HÆc cum Philosophia, dignitate
 vultûs, & oris gravitate ser-
 vata-

vatâ, leniter, suavitérque cecinisset, tum ego, non dum penitus infiti mœroris oblitus, intentionem dicere adhuc aliquid parantis abrumpi. Et ô, inquam, veri prævia lumini, quæ usque adhuc tua fudit oratio, tum sui speculatione divina, tum tuis rationibus invicta patuerunt, eaq; mihi, etsi ob injuriæ dolorem nuper oblita, non tamen antehac prorsus ignorata dixisti. Sed ea ipsa est vel maxima nostri causa mœroris, quòd cum rerum bonus rector existat, vel esse omnino mala possint, vel impunita prætereant. Quod solum quanta dignum sit admiratione, profectò considera. At huic aliud majus adjungitur: nam imperante, florentéque nequitia, virtus non solùm præmiis caret, verùm etiam sceleratorum pedibus subjecta calcatur, & in locum facinorum supplicia luit. Quæ fieri in regno scientis omnia, potentis omnia, sed bona tantummodo volentis Dei, nemo satis potest nec admirari, nec conqueri. Tum illa, & esset,

esset, inquit, infiniti stuporis, omnibusque horribilius monstris, si, uti tu existimas, in tanti velut patris familias dispositissima domo, vilia vasa colerentur, pretiosa sordescerent: sed non ita est. Nam si ea, quæ paulò antè conclusa sunt, inconvulsa servantur, ipso, de cujus nunc regno loquimur, auctore cognosces, semper quidem potentes bonos esse, malos verò abjectos semper, atque imbecilles: nec sinè pœna unquam esse vitia, nec sinè præmio virtutes: bonis felicia, malis semper infortunata contingere, multaque id genus, quæ sospitis querelis firma te soliditate corroborarent. Et quoniam veræ formam beatitudinis me dudum monstrante vidisti, quò etiam sita sit, agnovisti, decursis omnibus, quæ prætermittere necessarium puto, viam tibi, quæ te domum revehat, ostendam. Pennas etiam tuæ menti, quibus se in altum tollere possit, affigam: ut perturbatione depulsa, sospes in patriam, meo ductu, mea semita, meis etiam vehiculis revertaris.

METRUM I.

Levanda mens in cœlestem patriam,
ubi Deus mundi habenas temperat.

Sunt enim pennæ volucres mihi,
Quæ celsa conscendant poli:
Quas sibi cùm velox mens induit,
Terras perosa despicit,
Aëris immensi superat globum,
Nubésque post tergum videt,
Quique agili motu calet ætheris,
Transcendit ignis verticem:
Donec in astriferas surgat domos,
Phæbóque conjungat vias,
Aut comitetur iter gelidi senis,
Miles corusci sideris:
Vel quocunque micans nox pingitur,
Recurrat astri circulum:
Atque ubi jam exhaustum fuerit satís,
Polum relinquat extimum,
Dorsáque velocis premat ætheris
Compos verendi luminis.
Hic regum sceptrum dominus tenet,
Orbisque habenas temperat,
Et volucrem currum stabilis regit,
Rerum coruscus arbiter.

*Huc te si reducem referat via,
 Quam nunc requiris immemor,
 Hæc dices, memini, patria est mihi,
 Hinc ortus hinc sistam gradum.
 Quod si terrarum placeat tibi
 Noctem relictam visere,
 Quos miseri torvos populi timent,
 Cernes tyrannos exsules.*

PROSA II.

*Bonos semper esse potentes, propter adeptio-
 nem boni petiti; malos ex opposita ratione
 imbecilles.*

TUM ego, Papæ, inquam, ut ma-
 gna promittis! nec dubito quin
 possis efficere: tu modò quem exci-
 taveris, ne moreris. Primùm igitur
 inquit, bonis semper adesse potentiã,
 malos cunctis viribus esse desertos,
 agnoscas licebit; quorum quidem al-
 terum demonstratur ex altero. Nam
 cùm bonum, malumque contraria
 sint, si bonum potens esse constite-
 rit, liquet imbecillitas mali: at si fra-
 gilitas clarescat mali, boni firmitas
 nota est. Sed uti nostræ sententiæ fi-
 des

des abundantior sit, alterutro calle procedam, nunc hinc, nunc inde proposita confirmans. Duo sunt, quibus omnis humanorum actuum constat effectus, voluntas scilicet, ac potestas: quorum si alterutrum desit, nihil est, quod explicari queat. Deficiente etenim voluntate, ne aggreditur quidem quisque, quod non vult: at si potestas absit, voluntas frustra sit. Quo fit, ut si quem videas velle adipisci, quod minimè adipiscatur, huic obtinendi, quod voluerit, defuisse valentiam dubitare non possis. Perspicuum est, inquam, nec ullo modo negari potest. Quem verò effecisse, quod voluerit, videas, num etiam potuisse dubitabis? Minimè. Quod verò quisque potest, in eo validus; quod verò non potest, in hoc imbecillis esse censendus est. Fateor, inquam. Meministine igitur, inquit, superioribus rationibus esse collectum, intentionem omnem voluntatis humanæ, quæ diversis studiis agitur, ad beatitudinem festinare? Memini, in-

inquam : id quoque demonstratum. Num recordaris beatitudinem ipsum esse bonum : eoque modo cum beatitudo petitur, ab omnibus desiderari bonum? Minimè, inquam, non recordor, quoniam id memoriæ fixum teneo. Omnes igitur homines boni pariter, ac mali, indiscreta intentione ad bonum pervenire nituntur? Ita, inquam, consequens est. Sed certum est, adeptione boni, bonos fieri. Certum. Adipiscuntur igitur boni, quod appetunt? Sic videtur. Mali verò si adipiscerentur, quod appetunt, bonum, mali esse non possent. Ita est. Cum igitur utrique bonum petant, sed hi quidè adipiscantur, illi verò minimè, non dubium est, bonos quidem potentes esse; qui verò mali sunt, imbecilles. Quisquis, inquam, dubitat, nec rerum naturam, nec consequentiam potest considerare rationum. Rursus inquit : Si duo sint, quibus idem secundum naturam propositum sit, eorumque unus naturali officio id ipsum agat, atque perficiat,

ciat; alter verò naturale illud officium minimè administrare queat, alio verò modo, quàm naturæ convenit, non quidem impleat propositum suū, sed imitetur implentem; quemnam horum valentio rem esse decernis? Etsi conjecto, inquam, quid velis, planiùs tamen audire desidero. Ambulandi, inquit, motum secundùm naturam esse hominibus num negabis? Minimè, inquam. Ejusque rei pedum officium esse naturale num dubitas? Ne hoc quidem, inquam, Si quis igitur pedibus incedere valens ambulet, aliùsque, cui hoc naturale pedum desit officium: manibus nitens, ambulare conetur, quis horum jure valentior existimari potest? Cõtexe, inquam, cætera: nam quin naturalis officii potens, eo, qui idem nequeat, valentior sit, nullus ambigit. Sed summū, inquit, bonum, quod æquè malis, bonis que propositum est, boni quidem naturali officio virtutum petunt; mali verò variam per cupiditatem, quod adipiscendi boni naturale

turale officium non est, id ipsum conantur adipisci. An tu aliter existimas? Minimè, inquam; nam etiam, quod est consequens, patet. Ex his enim quæ concesseram, bonos quidem potentes, malos verò esse necesse est imbecilles. Rectè, inquit, percurris: idque, uti medici sperare solent, indicium est erectæ jam, resistentisque naturæ. Sed quoniam te ad intelligendum promptissimū esse conspicio, crebras coacervabo rationes. Vide enim quanta vitioforū hominum pateat infirmitas; qui ne ad hoc quidem pervenire queunt, ad quod eos naturalis ducit, ac penè compellit intentio. Et quid? si hoc tam magno, ac penè invicto præeuntis naturæ defererentur auxilio? Considera verò quanta sceleratos homines habeat impotentia. Néque enim levia, ac ludicra præmia petunt, quæ consequi, atque obtinere non possunt: sed circa ipsam rerum summam, verticemque deficiunt, nec in eo miseris contigit effectus, quod so-
lum

lum dies, noctésque moliuntur: in qua re bonorum vires eminent. Sicut enim eum, qui pedibus incedens, ad eum locum usq; pervenire potuisset, quò nihil ulterius pervium jaceret incessui, ambulandi potentissimum esse censeret: ita eum, qui expetendorum finem, quo nihil ultrà est, apprehendit, potentissimum necesse esse judices. Ex quo fit, quod huic obiacet, ut iidem scelesti, iidem viribus omnibus videantur esse deserti. Cur enim relicta virtute vitia sectantur? inscitiáne bonorum? sed quid enervatius ignorantia cæcitate? An sectanda noverunt? sed transversos eos libido præcipitat: sic quoque facit intemperantia fragiles, qui oblectari vitio nequeunt. An scientes, volentésque, bonum deserunt, ad vitia deflectunt? Sed hoc modo non solùm potentes esse, sed omnino esse desinunt. Nam qui communem omnium, quæ sunt, finem relinquunt, pariter quoque esse desistunt. Quod quidem cuiquam mirum fortè videatur,

tur, ut malos, qui plures hominum sunt, eosdem non esse dicamus: sed ita sese res habet. Nam qui mali sunt, eos malos esse non abnuo: sed eosdem esse purè, atque simpliciter, nego. Nam uti cadaver hominem mortuum dixeris, simpliciter verò hominem appellare non possis: ita vitiosos, malos quidem esse concesserim: sed esse absolutè nequeam confiteri. Est enim quod ordinem retinet, servatque naturam: quòd verò ab hac deficit, esse etiam, quod in sui natura situm est, derelinquit. Sed possunt, inquires, mali; nec ego quidem negaverim: sed hæc eorum potentia non à viribus, sed ab imbecillitate descendit. Possunt enim mala, quæ minimè valerent, si in bonorum efficientia manere potuissent. Quæ possibilitas eos evidentiùs nihil posse, demonstrat. Nam si, uti paulò antè collegimus, malum nihil est, cum mala tantummodo possint, nihil posse improbos liquet. Perspicuum est. Atque ut intelligas, quænam sit hujus poten-

potentiæ vis, summo bono nihil potentius esse, paulò antè definivimus. Ita est, inquam. Sed idem, inquit, malum facere nequit. Minimè. Est igitur, inquit, aliquis, qui omnia posse homines putet? Nisi quis insaniat, nemo. Atqui iidem possunt mala. Utinam quidem, inquam, non possent! Cùm igitur bonorum tantummodo potens possit omnia; non verò queant omnia potentes etiam malorum: eosdem, qui mala possunt, minùs posse manifestum est. Huc accedit, quòd omnem potentiam inter expetenda numerandam, omniáque expetenda referri ad bonum, velut ad quoddam naturæ suæ cacumen, ostendimus. Sed patrandi sceleris possibilitas referri ad bonum non potest. Expetenda igitur non est. Atqui omnis potentia expetenda est. Liquet igitur malorum possibilitatem non esse potentiam. Ex quibus omnibus bonorum quidem potentia, malorum verò minime dubitabilis apparet infirmitas. Veram illam Platonis esse sententiam

tentiam liquet: Solos, quod desiderant, facere posse sapientes; improbos verò exercere quidem quod libeat; quod verò desiderant, explere non posse. Faciunt enim quælibet, dum per ea, quibus delectantur, id bonum, quod desiderant, se adepturos putant; sed minimè adipiscuntur: quoniam ad beatitudinem probra non veniunt.

METRUM II.

Malos dominantes aliis, tot catæis adstringi, quot cupiditatum mancipia sunt.

*Quos vides sedere celso
 Solii culmine reges
 Purpura claros nitente,
 Septos tristibus armis;
 Ore torvo comminantes,
 Rabie cordis anhelos,
 Detrahat si quis superbis
 Vani tegmina cultus,
 Jam videbit intus arctas
 Dominos ferre catenas.
 Hinc enim libido versat
 Avidis corda venenis;*

Hinc

*Hinc flagellat ira mentem
 Fluctus turbida tollens,
 Mæror aut captos fatigat,
 Aut spes lubrica torquet.
 Ergo, cùm caput tot unum
 Cernas ferre tyrannos,
 Non facit, quod optat, ipse
 Dominis pressus iniquis.*

PROSA III.

*Bonos præmium ingens in propria bonitate,
 tanquam vera sua felicitate habere; malos ve-
 rò in sua malitia pœnam, quæ ipsos belluis si-
 miles facit.*

VIdésne igitur, quanto in cœno
 probra voluantur, qua probi-
 tas luce resplendeat? In quo per-
 spicuum est, nunquam bonis præmia,
 nunquam sua sceleribus deesse sup-
 plicia. Rerum enim quæ geruntur,
 illud, propter quo unaquæq; res ge-
 ritur, ejusdem rei præmium esse non
 injuriâ videri potest: uti currenti in
 stadio, propter quam curritur, jacet
 præmium corona. Sed beatitudinem
 esse idem ipsum bonum, propter quod
 omnia

omnia geruntur, ostendimus. Est igitur humanis actibus ipsum bonum, veluti præmium commune propositum. Atqui hoc à bonis non potest separari. Neque enim bonus ultrà jure vocabitur, qui careat bono: quare probos mores sua præmia non relinquunt. Quantumlibet igitur sæviant mali, sapientitamen corona non decidet, non arescet. Neque enim probis animis proprium decus aliena decerpit improbitas. Quòd si extrinsecùs accepto lætaretur, poterat hoc, vel alius quispiam, vel ille etiam, qui contulisset, auferre. Sed quoniam id sua cuique probitas confert, tum suo præmio carebit, cum probus esse desierit. Postremò cum omne præmium idcirco appetatur, quoniam bonum esse creditur, quis doni compotem, præmii judicet expertem? At cujus præmii? omnium pulcherrimi, maximique. Memento enim illius corollarii, quod paulò antè præcipuum dedi; ac sic collige: Cùm ipsum bonum beatitudo sit, bonos

nos omnes eo ipso quòd boni sint, fieri beatos liquet. Sed qui beati sunt, Deos esse convenit. Est igitur præmium bonorum, quod nullus deterat dies, nullius minuatur potestas, nullius fuscet improbitas, Deos fieri. Quæ cum ita sint, de malorum quoque inseparabili pœna dubitare sapiens nequeat. Nam cum bonum malumque, item pœna atque præmium adversa fronte dissideant, quæ in boni præmio videmus accidere, eadem necesse est in mali pœna contraria parte respondeant. Sicut igitur probis probitas ipsa fit præmium: ita improbis nequitia ipsa supplicium est. Jam verò quisquis afficitur pœna, malo se affectum esse non dubitat. Si igitur se ipsi existimare velint, possuntne sibi supplicii expertes videri, quos omnium malorum extrema nequitia non afficit modò, verum etiam vehementer inficit? Vide autem ex adversa parte bonorum, quæ improbos pœna comitetur. Omne namq; quod fit, unum esse, ipsumque unum bo-

num esse paulò antè didicisti; cui consequens est, ut omne quod sit, id etiam bonum esse videatur. Hoc igitur modo, quidquid à bono deficit, esse desistit: quo fit, ut mali desinant esse, quod fuerant. Sed fuisse homines adhuc ipsa humani corporis species ostentat, quare versi in malitiam, humanam quoque amisere naturam. Sed cum ultra homines quemque provehere sola probitas possit, necesse est, ut quos ab humana conditione dejecit, infra hominis meritum detrudat improbitas. Evenit igitur, ut quem transformatum vitiis videas, hominem existimare non possis. Avaritiâ fervet alienarum opum violentus ereptor? similem lupi dixeris. Ferox, atque inquietus linguam litigiis exercet? cani comparabis. Insidiator occultis surripuisse fraudibus gaudet? vulpeculis exæquetur. Iræ intemperans fremit? leonis animum gestare credatur. Pavidus ac fugax non metuenda formidat? cervis similis habeatur. Segnis, ac stupidus torpet?

asinum

asinum vivit. Levis, ac inconstans
 studia permutat? nihil ab avibus dif-
 fert. Fœdis, immundisq; libidinibus
 immergitur? sordidæ suis voluptate
 detinetur. Ita fit, ut qui, probitate
 deserta, homo esse desierit, cùm in
 divinam conditionem transire non pos-
 sit, vertatur in belluam.

METRUM III.

Vitia, quasi Circæa pocula, homines
 in belluas transmutare.

*V*ela Neritii ducis,
 Et vagas pelago rates
 Eurus appulit insulæ,
 Pulchra quâ residens dea
 Solis edita semine,
 Miscet hospitibus novis
 Tacta carmine pocula.
 Quos ut in varios modos
 Vertit herbipotens manus:
 Hunc apri facies regit;
 Ille Marmaricus leo
 Dente crescit, & unguibus;
 Hic lapis superadditus
 Flere dum parat, ululat:

Ille, tigris ut Indica
Tecta mitis obambulat.
Sed licet variis malis
Numen Arcadis alitis
Obsitum miserans ducem
Peste solverit hospitibus:
Jam tamen mala remiges
Ore pocula traxerant:
Jam sues Cerealia
Glande pabula verterant.
Et nihil manet integrum
Voce, corpore, perditis.
Sola mens stabilis, super
Monstra quæ patitur, gemit.
O levem nimium manum!
Nec potentia gramina,
Membra quæ valeant licet,
Corda vertere non valent!
Intus est hominum vigor,
Arce conditus abdita.
Hæc venena potentiùs
Detrahunt hominem sibi
Dira, quæ penitus meant,
Nec nocentia corpori
Mentis vulnere sæviunt.

PROSA IV.

*Malos esse miseros, dum volunt, possunt,
& perficiunt mala, suâque improbitate, tan-
quam penâ maximâ puniri.*

TUm ego, fateor, inquam, nec in-
juriâ dici video vitiosos, tam-
etsi humani corporis speciem servent,
in belluas tamen animorum qualita-
te mutari, Sed quorum atrox scele-
ratâq; mens bonorum pernicie sævit,
id ipsum eis licere noluissem. Nec
licet, inquit; uti convenienti mon-
strabitur loco. Sed tamen si id ipsum,
quod eis licere creditur, auferatur,
magna ex parte sceleratorum homi-
num pœna relevatur. Etenim, quod
incredibile fortè cuiquam videatur,
infeliciores esse necesse est malos,
cùm cupita perfecerint, quàm si ea,
quæ cupiunt, implere non possint.
Nam si miserum est, voluisse prava,
potuisse miserius est, sine quo volun-
tatis miseræ langueret effectus. Ita-
que cùm sua singulis miseria sit, tri-
plici infortunio necesse est urgean-
tur, quos videas scelus velle, posse,
perfi-

perficere. Accedo, inquam: sed uti hoc infortunio citò careant, patrandi sceleris possibilitate deserti, vehementer exopto. Carebunt, inquit, ocyus, quam vel tu forsitan velis, vel illi sese existiment esse carituros. Neque enim est aliquid in tam brevibus vitæ metis ita ferum, quod expectare longum immortalis præsertim animus putet: quorum magna spes, & excelsa facinorum machina repentino atque insperato sæpè sine destruitur. Quod quidem illis miseriæ modum statuit. Nam si nequitia miseros facit, miserior sit necesse est diuturnior nequam: quos infelicissimos esse judicarem, si non eorum malitiam saltem mors extrema finiret. Etenim si de pravitatis infortunio vera conclusimus, infinitam liquet esse miseriam, quam esse constat æternam. Tum ego, mira quidem, inquam, & concessu difficilis illatio: sed his ea, quæ priùs concessa sunt, nimium convenire cognosco. Rectè, inquit, existimas: sed qui conclusio-
ni

ni accedere durum putet, æquum est, vel falsum aliquid præcessisse demonstret, vel collationem propositionum non esse efficacem necessariæ conclusionis ostendat: alioquin concessis præcedentibus, nihil prorsus est, quod de illatione causetur. Nam hoc quoque quod dicam, non minùs mirum videatur, sed ex his quæ sumpta sunt, æquè est necessarium. Quid nam? inquam. Feliciores, inquit, esse improbos supplicia luentes, quàm si eos nulla justitiæ poena coërceat. Neque id nunc molior, quod cuivis veniat in mentem, corrigi ultione pravos mores, & ad rectum supplicii terrore deduci, ceteris quoque exemplum esse culpanda fugiendi: sed alio quodam modo infeliciores esse improbos arbitror impunitos, tametsi nulla ratio correctionis, nullus respectus habeatur exempli. Et quis erit, inquam, præter hos alius modus? Et illa, Bonos, inquit, esse felices, malos verò miseros nonne concessimus? Ita est, inquam. Si igitur,

tur, inquit, miseriam cujuspiam bonum aliquid addatur, nonne felicior est eo, cujus pura ac solitaria sine cujusquam boni admittione miseria est. Sic, inquam, videtur. Quid si eidem misero, qui cunctis careat bonis, præterea, quibus miser est, malum aliud fuerit annexum, nonne multo infelicior eo censendus est, cujus infortunium boni participatione relevatur? Quid nî? inquam. Habent igitur improbi, cum puniuntur, quidem boni aliquid annexum, poenam ipsam scilicet, quæ ratione justitiæ bona est: iidemque cum supplicio carent, inest eis aliquid ulterius mali, ipsa impunitas, quam iniquitatis meritò malum esse confessus es. Negare non possum. Multò igitur infeliciores improbi sunt injusta impunitate donati, quam justa ultione puniti. Sed puniri improbos justum; impunitos verò elabi, iniquum esse manifestum est. Quis id neget? Sed ne illud quidem, ait, quisquam negabit, bonum esse omne, quod justum

stum est, contráque quod injustum est, malum liquet esse. Tum ego: Ista quidem consequentia sunt eis, quæ paulò antè conclusa sunt. Sed quæso, inquam, te, nulláne animarum supplicia post defunctum morte corpus relinquis? Et magna quidem, inquit: quorum alia pœnali acerbitate, alia verò purgatoriâ clementiâ exerceri puto. Sed nunc de his differere consilium non est. Id verò hæctenus egimus, ut, quæ indignissima tibi videbatur, malorum potestas, eam nullam esse cognosceres, quósque impunitos querebare, videres numquam improbitatis suæ carere suppliciis. Licentiam, quam citò finiri precabaris, nec longam esse disceres: infelliciorémque fore, si diuturnior; infellicissimam verò, si esset æterna. Post hæc miseriores esse improbos, injusta impunitate dimissos, quàm justa ultione punitos. Cui sententiæ consequens est, ut tum demum gravioribus suppliciis urgeantur, cùm impuniti esse creduntur. Tum ego, cùm

tuas, inquam, rationes considero, nihil dici verius puto. At si ad hominum judicia revertar, quis ille est, cui hæc non credenda modò, sed saltem non audienda videantur? Ita est, inquit illa. Nequeunt enim oculos tenebris assuetos ad lucem perspicuæ veritatis attollere; similésque avibus sunt, quarum intuitum nox illuminat, dies cæcat: dum enim non rerum ordinem, sed suos intuentur affectus, vel licentiam, vel impunitatem scelerum putant esse felicem. Vide autem quid æterna lex sanciat. Melioribus animum si conformaveris, nihil opus est iudice præmium deferente; tu te ipse excellentioribus addidisti. Si studium ad priora deflexeris, extrà ne quæsieris ultorem; tu te ipse in deteriora detrusisti: veluti si vicibus sordidam humum, cælumque respicias, cunctis extrà cessantibus, ipsa cernendi ratione nunc cœno, nunc sideribus interesse videaris. At vulgus ista non respicit. Quid igitur? hisne accedamus, quos bel-

luis

luis similes esse monstravimus? Quid? si quis amisso penitè visu, ipsum etiam se habuisse obliuisceretur intuitum, nihilq; sibi ad humanam perfectionem deesse arbitraretur, num videntes eadem cæcos putaremus? Nam ne illud quidem acquiescent, quod æquè validis rationum nititur firmamentis, infeliciores esse eos, qui faciunt, quàm qui patiuntur injuriam. Vellem, inquam, has ipsas audire rationes. Omnem, inquit, improbum num supplicio dignum negas? Minimè. Infelices verò esse, qui sunt improbi, multipliciter liquet. Ita est, inquam. Qui igitur supplicio digni sunt, miseros esse non dubitas, Convenit, inquam. Si igitur cognitor, ait, resideres, cui supplicium inferendum putares, eïne, qui fecisset, an qui pertulisset injuriam? Nec ambigo, inquam, quin perpeffo satisfacerem dolore facientis. Miserior igitur tibi injuriæ illator, quàm acceptor esse videretur. Consequitur, inquam. Hinc igitur, aliisq; de causis

ea radice nitentibus, quòd turpitudine suapte natura miseros faciat, apparet, illatam cuilibet injuriam non accipientis, sed inferentis esse miseriam. Atqui nunc, ait, contrà faciunt oratores, pro his enim, qui grave quid, acerbúmque perpeffi sunt, miserationem judicum excitare conantur; cùm magis admittentibus justior miseratio debeatur: quos non ab iratis, sed à propitiis potiùs, miserantibúsq; accusatoribus ad judicium, veluti ægros ad medicum duci oportebat, ut culpæ morbos supplicio ressecarent: quo pacto defensorum opera, vel tota frigeret, vel si prodesse hominibus mallet, in accusationis habitum verteretur. Ipsi quoque improbi, si eis aliquâ rimulâ virtutem relictam fas esset adspicere, vitiorúmque sordes pœnarum cruciatibus se deposituros viderent, compensatione adipiscendæ probitatis, nec hos cruciatus esse dicerent, defensorúmque operam repudiarent, ac se totos accusatoribus, judicibúsq; permetterent: quò fit, ut
apud

apud sapientes nullus prorsus odio locus relinquatur. Nam bonos quis nisi stultissimus oderit? malos verò odisse ratione caret. Nam sicuti corporum languor, ita vitiositas quidam est quasi morbus animorum. Cùm ægros corpore minimè dignos odio, sed potiùs miseratione judicemus, multò magis non insequendi, sed miserandi sunt, quorum mentes omni languore atrocior urget improbitas.

METRUM IV.

Mortem impios sibimet accelerare,
miserandos magis, quàm odio habendos

*Quid tantos juvat excitare motus,
Et propria fatum sollicitare manu?
Si mortem petitis, propinquat ipsa
Sponte sua, volucres nec remoratur equos.
Quos serpens, leo, tigris, ursus, aper
Dente petunt, iudem se tamen ense petunt.
An distant quia, dissidentque mores,
Injustas acies, & fera bella movent,
Alternisque volunt perire reus?
Non est justa satis sævitæ ratio.
Vis aptam meritis vicem referre?
Dilige jure bonos, & miseresce malis.*

P R O S A V.

*Cur providentia Dei, bonis aspera, jucunda
malis frequenter immittat?*

Hic ego, video, inquam, quæ sit
vel felicitas, vel miseria in ip-
sis proborum atque improborum me-
ritis constituta. Sed in hac ipsa for-
tuna populari, non nihil boni, malí-
ve inesse perpendo. Neque enim sa-
pientúm quisquam exsul, inops, i-
gnominiosúsque esse malit potíus,
quàm pollens opibus, honore reve-
rendus, potentiâ validus, in sua per-
manens urbe florere. Sic enim clari-
ús, testatiúsque sapientiæ tractatur
officium: cùm in contingentes popu-
los regentium quodam modo beati-
tudo transfunditur: cùm præsertim
carcer, nexus, ceteráque legalium
tormenta pœnarum perniciosus poti-
ús civibus, propter quos etiam con-
stituta sunt, debeantur. Cur hæc i-
gitur versa vice mutantur, scelerúm-
que supplicia bonos premant, præ-
mia virtutum mali rapiant, vehemen-
ter admiror; quæq; tam injustæ con-
fusio-

fusionis ratio videatur, ex te scire desidero. Minus enim mirarer, si miseri omnia fortuitis casibus crederem. Nunc stuporem meum Deus rector exaggerat, qui cum sæpe bonis jucunda, malis aspera; contraque bonis dura tribuat, malis optata concedat; nisi causa deprehendatur, quid est, quod à fortuitis casibus differre videatur? Nec mirum, inquit, si quid ordinis ignorata ratione temerarium, confusumque credatur. Sed tu quamvis causam tantæ dispositionis ignores, tamen quoniam bonus mundum rector temperat, rectè fieri cuncta ne dubites.

M E T R U M V.

Nostram inscitiam esse causam: quòd ea, quæ non capimus, miremur, vel inde turbemur.

*SI quis Arcturi sidera nescit,
Propinqua summo cardine labi,
Cur legat tardus plaustra Bootes,
Mergatque seras æquore flamas;
Cum nimis celeres explicet ortus,*

Legem

Legem stupebit ætheris alti.
 Palleant plenæ cornua Lunæ
 Infecta metis noctis opacæ,
 Quæq; fulgenti texerat ore
 Confusa Phœbe, detegat astra.
 Commovet gentis publicus error,
 Lassantque crebris pulsibus ora.
 Nemo miratur flamina Cori
 Litus frementi tundere fluctu,
 Nec nivis duram frigore molem
 Ferventi Phœbi solvitur æstu.
 Hic enim causas cernere promptum est,
 Illic latentes pectora turbant
 Cuncta, quæ rara provehit ætas,
 Stupetque subitis mobile vulgus.
 Cedat inscitæ nubilus error,
 Cessent profectò mira videri.

PROSA VI.

Providentiæ, & fati natura exponitur: unde colligitur: quòd bonis juxta ac malis proveniant ea, quæ aptissimè cuique conveniunt.

ITa est, inquam, Sed cum tui muneris sit latentium rerum causas evolvere, velatasque caligine explicare rationes: quæso uti hinc decernas

nas, & quoniam hoc me miraculum maximè perturbat, edifferas. Tum illa paulisper arridens, Ad rem me, inquit, omnium quæsitum maximam vocas, cui vix exhausti quidquam satis sit. Talis namque materia est, ut una dubitatione succisa, innumera-biles aliæ, velut hydræ capita, suc-crescant: nec ullus fuerit modus, ni-si quis eas vivacissimo mentis igne coërceat. In hac enim de providen-tiæ simplicitate, de fati serie, de re-pentinis casibus, de cognitione, ac prædestinatione divina, de arbitrii libertate quæri solet: quæ quanti o-neris sint, ipse perpendis. Sed quo-niam hæc quoque te nôsse, quædam medicinæ tuæ portio est, quamquam angusto limite temporis septi, tamen aliquid delibare conabimur. Quòd si te musici carminis oblectamenta delectant, hanc oportet paulisper dif-feras voluptatem, dum nexus tibi ordine contexo rationes. Ut libet, inquam. Tum velut ab alio orsa prin-cipio, ita differuit. Omnium genera-tio

tio rerum, cunctusque mutabilium naturarum progressus, & quidquid aliquo movetur modo, causas, ordinem, formas, ex divinæ mentis stabilitate sortitur. Hæc in suæ simplicitatis arce composita, multiplicem rebus gerendis modum statuit: qui modus cum in ipsa divinæ intelligentiæ puritate conspicitur, Providentia nominatur: cum verò ad ea, quæ movet, atque disponit, refertur, Fatum à veteribus appellatum est. Quæ diversa esse, facile liquebit, si quis utriusque vim mente conspexerit. Nam providentia est illa ipsa divina ratio in summo omnium principe constituta, quæ cuncta disponit: fatum verò inhærens rebus mobilibus dispositio, per quam providentia suis quæque connectit ordinibus. Providentia namque cuncta pariter, quamvis diversa, quamvis infinita, complectitur: fatum verò singula digerit in motum, locis, formis, ac temporibus distributa: ut hæc temporalis ordinis explicatio, in divinæ mentis

adu-

adunata prospectu, providentia sit: eadem verò adunatio digesta, atque explicata temporibus, fatum vocetur. Quæ licet diversa sint, alterum tamen pendet ex altero. Ordo namque fatalis ex providentiæ simplicitate procedit. Sicut enim artifex faciendæ rei formam mente percipiens, movet operis effectum, & quod simpliciter, præsentarièq; prospexerat, per temporales ordines ducit: ita Deus providentiâ quidem singulariter, stabilitèrque; facienda disponit: fato verò hæc ipsa, quæ disponit, multipliciter ac temporaliter administrat. Sive igitur, famulantibus quibusdam providentiæ divinis spiritibus, fatum exercetur, seu anima, seu tota interserviente natura, seu cælestibus siderum motibus, seu angelica virtute, seu dæmonum varia solertia, seu aliquibus horum, seu omnibus, fatalis series texitur: illud certè manifestum est, immobilem, simplicemque; gerendarum formam rerum esse providentiam:

tiam; fatum verò eorum, quæ divina simplicitas gerenda esse disposuit, mobilem nexum, atque ordinem temporalem. Quò fit, ut omnia, quæ fato subsunt, providentiæ quoque subiecta sint; cui ipsum etiam subjacet fatum. Quædam verò, quæ sub providentia locata sunt, fati seriem superant. Ea verò sunt, quæ primæ propinqua divinitati stabiliter fixa, fatalis ordinem mobilitatis excedunt. Nam ut orbium circa eundem cardinem sese vertentium, qui est intimus, ad simplicitatem medietatis accedit, ceterorumque extrà locatorum veluti cardo quidam, circa quem versentur, existit: extimus verò majore ambitu rotatus, quantò à puncti media individuitate discedit, tantò amplioribus spatiis explicatur: si quid verò illi se medio connectat & societ, in simplicitatem cogitur, diffundique, ac diffuere cessat. Simili ratione quod longius à prima mente discedit, majoribus fati nexibus implicatur, ac tantò aliquid fato liberum

rum est, quantò illum rerum cardinem viciniùs petit. Quòd si supernæ mentis hæserit firmitati, motu carens, fati quoque supergreditur necessitatem. Igitur uti est ad intellectum ratiocinatio; ad id quod est, id quod gignitur; ad æternitatem tempus; ad puncti medium circulus; ita est fati series mobilis ad providentiæ stabilem simplicitatem. Ea series cælum ac sidera movet, elementa in se invicem temperat, & alterna commutatione transformat. Eadem nascencia, occidentiáq; omnia per similes foetuum, seminúmque renovat progressus. Hæc actus etiam, fortunásque hominum indissolubili causarum connexionem constringit: quæ cum ab immobilis providentiæ proficiscantur exordiis, ipsas quoque immutabiles necesse est esse. Ita enim res optimè reguntur, si manens in divina mente simplicitas, indeclinabilem causarum ordinem promat: hic verò ordo res mutabilis, & alioqui temerè fluituras propria incommutabilitate

bilitate coërceat. Quô fit, ut tamen si vobis hunc ordinem minimè considerare valentibus, confusa omnia perturbatâque videantur, nihilo minùs tamen suus modus ad bonum dirigès cuncta disponat. Nihil est enim, quod mali causâ nec ab ipsis quidem improbis fiat: quos, ut uberrimè demonstratum est, bonum quærentes pravus error avertit, ne, dum ordo de summi boni cardine proficiscens, à suo quemquam deflectat exordio. Quæ verò, inquires, potest ulla iniquior esse confusio, quàm ut bonis tum adversa, tum prospera; malis etiam tum optata, tum odiosa contingant? Num igitur eamentis integritate homines degunt, ut quos probos improbòsve censuerint, eos quoque, uti existimant, esse necesse sit? Atqui in hoc hominum judicia depugnant; & quos alii præmio, alii supplicio dignos arbitrantur. Sed concedamus, ut aliquis possit bonos, malòsve discernere. Num igitur poterit intueri illam intimam temperi-

em,

em, veluti in corporibus dici solet, animorum? Non enim dissimile est miraculum nescienti, cur sanis corporibus, his quidem dulcia, illis verò amara conveniant. Cur ægri etiam quidam lenibus, quidam verò acerbis adjuvantur. At hoc medicus, qui sanitatis ipsius, atque ægritudinis modum temperamentumq; dignoscit, minimè miratur. Quid verò animorum aliud salus videtur esse, quàm probitas? quid ægritudo, quàm vitia? Quis autem alius vel servator bonorum, vel malorum depulsor, quàm rector ac moderator mentium Deus? Qui, cùm ex alta providentiæ specula respicit, quid unicuique conveniat, agnoscit, & quod convenire novit, accommodat. Hinc jam fit illud fatalis ordinis insigne miraculum, cùm à sciente geritur, quod stupeant ignorantes. Nam ut pauca, quæ ratio valet humana, de divina profunditate perstringam, de hoc, quem tu justissimum, & æqui servantissimum putas, omnia scienti providen-

videntiæ diversum videtur. Et victri-
 cem quidem causam diis, victam ve-
 rò Catoni placuisse familiaris noster
 Lucanus admonuit. Hic igitur quid-
 quid citra spem videas geri, rebus
 quidem rectus ordo est; opinioni ve-
 rò tuæ perversa confusio. Sed sit ali-
 quis ita benè moratus, ut de eo di-
 vinum iudicium pariter, humanum-
 que consentiat: sed est animi viribus
 infirmus: cui si quid eveniat adver-
 si, desinet colere forsitan innocentiam,
 per quam non potuit retinere fortu-
 nam. Parcit itaque sapiens dispensa-
 tio ei, quem deteriorem facere pos-
 sit adversitas, ne, cui non convenit,
 laborare patiatur. Est alius cunctis
 virtutibus absolutus, sanctusque, ac
 Deo proximus: hunc contingi qui-
 bulibet adversis nefas providentia
 iudicat; adeò, ut ne corporeis qui-
 dem morbis agitari sinat. Nam ut
 quidam me quoque excellentior ait,
 Ἄνδρὸς ἱερῆ σῶμα δυνάμεισ' οἱ κοδοῦσσι.
 Fit autem sæpè, uti bonis summa re-
 rum gerenda deferatur, ut exuberans

retun-

retundatur improbitas. Aliis mista quædam pro animorum qualitate distribuit: quosdam remordet, ne longa felicitate luxurient: alios duris agitari sinit, ut virtutes animi patientiæ usu, atque exercitatione confirmet. Alii plus æquo metuunt, quod ferre possunt, alii plus æquo despiciunt, quod ferre non possunt: hos, in experimentum sui, tristibus ducit. Non nulli venerandum sæculi nomen gloriosæ precio mortis emerunt. Quidam suppliciiis inexpugnabiles exemplum cæteris prætulērunt, invictam malis esse virtutem: quæ quàm rectè atque dispositè, & ex eorum bono, quibus accidere videntur, fiant, nulla dubitatio est. Nam illud quoque, quòd improbis nunc tristitia, nunc optata proveniunt, ex eisdem ducitur causis. Ac de tristibus quidem nemo miratur, quòd eos malè meritos omnes existimant: quorum quidè supplicia, tum cæteros ab sceleribus deterrent, tum ipsos, quibus invehuntur, emendant: læta verò magnum

bonis argumentum loquuntur: quid de hujusmodi felicitate debeant judicare, quam famulari sæpè improbis cernant. In qua re illud etiam dispensari credo, quòd est forsitan alicujus tam præceps atque importuna natura, ut eum in scelera potiùs exacerbare possit rei familiaris inopia: hujus morbo providentiæ collatæ pecuniæ remedio medetur. Hic foedatam probris conscientiam spectans, & secum fortunam suam comparans, forsitan pertimescit, ne rei, cujus jucundus usus est, sit tristis amissio. Mutabit igitur mores, ac dum fortunam metuit amittere, nequitiam derelinquit. Alios in cladem meritam præcipitavit indignè aucta felicitas. Quibusdam permissum puniendi jus, ut exercitii bonis, & malis esset causa supplicii. Nam ut probis atque improbis nullum foedus est, ita ipsi inter se improbi nequeunt convenire. Quid ni? cùm à semetipsis, discernentibus conscientiam vitiis, quique dissentiant, faciántq; sæpe, quæ cùm gesserint,

gesserint, non fuisse gerenda decernant? Ex quo sæpe summa illa providentia protulit insigne miraculum, ut malos mali bonos facerent. Nam dum iniqua sibi à pessimis quidam perpeti videntur, noxiorum odio flagrantes ad virtutis frugem rediére: dum se eis dissimiles student esse, quos oderant. Sola est enim divina vis, cui mala quoque bona sint, cum eis competenter utendo, alicujus boni elicit effectum. Ordo enim quidam cuncta complectitur, ut quod ab assignata ordinis ratione discesserit, hoc idem licet in alium, tamen in ordinem relabatur: ne quid in regno providentiæ liceat temeritati. Ἀργαλέον δ' ἐμὲ ταῦτα θεῶν ὡς πάντ' ἀγορεύειν,* neque enim fas est homini, cunctas divini operis machinas vel ingenio comprehendere, vel explicare sermone. Hoc tantum prospexisse sufficiat: quod naturarum omnium proditor Deus idem ad bonum dirigens

H 2

cun-

* Difficile autem est, me explicare, quomodo Deus cuncta regat.

cuncta disponat: dùmque ea, quæ proculsit, in sui similitudinem retinere festinat, malum omne de reipublicæ suæ terminis, per fatalis seriem necessitatis eliminat. Quò fit, ut, quæ in terris abundare creduntur, si disponentem providentiã spectes, nihil usquam mali esse perpendas. Sed video jam dudum te & pondere quæstionis oneratum, & rationis prolixitate fatigatum, aliquam carminis expectare dulcedinem. Accipe igitur haustum, quo refectus, firmior in ulteriora contendas.

M E T R U M VI.

Rerum omnium cursum suas obtinere vices, & à Deo sapientissimè regi.

*SI vis celsi jura tonantis
Pura solers cernere mente,
Adspice summi culmina cœli.
Illic justo scœdere rerum,
Veterem servant sidera pacem.
Non sol ratilo concitus igne
Gelidum Phœbes impedit axem.
Nec quæ summo vertice mundi
Flectit rapidos Ursa meatus,
Numquam occiduo lota profundo,*

Cætera cernens sidera mergi,
 Cupit Oceano tingere flamas.
 Semper vicibus temporis æquis
 Vesper seras nunciat umbras,
 Revehítque diem Lucifer alnum.
 Sic æternos reficit cursus
 Alternus amor: sic astrigoris
 Bellum discors exulat oris.
 Hæc concordia temperat æquis
 Elementa modis, ut pugnantiæ
 Vicibus cedant humida siccis,
 Jungántque fidem frigora flammis,
 Pendulus ignis surgat in altum,
 Terræq; graves pondere sidant.
 Jisdem causis vere repenti
 Spirat florifer annus odores,
 Æstas Cererem fervida siccet,
 Remeat pomis gravis autumnus,
 Hyemem defluus irrigat imber.
 Hæc temperies alit, ac profere
 Quidquid vitam spirat in orbe:
 Eadem rapiens condit, & aufert,
 Obitu mergens orta supremo.
 Sedet interea conditor altus,
 Rerúmque regens flectit habenas,
 Rex & dominus, fons & origo,

*Lex & sapiens arbiter æqui,
 Et quæ motu concitat ire,
 Sistit retrahens, ac vaga firmat.
 Nam nisi rectos revocans itus,
 Flexos iterum cogat in orbes,
 Quæ nunc stabilis continet ordo;
 Dissep̄ta suo fonte fatiscant.
 Hic est cunctis communis amor,
 Repetuntque boni sine teneri.
 Quia non aliter durare queant,
 Nisi converso rursus amore
 Resnuant causæ, quæ dedit esse.*

PROSA VII.

*Fortunam omnem esse bonam: utpote justam,
 utilèmq; ad præmiandos, vel exercendos bonos;
 malos verò corrigendos, vel puniendos.*

JAMNE igitur vides, quid hæc omnia
 quæ diximus, consequatur? Quid
 nam? inquam. Omnem, inquit, bo-
 nam prorsus esse fortunam. Et quæ,
 inquam, fieri potest? Attende, in-
 quit: cùm omnis fortuna vel jucunda,
 vel aspera, tum remunerandi, exer-
 cendive bonos, tum puniendi, cor-
 rigendiq; improbos causâ, deferatur,
 patet

patet, quòd omnis bona est, quam vel justam constat esse, vel utilem. Nimis quidem, inquam, vera ratio: & si, quam paulò antè docuisti providentiam, fatùmve considerem, firmis viribus est nixa sententia. Sed eam, si placet, inter eas, quas inopinabiles paulò antè posuisti, numeremus. Quid? inquit: Quia id hominum sermo communis usurpat, & quidem crebrò, quorundam malam esse fortunam. Visne igitur, inquit, paulisper vulgi sermonibus accedamus, ne nimium velut ab humanitatis usu recessisse videamur? Ut placet, inquam. Nónne igitur bonum censes esse, quod prodest? Ita est, inquam. Quæ verò aut exercet, aut corrigit, prodest. Fateor, inquam. Bona igitur. Quid ni? Sed hæc eorum est, qui vel in virtute positi, contra aspera bellum gerunt, vel à vitiis declinantes, virtutis iter arripiunt. Negare, inquã, nequeo. Quid verò jucunda, quæ in præmium tribuitur bonis, num vulgus malam esse

se decernit? Nequaquam: verum uti est, ita quoque esse optimam censet. Quid reliqua, quæ cum sit aspera, & justo supplicio malos coercet, num bonam populus putat? Immo omnium, inquam, quæ excogitari possunt, iudicat esse miserimam. Vide igitur, ne opinionem populi sequentes quiddam valde inopinabile confecerimus. Quid? inquam. Ex his enim, ait, quæ concessa sunt, evenit eorum quidem, qui sunt vel in possessione, vel in provectu, vel in adeptione virtutis, omnem, quæcumque sit, bonam; in improbitate verò manentibus, pessimam esse fortunam. Hoc, inquam, verum est, tametsi nemo audeat confiteri. Quare, inquit, ita vir sapiens molestè ferre non debet, quoties in fortunæ certamen adducitur: ut virum fortem non decet indignari, quoties increpuit bellicus tumultus. Utrique enim, huic quidem gloriæ propagandæ, illi verò confirmandæ sapientiæ difficultas ipsa, materia est. Ex quo etiam virtus

vocatur, quòd suis viribus nitens non superetur adversis. Neque enim vos in provectu positi virtutis ; diffluere deliciis , & emarcescere voluptate venistis : sed prælium cum omni fortuna nimis acre consericis : ne vos aut tristis opprimat, aut jucunda corrumpat, firmis medium viribus occupate. Quidquid autem infrà subsistit, aut ultrà progreditur, habet contemptum felicitatis, non habet præmium laboris. In vestra est enim situm manu, qualem vobis fortunam formare malitis. Omnis enim, quæ videtur aspera, aut exercet, aut corrigit, aut punit.

METRUM VII.

Veterum Heroum exempla, Herculis præsertim, nos aiment ad arduos labores.

*B*ella bis quinque operatus annis
 Ultor Atrides, Phrygiæ ruinis
 Fratris amissos thalamos piavit.
 Ille dum Graeæ dare vela classi
 Optat, & ventos redimit cruore,

Exiit patrem, miserumque tristis
 Foderat gnatae jugulum sacerdos.
 Fleuit amissos Ithacus sodales,
 Quos ferus, vasto recubans in antro,
 Mersit immani Polyphemus alvo.
 Sed tamen caeco furibundus ore,
 Gaudium maestis lacrymis rependit.
 Herculem duri celebrant labores;
 Ille Centauros domuit superbos,
 Abstulit saevo spoliū leoni,
 Fixit & certis volucres sagittis:
 Poma cernenti rapuit draconi,
 Aureo levam gravior metallo:
 Cerberum traxit triplici catena:
 Victor immitem posuisse fertur
 Pabulum saevis dominum quadrigis.
 Hydra combusto perit veneno:
 Fronte turbatus Achelous amnis,
 Ora demersit pudibunda ripis:
 Stravit Antæum Libycis arenis:
 Cacus Evandri satiavit iras:
 Quosque pressurus foret altus orbis,
 Setiger spumis humeros notavit.
 Ultimus caelum labor irreflexo
 Sustulit collo, pretiumque rursus
 Ulrimi caelum meruit laboris.

*Ite nunc fortes, ubi celsa magni
Ducit exempli via: cur inertes
Terga nudatis? superata tellus
Sidera donat.*

LIBER V.

PROSA I.

*Quid sit? & an admittendus casus, sine
præjudicio divinæ providentiæ?*

Dixerat, orationisq; cursum ad
alia quædam tractanda, & ex-
pedienda vertebat. Tum ego, recta
quidem, inquam, exhortatio, tuâ-
que prorsus auctoritate dignissima,
Sed quod tu dudum de providentiâ
quæstionem pluribus aliis implicitam
esse dixisti, re experior. Quæro enim:
an esse aliquid omnino, & quidnam
esse casum arbitrêre. Tum illa, festi-
no, inquit, debitum promissionis ab-
solvere, viamque tibi, quâ in patriam
reveharis, aperire. Hæc autem etsi
perutilia cognitu, tamen à propositi
nostri tramite paulisper aversa sunt:
verendumq; est, ne deviis fatigatus,

ad emetiendum rectum iter sufficere non possis. Ne id, inquam, prorsus vereare. Nam quietis mihi locô fuerit ea, quibus maximè delector, agnoscere. Simul cùm omne disputationis tuæ latus indubitata fide constiterit, nihil de sequentibus ambigitur. Tum illa, morem, inquit, geram tibi; simulque sic exorsa: Siquidem, inquit, aliquis eventum temerario motu, nullâque causarum connexionne productum, casum esse definiat, nihil omnino casum esse confirmo, & præter subjectæ rei significationem inanem prorsus vocem esse decerno. Quis enim, coërcente in ordinem cuncta Deo, locus esse ullus temeritati reliquus potest? Nam nihil ex nihilo existere, vera sententia est: cui nemo unquam veterum refragatus est: quamquam id illi non de operante principio, sed de materiali subiecto, hoc est, de natura omnium rationum, quasi quoddam jecerint fundamentum. At si nullis ex causis aliquid oriatur, id de nihilo ortum esse

se videbitur. Quòd si hoc fieri nequit, nec casum quidè hujusmodi esse possibile est, qualem paulò antè definivimus. Quid igitur? inquam. Nihilne est, quod vel casus, vel fortuitum jure appellari queat? An est aliquid, tametsi vulgus lateat, cui vocabula ista convenient? Aristoteles meus id, inquit, in *Physicis* & brevi & veri propinqua ratione definivit. Quonam, inquam, modo? Quoties, ait, aliquid cujuspiam rei gratia geritur, aliudque quibusdam de causis, quàm, quod intendebatur, obtingit, casus vocatur: ut si quis colendi agri causâ fodiens humum, defossi auri pondus inveniat. Hoc igitur fortuitò quidem creditur accidisse: verùm non de nihilo est: nam proprias causas habet: quarum improvisus inopinatusque concursus casum videtur operatus. Nam nisi cultor agri humum foderet, nisi eo loco pecuniam suam depositor obruisset, aurum non esset inventum. Hæ sunt igitur fortuiti causæ compendii, quod ex obviis sibi, & confluentibus causis, non ex gerentis in-

tentione provenit. Neque enim, vel qui aurum obruit, vel qui agrum exercuit, ut ea pecunia reperiretur, intendit: sed, uti dixi, quod ille obruit, hunc fodisse convenit, atque concurrit. Licet igitur definire casum: esse inopinatum, ex confluentibus causis, in his, quæ ob aliquid geruntur, eventum. Concurrere verò, atque confluere causas, facit ordo ille inevitabili connexione procedens, qui de providentiæ fonte descendens, cuncta suis locis, temporibusque disponit.

METRUM I.

Naturam casûs declarat similitudine duorum fluminum Tigris & Euphratis, qui ex eodem fonte coorti, postea divisi, rursus in unum coeunt.

*R*upis Achæmenia scopulis, ubi versa sequentem

*Pectoribus figit spicula pugna fugax,
Tigris & Euphrates uno se fonte resolvunt,
Et mox abjunctis dissociantur aquis.*

Si coeant, cursumque iterum revocentur in unum,

Confluat alterni quod trahit unda vadi:
 Conveniant puppes, & vulsi flumine trunci,
 Mistaque foruitos implicet unda modos:
 Quos tamen ipsa vagos terræ declivia casus,
 Gurgitis & lapsi defluus ordo regit.
 Sic, quæ permissis fluitare videtur habenis,
 Sors, patitur frenos, ipsaque lege meat.

PROSA II.

Naturam rationalem liberam esse, tantoque magis, quanto minus subjacet pravorum affectuum servituti.

A Nimadverto, inquam; idque uti tu dicis, ita esse consentio. Sed in hac hærentium sibi serie causarum, éstne ulla nostri arbitrii libertas? an ipsos quoque humanorû motus animorum fatalis catena constringit? Est, inquit. Neque enim fuerit ulla rationalis natura, quin eidem libertas adsit arbitrii. Nam quod ratione uti naturaliter potest, id habet iudicium, quo quodq; discernat per se: igitur fugienda, optandave dignoscit. Quod verò quis optandum iudicat esse, petit: refugit verò, quod existimat

mat

mat esse fugiendum. Quare quibus inest ratio, ipsis etiam inest volendi, nolendiq; libertas. Sed hanc non in omnibus æquam esse constituo. Nam supernis, divinisque substantiis & perspicax iudicium, & incorrupta voluntas & efficax optatorum præstò est potestas. Humanas verò animas liberiores quidem esse necesse est, cum se in mentis divinæ speculatione conservant: minùs verò, cum dilabuntur ad corpora, minùsque etiam, cum terrenis artibus colligantur. Extrema verò est servitus, cum vitiis deditæ, rationis propriæ possessione ceciderint. Nam ubi oculos à summæ luce veritatis ad inferiora, & tenebrosa dejecerint, mox inscitæ nube caligant, perniciosis turbantur affectibus; quibus accedendo, consentiendoque, quam invexere sibi, adjuvant servitutem, & sunt quodam modo propria libertate captiva. Quæ tamen ille, ab æterno cuncta prospiciens, providentiæ cernit intuitus, & suis quæq; meritis prædesti-

destinata disponit, πάντ' ἐφορᾷ, καὶ
 πάντ' ἐπακρίει.*

M E T R U M II.

Divinæ providentiæ luci, supra so-
 lem, exteriora tantùm illustrantem, nihil
 non pervium esse.

PURO clarum lumine Phœbum
 Melliflui canit oris Homerus:
 Qui tamen intima viscera terræ
 Non valet, aut pelagi, radiorum
 Infirma perrumpere luce.
 Haud sic magni conditor orbis:
 Huic ex alto cuncta tuenti,
 Nulla terræ mole resistunt;
 Non nox atris nubibus obstat;
 Uno mentis cernit in ictu,
 Quæ sint, quæ fuerint, veniantque.
 Quem, quia respicit omnia solus,
 Verum possis dicere Solem.

P R O S A III.

Difficultates, contra libertatem arbitrii, de-
 sumptæ ex Dei præscientia, solvantur.

TUM ego, en, inquam, difficilio-
 ri rursus ambiguitate confun-
 dor.

* Omnia videt, & omnia audit.

dor. Quænam, inquit, ista est? Jam enim, quibus perturbare, conjecto. Nimiùm, inquam, adversari, ac repugnare videtur, prænoscere universa Deum, & esse ullum libertatis arbitrium. Nam si cuncta prospicit Deus, neque falli ullo modo potest, evenire necesse est, quòd providentia futurum esse præviderit. Quare si ab æterno non facta hominum modò, sed etiam consilia, voluntatésq; prænoscit, nulla erit arbitrii libertas: neque enim vel factum aliud ullum, vel quælibet existere poterit voluntas, nisi quam nescia falli providentia divina præsenferit. Nam si res aliorsum, quàm provisæ sunt, detorqueri valent, non jam erit futuri firma præscientia: sed opinio potiùs incerta: quod de Deo nefas credere judico. Neque enim illam probo rationem, quâ se quidam credunt hunc quæstionis nodum posse dissolvere. Ajunt enim: non ideo quid esse eventurum, quoniam id providentia futurum esse prospexerit; sed è contrario

rio potius, quoniam, quod futurum est, id divinam providentiam latere non possit: eoque modo necessarium est, hoc in contrariam relabi partem. Neque enim necesse est contingere, quæ providentur: sed necesse est, quæ futura sunt, provideri. Quasi verò, quæ cujusque rei causa sit, præscientiæ futurorum necessitatis, an futurorum necessitas providentiæ, laboretur. At nos illud demonstrare nitamur: quoquo modo sese habeat ordo causarum, necessarium esse eventum præscitarum rerum, etiamsi præscientia futuris rebus eveniendi necessitatem non videatur inferre. Etenim si quispiam sedeat, opinionem, quæ eum sedere conjectat, veram esse necesse est: at è converso rursus, si de quopiam vera sit opinio, quoniam sedet, eum sedere necesse est. In utroque igitur necessitas inest: in hoc quidem sedendi, at verò in altero veritatis. Sed non idcirco quisque sedet, quoniam vera est opinio: sed hæc potius vera est, quoniam

niam quempiam federe præcessit. Ita cum causa veritatis ex altera parte procedat, inest tamen communis in utraque necessitas. Similia de providentia, futurisque rebus ratiocinari oportet. Nam etiam si idcirco, quoniam futura sunt, providentur: non verò ideò, quoniam providentur, eveniunt: nihilominus tamen à Deo vel ventura provideri, vel provisã evenire necesse est: quod ad perimendam arbitrii libertatem solùm satis est. Jam verò quàm præposterum est, ut æternæ præscientiæ temporalium rerum eventus causa esse dicatur? Quid est autem aliud arbitrari, ideò Deum futura, quoniam sunt evenitura, providere, quàm putare, quæ olim acciderunt, causam summæ illius esse providentiæ? Ad hæc, sicuti, cum quid esse scio, id ipsum esse necesse est: ita cum quid futurum novi, id ipsum futurum esse necesse est. Sic fit igitur, ut eventus præscitæ rei nequeat evitari. Postremò si quid aliquis aliorsum, atq; sese res habet, existi-

existimet, id non modò scientia non est, sed est opinio fallax, à scientiæ veritate longè diversa. Quare si quid ita futurum est, ut ejus certus ac necessarius non sit eventus, id eventurum esse præsciri quî poterit? Sicut enim scientia ipsa impermixta est falsitati: ita id quod ab ea concipitur, esse aliter, atque concipitur, nequit. Ea namq; causa est, cur mendacio scientia careat, quòd se ita rem quamque habere necesse est, uti eam sese habere scientia comprehendit. Quid igitur? Quonam modo Deus hæc incerta futura prænoscit? Nam si inevitabiliter eventura censet, quæ etiam non evenire possibile est, fallitur: quod sentire non modò nefas est, sed etiam voce proferre. At si, uti sunt, ita ea futura esse decernit, ut æquè vel fieri ea, vel non fieri posse cognoscat; quæ est hæc præscientia, quæ nihil certum, nihil stabile comprehendit? Aut quid hoc refert vaticinio illo ridiculo Tiresiæ? *Quidquid dicam, aut erit, aut non.* Quid etiam divina

vina providentia humana opinione præstiterit, si, uti homines, incerta judicat, quorum est incertus eventus? Quòd si apud illum rerum omnium certissimum fontem nihil incerti esse potest, certus eorum est eventus, quæ futura firmiter ille præscièrit. Quare nulla est humanis consiliis, actionibúsque libertas: quas divina mens sine falsitatis errore cūcta prospiciens ad unum alligat & constringit eventum. Quo semel recepto, quantus occasus humanarum rerum consequatur, liquet. Frustrà enim bonis, malisque præmia, pœnæve proponuntur, quæ nullus meruit liber ac voluntarius motus animorum: idque omnium videbitur iniquissimū, quod nunc æquissimum judicatur, vel puniri improbos, vel remunerari probos: quos ad alterutrum non propria mittit voluntas, sed futuri cogit certa necessitas. Nec vitia igitur, nec virtutes quidquam fuerint, sed omnium meritorum potiùs mista atque indiscreta confusio. Quóque nihil

hil sceleratius excogitari potest, cum ex providentia rerum omnis ordo ducatur, nihilque consiliis liceat humanis, fit, ut vitia quæque nostra ad bonorum omnium referantur auctorem. Igitur nec sperandi aliquid, nec deprecandi ulla ratio est. Quid enim vel speret quisquam, vel etiam deprecetur, quando optanda omnia series indeflexa connectit? Auferetur igitur unicum illud inter homines Deumque commercium, sperandi scilicet, ac deprecandi. Siquidem justæ humilitatis pretio inæstimabilem vicem divinæ gratiæ promeremur: qui solus modus est, quo cum Deo colloqui homines posse videantur illique inaccessiblei luci prius quoque quam impetrent, ipsa supplicandi ratione conjungi: quæ si recepta futurorum necessitate, nihil virium habere credantur, quid erit, quo summo illi rerum principi connecti, atque adhærere possimus? Quare necesse erit, humanum genus, uti paulò antè cantabas, disseptum, atque disjunctum suo fonte fatiscere.

METRUM III.

Liberum arbitrium, & præscientiam
 Dei divisim facile, copulatè difficulter intel-
 ligi, ob intellectûs imbecillitatem.

*Quæ nam discors fœdera rerum
 Causa resolvit: quis tanta Deus
 Veris statuit bella duobus,
 Ut quæ carptim singula constant,
 Eadem nolint mista jugari?
 An nulla est discordia veris,
 Sempérque sibi certa coherent?
 Sed mens, cæcis obruta membris,
 Nequit oppressi luminis igne,
 Rerum tenues noscere nexus.
 Sed cur tanto flagrat amore
 Veri rectas reperire notas?
 Scitne, quod appetit anxia nôsse?
 Sed quid nota rescire laborat?
 Et si nescit, quid cæca petit?
 Quis enim quidquam nescius optet?
 Aut quis valeat nescita sequi?
 Quôve inveniat, quisve repertam
 Queat ignarus noscere formam?
 An cum mentem cerneret altam,
 Pariter summam & singula nôrat?
 Nunc membrorum condita nube,*

Non

*Non in totum est oblita sui,
 Summámque tenet singula perdens.
 Igitur quisquis vera requirit,
 Neutro est habitu: nam neque novit,
 Nec penitus tamen omnia nescit:
 Sed, quam retinens meminit, summam
 Consulit, altè visa retractans,
 Ut servatis queat oblitus
 Addere partes.*

PROSA IV.

*Solvuntur objectæ difficultates, ex intellectus
 divini perspicacia infinita.*

TUm illa, Vetus, inquit, hæc est
 de providentia querela, à M.
 Tullio, cùm divinationem distribuit,
 vehementer agitata, tibi que ipsi res
 diu prorsus, multúmque quæsitæ, sed
 haud quaquam ab ullo vestrúm ha-
 ctenus satis diligenter ac firmiter ex-
 pedita. Cujus caliginis causa est,
 quòd humanæ ratiocinationis motus
 ad divinæ præscientiæ simplicitatem
 non potest admoveri: quæ si ullo mo-
 do cogitari queat, nihil prorsus re-
 linquetur ambigui: quod ita demum
 I pate-

patefacere, atque expedire tentabo, si prius ea, quibus moveris, expediêro. Quæro enim, cur illam solventium rationem minus efficacem putes: quæ, quia præscientiam non esse futuris rebus causam necessitatis existimat, nihil impediri præscientiâ arbitrii libertatem putat. Num enim tu aliunde argumentum futurorum necessitatis trahis, nisi quòd ea quæ præsciuntur, non evenire non possunt? Si igitur prænotio nullam futuris rebus adjicit necessitatem, quod tu etiam paulò antè fatebare; quid est, quòd voluntarii exitus rerum ad certum cogantur eventum? Etenim positionis gratiâ, ut quid consequatur advertas, statuamus nullam esse præscientiam. Num igitur, quantum ad hoc attinet, quæ ex arbitrio eveniunt, ad necessitatem coguntur? Minimè. Statuamus iterum esse, sed nihil rebus necessitatis injungere; manebit, ut opinor, eadem voluntatis integra atque absoluta libertas. Sed præscientia, inquires, tametsi futuris

ris eveniendi necessitas non est, signum tamen est, necessario ea esse ventura. Hoc igitur modo, etiamsi præcognitio non fuisset, necessarios futurorum exitus esse constaret. Omne etenim signum, tantum quid sit, ostendit, non verò efficit, quod designat. Quare demonstrandum prius est, nihil non ex necessitate contingere, ut prænotationem signum esse hujus necessitatis appareat. Alioquin si hac nulla est, nec illa quidem ejus rei signum poterit esse, quæ non est. Jam verò probationem, firma ratione subnixam constat, non ex signis, neque petitis extrinsecus argumentis, sed ex convenientibus, necessariisque causis esse ducendam. Sed qui fieri potest, ut ea non proveniant, quæ futura esse providentur? Quasi verò nos ea, quæ providentia futura esse prænoscit, non eventura credamus: ac non illud potius arbitremur, licet eveniant, nihil tamen ut evenirent, sui naturâ necessitatis habuisse: quod hinc facile perpendas licebit. Plura etenim dum fiunt, sub-

jecta oculis intuemur: ut ea, quæ in quadrigis moderandis, atque flectendis facere spectantur aurigæ: atque ad hunc modum cætera. Num igitur quidquam illorum ita fieri necessitas ulla compellit? Minimè. Frustrà enim esset artis effectus, si omnia coacta moverentur. Quæ igitur cum fiunt, carent existendi necessitate, eadem priùs quàm fiant, sine necessitate futura sunt. Quare sunt quædam eventura, quorum exitus ab omni necessitate sit absolutus. Nam illud quidem nullum arbitror esse dicturum: quòd, quæ nunc fiunt, priùs quàm fierent, eventura non fuerint. Hæc igitur etiam præcognita liberos habent eventus. Nam sicut scientia præsentium nihil his, quæ fiunt; ita præscientia futurorum nihil his, quæ ventura sunt, necessitatis importat. Sed hoc, inquis, ipsum dubitatur; an earum rerum, quæ necessarios exitus non habent, ulla possit esse prænotio. Dissonare etenim videntur; putásq; si prævideantur, consequi ne-

cessi-

cessitatem; si necessitas desit, minimè præsciri; nihilq; scientiâ comprehendi posse, nisi certum. Quòd si qui incerti sunt exitus, ea quasi certa providentur, opinionis constat id esse caliginem, non scientiæ veritatem. Aliter enim ac sese res habeat, arbitrari, ab integritate scientiæ credis esse diversum. Cujus erroris causa est, quòd omnia, quæ quisq; novit, ex ipsorum tantùm vi, atque natura cognosci existimet, quæ sciuntur: quod totum contrà est. Omne enim, quod cognoscitur, non secundùm sui vim, sed secundùm cognoscentium potiùs comprehenditur facultatem. Nam ut hoc brevi liqueat exemplo, eandem corporis rotunditatem aliter visus, aliter tactus agnoscit. Ille eminus manens, totum simul jactis radiis intuetur; hic verò cohærens orbi, atque conjunctus, circa ipsum motus ambitum, rotunditatē partibus comprehendit. Ipsum quoq; hominem aliter sēsus, aliter imaginatio, aliter ratio, aliter intelligentia contuetur.

Sensus enim figuram in subiecta materia constitutam ; imaginatio verò solam sine materia iudicat figuram ; ratio verò hanc quoq; transcendit, speciémq; ipsam quæ singularibus inest, universali consideratiõe perpendit. Intelligentiæ verò celsior oculus existit. Supergressa namq; universitatis ambitum, ipsam illam simplicem formam pura mentis acie contuetur. In quo illud maximè considerandum est, quòd superior comprehendendi vis amplectitur inferiorem ; inferior verò ad superiorem nullo modo confurgit. Neque enim sensus aliquid extra materiam valet, vel universales species imaginatio contuetur, vel ratio capit simplicem formam : sed intelligentia quasi desuper spectâs, conceptâ formâ, quæ subsunt, cuncta dijudicat : sed eo modo, quo formâ ipsam, quæ nulli alii nota esse poterat, comprehendit. Nam & rationis universum, & imaginationis figuram, & materiale sensibile cognoscit, nec ratione utens, nec imaginatione, nec
sensi-

sensibus; sed illo uno ictu mentis formaliter, ut ita dicam, cuncta prospiciens. Ratio quoq; cum quid universale respicit, nec imaginatione, nec sensibus utens, imaginabilia, vel sensibilia comprehendit. Hæc est enim, quæ conceptionis suæ universale ita definit: homo est animal bipes rationale, quæ cum universalis notio sit, tamen imaginabilem, sensibilémque esse rem nullus ignorat, quod illa non imaginatione, vel sensu, sed rationali conceptione considerat. Imaginatione quoq; tametsi ex sensibus visendi, formandiq; figuras sumpsit exordium, sensu tamen absente sensibilia quæq; collustrat, non sensibili, sed imaginaria ratione judicandi. Vidésne igitur, ut in cognoscendo cuncta, sua potiùs facultate, quàm eorum, quæ cognoscuntur, utantur? Neque id injuriâ: nam cum omne judicium judicantis actus existat, necesse est, ut suam quisque operam non ex aliena, sed ex propria potestate perficiat.

METRUM. IV.

Contra veteres Philosophos ostendit, quomodo fiant cognitiones rerum.

Quondam porticus attulit
 Obscuros nimium senes,
 Qui sensus, & imagines.
 E corporibus extimis
 Credant mentibus imprimi,
 Ut quondam celert stylo
 Mos est æquore paginae,
 Quæ nullas habeat, notas.
 Pressas figere literas
 Sed mens si propriis vigens
 Nihil motibus explicat,
 Sed tantum patiens jacet,
 Notis subdita corporum,
 Cassasque in speculi vicem
 Rerum reddit imagines,
 Unde hæc sic animis viget
 Cernens omnia notio?
 Quæ vis singula prospicit,
 Aut quæ cognita dividit?
 Quæ divisa recolligit,
 Alternumque legens iter,
 Nunc summis caput inserit,

Nunc

Nunc desidit in infima,
 Tum sese referens sibi,
 Veris falsa redarguit?
 Hæc est efficiens magis
 Longè causa potentior,
 Quam quæ materiæ modo
 Impressas patitur notas.
 Præcedit tamen excitans,
 Ac vires animi movens,
 Vivo in corpore passio.
 Cùm vel lux oculos ferit,
 Vel vox auribus instrepit:
 Tum mentis vigor excitus,
 Quas intus species tenet,
 Ad motus similes vocans,
 Notis applicat exteris,
 Introrsumque reconditis
 Formis miscet imagines.

PROSA V.

*Sensus rationi, ratio divinæ intelligentiæ
 submittere se debet: proinde futura, nobis in-
 certa, in prænotione divina certissima esse
 intelligemus.*

Quòd si in corporibus sentiendis,
 quamvis afficiant instrumenta

sensuum forinsecus objectæ qualitates, animiq; agentis vigorem passio corporis antecedit, quæ in se actum mentis provocet, excitétq; interim quiescentes intrinsecus formas; si in sentiendis, inquam, corporibus animus non passione insignitur, sed ex sua vi subjectam corpori judicat passionem; quantô magis ea, quæ cunctis corporû affectionibus absoluta sunt, in discernendo non objecta extrinsecus sequuntur, sed actum suæ mentis expediunt? Hac itaq; ratione multiplices cognitiones diversis ac differentibus cessere substantiis. Sensus enim solus cunctis aliis cognitionibus destitutus, immobilibus animantibus cessit: quales sunt conchæ maris, quæq; alia saxi hærentia nutriuntur. Imaginatio verò mobilibus belluis, quibus jam inesse fugiendi, appetendive aliquis videtur affectus. Ratio verò humani tantum generis est, sicuti intelligentia sola divini: quô fit, ut ea notitia cæteris præstet, quæ suapte natura non modò proprium, sed cæterarum

terarum quoque notitiarum subjecta cognoscit. Quid igitur, si ratiocinationi sensus, imaginatioq; refragentur, nihil esse illud universale dicemus, quod sese intueri ratio putet? Quod enim sensibile, vel imaginabile est, id universum esse non potest. Aut igitur rationis verum esse iudicium, nec quidquam esse sensibile: aut quoniam sibi notum sit, plura sensibus & imaginationi esse subjecta, inanem conceptione esse rationis, quæ, quod sensibile sit, ac singulare, quasi quoddam universale consideret. Ad hæc, si ratio contra respondeat, se quidem & quod sensibile, & quod imaginabile sit in universitatis ratione conspiciere; illa verò ad universitatis cognitionem adspirare non posse: quoniam eorum notio corporalis figuras non possit excedere; de rerum verò cognitione, firmiori potiùs, perfectiorique iudicio esse credendum. In huiusmodi igitur lite, nos, quibus tam ratiocinandi, quàm imaginandi etiam sentiendique vis inest, nonne ratio-

tionis potiùs causam probaremus? Simile est, quòd humana ratio divinam intelligentiam futura, nisi ut ipsa cognoscit, non putat intueri. Nam ita differis: si qua certos, ac necessarios habere non videantur eventus, ea certò eventura præsciri nequeunt. Harum igitur rerum nulla est præscientia, quam si etiam in his esse credamus, nihil erit, quod non ex necessitate proveniat. Si igitur, uti rationis participes sumus, ita divinæ judicium mentis habere possemus, sicut imaginationem, sensúmque rationi cedere oportere judicavimus, sic divinæ sese menti humanam submittere rationem justissimum censemus. Quare in illius summæ intelligentiæ cacumen, si possumus, erigamur: illic enim ratio videbit, quod in se non potest intueri; id autem est, quo nam modo etiam quæ certos exitus non habent, certa tamen videat ac definita prænotio: neque id sit opinio, sed summæ potiùs scientiæ nullis terminis inclusa simplicitas.

METRUM V.

Cùm reliqua animalia prono ore terram aspiciant ; solus homo vultum erigit ad cælum , magisque erigat mentem.

Quàm variis terras animalia permeant figuris !

Namque alia extento sunt corpore , pulveremque verrunt ,

Continuumque trahunt vi pectoris incitata sulcum.

Sunt quibus alarum levitas vaga , verberetque ventos ,

Et liquido longi spatia ætheris enatet volatu.

Hæc pressisse solo vestigia gressibusque gaudent ,
Vel virides campos transmittere , vel subire silvas.

Quæ variis videas licet omnia discrepare formis ,

Prona tamen facies hebetes valet ingravare sensus.

Unica gens hominum celsum levat altiùs cacumen ,

Atque levis recto stat corpore , despicitque terras.

Hæc , nisi terrenus malè desipis , admones
figura ,

Qui

*Qui recto cælum vultu petis, exerisq; frontē,
In sublime feras animum quoque : ne gravata
pessum*

Inferior fidat mens corpore celsius levato.

PROSA VI.

Quommodo præscientia Dei omnia quasi nunc gerantur, præsentia intueatur, nullamque rebus gerendis afferat necessitatem.

QUoniam igitur, uti paulò antè monstratum est, omne, quod scitur, non ex sua, sed ex comprehendentium natura cognoscitur, intueamur nunc, quantum fas est, quis sit divinæ substantiæ status? ut, quænam etiam scientia ejus sit, possimus agnoscere. Deum igitur æternū esse, cunctorum ratione degentium commune judicium est. Quid sit igitur æternitas, consideremus. Hæc enim nobis naturam pariter divinam, scientiamque patefecerit. Æternitas igitur est, interminabilis vitæ tota simul & perfecta possessio : quod ex collatione temporaliū clariùs liquet. Nam quidquid vivit in tempore, id præsens à præ-

præteritis in futura procedit: nihilque est in tempore constitutum, quod totum vitæ suæ spatium pariter possit amplecti. Sed crastinum quidem non dum apprehendit; hesternum verò jam perdidit. In hodierna quoque vita non amplius vivitis, quàm in illo mobili, transitorióque momento. Quod igitur temporis patitur conditionem, licèt illud, sicut de mundo censuit Aristoteles, nec cæperit unquam esse, nec desinat, vitáq; ejus cum temporis infinitate tendatur, non dum tamen tale est, ut æternum esse jure credatur. Non enim totum simul, infinitæ licèt vitæ spatiũ, comprehendit, atque complectitur: sed futura, nondũ transacta jam non habet. Quod igitur interminabilis vitæ plenitudinem totam pariter comprehendit, ac possidet, cui neque futuri quidquam absit, nec præteriti fluxerit, id æternum esse jure perhibetur: idque necesse est, & sui compos præsens sibi semper assistere, & infinitatem mobilis temporis habere præ-

præsentem. Unde non rectè quidam, qui cùm audiunt visum Platoni, mundum hunc nec habuisse initium temporis, nec habiturum esse defectum, hoc modo conditori conditum mundum fieri cæternum putant. Aliud est enim, per interminabilem duci vitam, quod mundo Plato tribuit: aliud interminabilis vitæ totam pariter complexum esse præsentiam, quod divinæ mentis proprium esse manifestum est. Neque Deus conditis rebus antiquior videri debet temporis quantitate, sed simplicis potiùs proprietate naturæ: Hunc enim vitæ immobilis præsentarium statum, infinitus ille temporalium rerum motus imitatur; cùmque eum effingere, atque æquare non possit, ex immobilitate deficit immotum, & ex simplicitate præsentia decrescit in infinitam futuri, ac præteriti quantitatem; &, cùm totam pariter vitæ suæ plenitudinem nequeat possidere, hoc ipso, quòd aliquo modo nunquam esse desinit, illud, quod implere atque exprimere non potest, aliquatenus

nus videtur æmulari, alligans se ad qualemcúmque præsentiam hujus exigui volucrisque momenti: quæ, quoniam manentis illius præsentiaë quandam gestet imaginem, quibuscunq; contigerit, id præstat, ut esse videantur. Quoniam verò manere non potuit, infinitum temporis iter arripuit: eoque modo factum est, ut continuaret eundo vitam, cujus plenitudinem complecti non valuit permanendo. Itaque si digna rebus nomina velimus imponere, Platonem sequentes, Deum quidem æternum, mundum verò dicemus esse perpetuum. Quoniam igitur omne judiciû secundum sui naturam, quæ sibi subjecta sunt, comprehendit; est autem Deo semper æternus, ac præsentarius status: scientia quoque ejus, omnem temporis supergressa motionem, in suæ manet simplicitate præsentiaë; infinitaque præteriti, ac futuri spatia complectens, omnia quasi jam gerantur, in sua simplici cognitione considerat. Itaque si præscientiam pensare velis,

qua

qua cuncta dignoscit, non esse præscientiam, quasi futuri, sed scientiam nunquam deficientis instantiæ rectius æstimabis. Unde non prævidentia, sed providentia potius dicitur: quòd porrò ab rebus infimis còstituta: quasi ab excelso rerum cacumine cuncta prospiciat. Quid igitur postulas, ut necessaria fiant, quæ divino lumine lustrentur, cùm ne homines quidem necessaria faciant esse, quæ videant? Num enim quæ præsentia cernis, aliquam eis necessitatem tuus addit intuitus? Minimè. Atqui si est divini humanique præsentis digna collatio, uti vos vestro hoc temporario præfenti quædam videtis, ita ille omnia suo cernit æterno. Quare hæc divina prænotio naturam rerum, proprietatémque non mutat; taliæque apud se præsentia spectat, qualia in tempore olim futura provenient: nec rerum judicia confundit; unóque suæ mentis intuitu tam necessariò, quàm non necessariò ventura dignoscit. Sicuti vos cùm pariter ambulare in
terra

terra hominem conspiciatis, & oriri in cælo Solem videtis; quamquam simul utrumque conspectum, tamen discernitis; & hoc voluntarium, illud esse necessarium judicatis. Ita igitur cuncta despiciens divinus intuitus, qualitatem rerum minimè perturbat, apud se quidem præsentium, ad conditionem verò temporis futurarum. Quò fit, ut hæc non sit opinio, sed veritate potius nixa cognitio, cùm existiturum quid esse cognoscit, quod idem existendi necessitate carere non nesciat. Hic si dicas, quod eventurum Deus videt, id non evenire non posse; quod autem non potest non evenire, id ex necessitate contingere, méque ad hoc nomen necessitatis adstringas: Fatebor quidem rem solidissimæ veritatis; sed cui vix aliquis nisi divini speculator accesserit. Respondebo namque idé futurum, cùm ad divinam notionem refertur, necessarium; cùm verò in sua natura perpenditur, liberum prorsus atque absolutum videri. Duæ sunt etenim

etenim necessitates: simplex una, veluti quod necesse est, omnes homines esse mortales; altera conditionis, ut si aliquem ambulare scias, eum ambulare necesse est. Quod enim quisque novit, id esse aliter ac notum est, nequit. Sed hæc conditio minimè secum illam simplicem trahit. Hanc enim necessitatem non propria facit natura, sed conditionis adjectio. Nulla enim necessitas cogit incedere voluntariè gradientem, quamvis eum tamen, cum graditur, incedere necessarium sit. Eodem igitur modo, si quid providentia præsens videt, id esse necesse est, tametsi nullam habeat naturæ necessitatem. Atqui Deus ea futura, quæ ex arbitrii libertate proveniunt, præsentia contuetur. Hæc igitur, ad intuitum relata divinum, necessaria fiunt per conditionem divinæ notionis: per se verò considerata, ab absoluta naturæ suæ libertate non desinunt. Fiunt igitur procul dubio cuncta, quæ futura Deus esse prænoscit, sed eorum quædam
de

libero proficiscuntur arbitrio: quæ quamvis eveniant existendo, tamen propriam naturam non amittunt: quia prius, quàm fierent, etiam non evenire potuissent. Quid igitur refert non esse necessaria, cum propter divinæ scientiæ conditionem modis omnibus, necessitatis instar, eveniant? Hoc scilicet, quòd ea quæ paulò antè proposui, Sol oriens, & gradiens homo, quæ dum fiunt, non fieri non possunt: eorum tamen unum prius quoque quàm fieret, necesse erat existere: alterum verò minimè. Ita etiam quæ præsentia Deus habet, procul dubio existunt: sed eorum hoc quidem de rerum necessitate descendit: illud verò de potestate facientium. Haud igitur injuriâ diximus, hæc, si ad divinam notitiam referantur, necessaria; si per se considerentur, necessitatis esse nexibus absoluta. sicuti omne quod sensibus patet, si ad rationem referas, universale est: si ad seipsum respicias, singulare. Sed si in mea, inquires, potestate situm est

est, mutare propositum, evacuabo providentiam, cum, quæ illa præno-
scit, fortè mutavero. Respondebo,
Propositum te quidem tuum posse de-
flectere; sed quoniam & id te posse,
& an facias, quove convertas, præ-
sens providentiæ veritas intuetur,
divinam te præscientiam non posse
vitare, sicuti præsentis oculi effuge-
re non possis intuitum, quamvis te
in varias actiones libera voluntate
converteris. Quid igitur inquires? Ex
meane dispositione scientia divina
mutabitur: ut cum ego nunc hoc,
nunc illud velim, illa quoque noscen-
di vices alternare videatur? Minimè.
Omne namque futurum divinus præ-
currit intuitus, & ad præsentiam pro-
priae cognitionis retorquet, ac revo-
cat: nec alternat, ut tu existimas,
nunc hoc, nunc illud prænoscenti vi-
ces: sed uno ictu mutationes tuas ma-
nens prævenit, atque complectitur.
Quam comprehendendi omnia, vi-
sendique præsentiam, non ex futu-
rarum proventu rerum, sed ex pro-
pria Deus simplicitate sortitus est.

Ex quo illud quoque resolvitur, quod paulò antè posuisti, indignum esse, si scientiæ Dei causâ futura nostra præstare dicantur. Hæc enim scientiæ vis præsentaria notione cuncta complectens, rebus omnibus modum ipsa constituit, nihil verò posterioribus debet. Quæ cum ità sint, manet intemerata mortalibus arbitrii libertas: nec iniquæ leges solutis omni necessitate voluntatibus, præmia pœnâsque proponunt. Manet etiam spectator desuper cunctorû præsciens Deus, visionisque ejus præsens semper æternitas cum nostrorum actuum futura qualitate concurrat, bonis præmia, malis supplicia dispensans. Nec frustrâ sunt in Deo positæ spes, precésq; , quæ cum rectæ sint, inefficaces esse non possunt. Aversamini igitur vitia, colite virtutes, ad rectas spes animum sublevate, humiles preces in excelsa porrigite. Magna vobis est, si dissimulare non vultis, necessitas indicta probitatis, cum ante oculos agitis judicis cuncta cernentis.

SAPIEN-

SAPIENTI PAUCA.

Sive

Sententiæ ex hoc opusculo selectæ, pro singulis anni diebus considerandæ: ut facem præferant ad veram felicitatem.

JANUARIUS.

1. **V**era felicitas bonum est, quo quis adeptus, nihil ultra valeat desiderare. L. 3. p. 2.
2. Animus rectè compositus plenissimâ gaudet libertate; inordinatis affectibus cedens, necit sibi vincula servitutis. L. 1. m. 4.
3. Qui fortunæ blandientis fraudes considerat, nec habuisse verum in ea bonum, nec amisisse cognoscet. L. 2, p. 1.
4. Musarum amicitia semper est fidelis & constans: ubique suos comitantur amicos; in exilio quoque solatio futuræ. L. 1. m. 1.
5. Qui

5. Qui per viam salutis in cælestem patriam securus tendere cupit, terrenos affectus comites excludat. L. 1. m. 7.
6. Philosophia, velut altera Pallas, militibus suis ea providet arma, quæ, si non abjiciant, invictâ animum constantiâ tuentur. L. 1. p. 2.
7. Quod præcipiti via certum deserit ordinem, lætos non habet exitus. L. 1. m. 6.
8. Dum fortuna rotam suam invertit, suis ex moribus agit: constans in ipsa inconstantia. L. 2. p. 1.
9. Carnis voluptas hoc proprium habet; ut ejus appetentia plena sit anxietatis, satietas poenitentia. L. 3. p. 7.
10. Quem sapientia & virtute præditum videmus, omni reverentia dignum judicare debemus: & hæc vera hominis dignitas est. L. 3. p. 4.
11. Summum bonum appetimus omnes: sed ab eo, dum quærunt, plerique aberrant: sicut ebrius, qui,

- domum quo tramite revertatur, ignorat. L. 3. p. 2.
12. Quantum velis, habeas divitiarum, nec cura mordax deserit superstitem, defunctumq; leves non comitantur opes. L. 3. m. 3.
13. Cum à Deo cuncta regi certissimum sit, à summo hoc bono provenire & gubernari omnia, res ingentis solatii est. L. 3. p. 12.
14. Quos gloriæ stimulus, & meritorum in rempublicam fama ad dignitates allicit, præstantem quidem animum ostendunt; sed nondum ad extremam manum virtutum perfectione perductum. L. 2. p. 7.
15. Nemo tam felix, qui, cum dederit impatientiæ manus, statum suum, quantumlibet felicem, mutare non optet. L. 2. p. 4.
16. Sapiënti non dominatur ambitio; sed materiam gerendis rebus exoptat: ne virtus tacita consenscat. L. 2. p. 7.
17. Qui æternitatis infinita spatia per-

pertractat, nihil habet, quòd in temporis hujus angustiis, de sui nominis amplitudine, aut diuturnitate lætetur. L. 2. p. 7.

18. Nemini quidquam pretiosius esse debet se ipso: non extra, sed intra nos repositam habemus veram felicitatem, in quam jus nullum est fortunæ. L. 2. p. 4.

19. Multa possidens, multis indiget; contráque minimo, qui abundantiam suam naturæ necessitate, non ambitûs superfluitate metitur. L. 2. p. 4.

20. Quod nihil habet proprii decoris, opinione utentium, nec splendorem accipit, nec amittit. L. 3. p. 4.

21. Cùm res omnes ad bonum festinent, suóque in fine quiescant, finem cujuslibet rei optimum esse, liquidò constat. L. 3. p. 11.

22. Splendor auri & gemmarum, non illustrat; sed in tenebras cæcum animum condit. L. 3. m. 10.

23. Mors altam detrahit gloriam, & summa infimis æquat, involvens

- humile pariter, ac celsum caput.
L. 2. m. 7.
24. Carnis voluptas morbos & dolores, quasi fructum malitiæ fruendum corporibus solet asserre. L. 3. p. 7.
25. Felici viridique juventæ musarum amicitia gloriam, tristi senectæ solatium affert. L. 1. m. 1.
26. Quod naturam servat, Deo contraire non potest: si velit, quid proficiet contra illum, qui jure beatitudinis ipsa potentia est? L. 3. p. 12.
27. Qui fortunæ regendum se dedit, quid nî dominæ impotentis motibus se accommodet? L. 2. p. 1.
28. Profunda mente vestiga verum, lucebit ipso perspicaciùs Phœbo, quod atra texit erroris nubes. L. 3. m. 11.
29. Musæ profanæ animi dolētis vulnera non tam curant, quàm dulcibus alunt venenis. L. 1. P. 1.
30. Divinæ forma substantiæ, nec in externa dilabi, nec in se exterum
quid

quid suscipere potest, omnis boni rationem in se complexa. l. 3. p. 12.

31. Hiatum in animo habes, quo velut fatifcente valli robore, perturbationes irrepunt; si non cogitas finem rerum, & naturæ totius intentionem. L. 1. p. 6.

F E B R U A R I U S.

1. **I**mprobiorum numerosus quidem quidem exercitus, spernendus tamen est; cum nullo duce regatur; sed errore temere ac passim lymphante rapterur. L. 1. p. 3.
2. Cum adeptione boni siamus boni, obtinent boni, quod appetunt; mali verò, si obtinerent, quod appetunt bonum, mali non essent. L. 4. p. 2.
3. Nunc fluctus turbida tollens flagellat ira mentem improbi: nunc mœror fatigat, aut spes lubrica torquet. L. 4. m. 2.
4. Portentum esset, si in mundo, tanquam summi Patrisfamilias dispositissima domo, vilia vasa cole-

- rentur, pretiosa sordescerent. L. 3. p. 1.
5. Ulti cadaver hominem non simpliciter, sed mortuum dicis; ita vitiosos concesseris quidem homines esse malos; sed absolutè homines nequeas confiteri. L. 4. p. 2.
6. Anxia res humanæ conditio felicitatis: & quæ vel nunquam tota proveniat, vel certè non subsistat. L. 2. p. 4.
7. Deus pulchrum pulcherrimus ipse mundum mente gerens, similique in imagine formans, perfectas voluit perfectum absolvere partes. L. 3. m. 9.
8. Sicut ædificium arenæ montibus impositum ruit, suumque dominum ruinis involvit, sic terrena felicitas suum opprimit possessorem. L. 2. m. 4.
9. Terrarum cælique sator, stabilis ipse manens, dat cuncta moveri, mundumque perpetua ratione gubernat. L. 3. m. 9.
10. Quod præ cæteris quisque desiderat,

- derat, id summum esse bonum iudicat, suamq; in eo beatitudine reponit. L. 3. p. 2.
11. Experientia docet: quàm tenui præsidio sint amici, quos plerumque non virtus, sed fortuna conciliat. L. 3. p. 6.
12. Si ad mundi Rectorem levamus oculos mentis, nec vitio pœnam, nec virtuti præmium deesse dicemus. L. 4. p. 1.
13. Cæteris animantibus ignorantia sul, natura est, hominibus vitium. L. 2. p. 5.
14. Longissimè recedunt à vero, qui ornari se posse credunt ornamentis alienis, & non propria tantùm virtute. L. 2. p. 5.
15. Quàm illustri probitas luce resplendet, tam sordido & infami cœno vitiorum probravolvuntur. L. 4. p. 3.
16. Sicut in stadio currenti, propter quam curritur, præmium adest corona; sic virtutis præmium beatitudo. L. 4. p. 3.

17. Rerum omnium seriem ligat, terras ac pelagus regens, è cælo imperitans amor. L. 2. m. 8.
18. Mundi machinam divelleret discors rerum inter se pugnantium diversitas, nisi unus esset, qui, quod nexuit, contineret. L. 3. p. 12.
19. Qui corporis voluptatibus servit, vilissimi pessimiq; domini mancipiam est. L. 3. p. 8.
20. Quàm angusta & compressa est gloria humana! cùm non hominũ modò singulorum; sed nec urbium famam audire populi quàm plurimi possint. L. 2. p. 7:
21. Qui extrinsecus acceptò lætatur, hoc ei poterit vel alius, vel qui dedit, auferre: quod autem sua cuique probitas confert, tunc eo bono carebit, cùm probus esse desierit. L. 4. p. 3.
22. Qui falsæ opinionis supplicium luit, id rebus jure imputare non potest. L. 2. p. 4.
23. Potestas regia quoq; tam est impotens, ut nec sollicitudinum morsus,

sus, nec formidinum aculeos possit arcere. L. 3. p. 5.

24. Præmium bonorum est, quod nullus deterat dies, nullius minuat potestas, nullius obfuscet improbitas, Deo similes fieri. L. 4. p. 3.

25. Sicuti nubes intuitum solis; sic rerum terrenarum affectus lucem impediunt veritatis. L. 1. m. 7.

26. Nullus est tam compositæ felicitatis: ut non aliqua ex parte cum statûs sui qualitate rixetur. L. 2. p. 4.

27. Pecuniæ non coacervando, sed expendendo meliùs nitent: cum liberalitas claros, avaritia reddat obscuros. L. 2. p. 5.

28. Fortûa prospera ventosa, fluens, sui que semper ignara est; adversa verò sobria, succincta & prudens adversitatis ipsius exercitatione. L. 2. p. 8.

M A R T I U S.

1. **N**Unquã sua bonis præmia, nunquam malis supplicia defunt. L. 4. p. 3.

2. Quàm stultum est avaritiæ malū ! naturales quoque voluptates sibi subtrahit avarus : ne pecuniam, quàm paravit, amittat. L. 3. p. 9.
3. Fortunæ inconstantis ingeniū perfectò efficiat : ut nec formidandas ipsius nimas, nec optádas esse blanditias intelligamus. L. 2. p. 1.
4. Non tam virtutibus honor ex dignitate, quàm dignitatibus ex virtute, ornamentum accedit. L. 2. p. 6.
5. Etsi Deus naturá sit unus, nil prohibet participatióe quàm plurimos esse. L. 3. p. 10.
6. Sicut adeptione beatitudinis beati efficiamur, ita, cùm beatitudo nostra sit Deus, ejus adeptione quidam efficitur Deus. L. 3. p. 10.
7. Nobilitatis splendor omnis Majorum est : splendidum te, si tuam non habes, aliena claritudo non facit. L. 3. p. 6.
8. Non solum annis, sed adversitatibus quoque properata senectus venit, suamque dolor & mœror aetatem

tem hominibus jubet inesse. L. 1. m. 1.

9. Omnis repentina mutatio rerum, non sine quodam veluti fluctu contingit animorum. L. 2. p. 1.

10. Consolari quidem divitiis indigentiam potes, auferre penitus non potes: hiatū semper in animo linquūt, qui cupiat expleri. L. 3. p. 3.

11. Mors à miseris sæpe vocata, surdis auribus præterit; faustis & dulcibus annis ultro falcem importunam immittit. L. 1. m. 1.

12. Exulante justitia, sceleratorum officinæ gaudiō exultant; Innocentes non securitate solūm; verūm & defensione privantur. L. 1. p. 4.

13. Sicut ædificans supra stabilem petram, ruinam non metuit; ita securus degit, qui solidæ virtuti suam felicitatem imponit. L. 2. m. 4.

14. Nihil est miserū, nisi cū putas; contrāq; beata fors omnis, æquanimitate tolerantis. L. 2. p. 4.

15. Sicuti probis probitas est præmium; ita improbis ipsa nequitia supplicium est. L. 4. p. 3.

16. Si

16. Si rara constat sua forma mundo, si tantas varlat vices, nemo fortunis hominum caducis, bonisque fugacibus fidat. L. 2. m. 3.
17. Sapientis animus sua bona non populi laudantis rumore, sed conscientiae veritate metitur. L. 3. p. 6.
18. Infatiata cupiditas novos semper aperit hiatus, nunquam non eget: dum non contenta quaesitis, inhiat quaerendis. L. 2. p. 3.
19. Miseris malorum altior est sensus, quam ut illis argumenta speciosa, oblitaeque Rhetoricae, aut musicae melle dulcedinis medeantur: quae tunc solum, cum audiuntur, oblectant. L. 2. p. 3.
20. Per multos suis temporibus clarissimos viros, scriptorum inops oblivio delet. L. 2. p. 7.
21. Experiencia teste, plus homini prodest adversa, quam prospera fortuna. L. 2. p. 8.
22. In te revolve intimi lucem visus, animumque doceas, suos intus possidere thesauros. L. 3. m. 11.

23. Fortuna præsens quid est, nisi futuræ indicium calamitatis? cum nec arbitrio retineri queat, & miserum reddat abeundo. L. 2. p. 1.
24. Non hoc solùm, quod ante oculos situm, sufficit intueri: rerum exitus vera prudentia metitur. L. 2. p. 1.
25. Qui vera bona sectanda noverût, si eos libido transversos præcipitat, heu! quàm debiles intemperantia facit, qui vitiis obluçtari non possunt. L. 4. p. 2.
26. Unus Rex, unus dominus supremus in mundo: cujus agi frænâ, & obtemperare justitiæ, summa libertas. L. 1. p. 5.
27. Apum indolem habet voluptas: dat modicum mellis, fugit, & nimis tenaci ferit iccta corda morfu. L. 3. m. 7.
28. Felicissimi cujusq; delicatissimus sensus est: nisi ad nutum omnia fluant, adversitatis insolens, minimis quibusq; prosternitur. L. 2. p. 4.
29. Non possumus ob honores aliquem

- quem reverentiâ dignum judicare,
quem ipsis honoribus judicamus
indignum. L. 3. p. 4.
30. Reddunt improbi parem dignita-
tibus vicem, dum sua illas crimi-
num contagione commaculant; il-
læ verò improborum vitia pluri-
bus velut ex alto ostentant, sic-
que magis despicabiles reddunt. L.
3. p. 4.
31. Sicut amor sacrum conjugii fœ-
dus castis necit amoribus; ita fides
etiam sua dicat jura sodalibus. L.
2. m. 8.

A P R I L I S.

1. **L**Audes hominum, etsi meritis
acquisitæ, nihil addunt ani-
mo sapientis. L. 3. p. 6.
2. Qui cæli spatia suspicit, arctumq;
terrarû situm, in his angustiis pro-
lati nominis illum pudebit. L. 2. m. 7.
3. Rara manendi fides rebus fortuitis
inest; ultimus auté dies vitæ, mors
est fortunæ, etiam manentis. L.
2. p. 3.

4. Gra-

4. Gravissima adversæ fortunæ sarcina est: quòd cùm miseris aliquod crimen affingitur, quæ perferunt, meruisse credantur. L. 1. p. 4.
5. Quod suum retinet ordinem, servátque naturam, verè & simpliciter est; quod autem ab ordine suæ naturæ deficit, esse etiá, quod in sui natura situm, derelinquit. L. 4. p. 2.
6. Mens bene conscia, terreno carcere resoluta, cælum libera petit, Deoque fruens terrenis omnibus se gaudet exemptá. L. 2. p. 7.
7. Si honores mandentur probis, nihil in illis, nisi probitas utentium placet, eosque magnos efficit, & honoratos. L. 2. p. 6.
8. Non possunt improbi expertes supplicii videri, quos malorum omnium extremum, nequitia, non afficit modò; sed & vehementer inficit. L. 4. p. 3.
9. Ex partibus tam contrariis in uná formam non convenisset hic mundus, nisi foret unus, qui jungeret tam diversa. L. 3. p. 12.
10. For-

10. Fortuna rotâ orbe volubili versat, infima summis, summa infimis mutat. L. 2. p. 2.
11. Quid mirum? si in hoc vitæ salo procellis agitentur illi, quibus hoc maximè propositum est, pessimis desplicere. L. 1. p. 3.
12. Musæ profanæ infructuosus affectuum spinis, uberem fructibus rationis segetem necant, animósque magis assuefaciunt morbo, quàm liberant. L. 1. p. 1.
13. Delata improbis dignitas, non modò non efficit dignos, sed prodit potiùs & ostentat indignos. L. 2. p. 6.
14. Sicut ultra homines provehere nos sola probitas potest; sic infra hominis meritum detrudit improbitas. L. 4. p. 2.
15. Verus sapiens non ad inanè gloriam philosophi nomen assumit; sed in veræ virtutis usum incumbit. L. 2. p. 7.
16. Qui avaritiâ fervet, alieni violentus ereptor, similem lupo dixeris. L. 4. p. 2.
17. So-

17. Solidum salutis fundamentū obtinet, qui veram de mundi gubernatione sententiam tenet, eūmq; non casuum temeritati, sed rationi divinæ subditum credit. L. 1. p. 6.
18. Signat tempora suis aptans officiis Deus: nec quas ipse coercuit, misceri patitur vices. L. 1. m. 6.
19. Qui fortunæ deservit, injuriam illi facit, si manendi abeundive leges scribere velit illi, quam sponte dominam elegit. L. 2. p. 1.
20. Quô ditiores homines vides, eô pluribus indigentem agnoscas: quô majorem alere familiam debet, eô majoribus curis cruciatur. L. 3. p. 3.
21. Nulla pestis efficacior ad nocendum, quàm familiaris inimicus. L. 3. p. 5.
22. Qui probitate deserta, homo esse desinit, cum in divinam conditionem transire non possit, in belluam vertatur oportet. L. 4. p. 2.
23. In solo Deo est nobis requies laborum, & portus placida manens
quie-

- quiete, & patens unum miseris asy-
lum. L. 3. m. 10.
24. Multa amaritie felicitatis huma-
næ dulcedo resperfa est : quæ licet
fruenti jucunda sit, tamen quô mi-
nùs, cùm velit, abeat, facere ne-
quit. L. 2. p. 4.
25. Quem tibi felicitas fecit amicum,
infausta fors faciet inimicum. L.
3. p. 5.
26. Deum rerum omnium principè,
bonum esse, quo melius nihil, com-
munis omnium animorum consen-
sus demonstrat. L. 3. p. 10.
27. Æquo animo seras oportet, quid-
quid intra fortunæ aream geritur,
si semel ipsius jugo colla submise-
ris. L. 2. p. 1.
28. Felix omnium negotiorum even-
tus à stato rerum ordine, & oportu-
no tempore dependet. L. 1. m. 6.
29. Honestissima foret conjugis & li-
berorum jucunditas : nisi persæpe
tortores parentum liberi degene-
res essent. L. 3. p. 7.
30. Qui potentiam ambit, subdito-
rum

rum insidiis, multisque periculis se
se obnoxium sciat. L. 3. p. 8.

M A J U S.

1. **Q**uantumlibet sæviant mali, sa-
pienti tamen corona gloriae
non decidet, non arescet. L. 4. p. 3.
2. Cunctis quidem hominibus veri
boni insita cupiditas est; sed ad
falsa devius plerumque error ab-
ducit. L. 3. p. 2.
3. Fortunæ rotam ascende, si libet;
sed eâ lege: ne cùm ludicri hujus
ratio poscet, descendere injuriam
putes. L. 2. p. 2.
4. Omne hominum genus simili sur-
git ab ortu. Unus omnium pater
Deus est: qui membris animum
clausit, celsa sede petitum. L. 3. m. 6.
5. Quem transformatū vitiis vides,
in ipsa humani corporis specie, ve-
rum hominem existimare non po-
tes. L. 4. p. 2.
6. Popularis gloria vel ideo spernen-
da: quòd nec judiciò proveniat,
nec firma perduret. L. 3. p. 6
7. Ni-

7. Nihil amplum, nihil magnificentum humana gloria tenet, tam angustis limitibus arctata. L. 3. p. 2.
8. Qui scientes, volentesq; bonum deserunt, non modò potentes, sed & homines esse desinunt, præfixū homini finem deserendo. L. 4. p. 2.
9. Sapienter Plato: in minimis quoque rebus præsidium divinum esse implorandum; à quo rerum omnium pendeat successus. L. 3. p. 9.
10. Caduca omnia solùm aliquā boni umbram exhibent; verum atque perfectum bonum afferre non possunt. L. 2. p. 9.
11. Imperet licèt, floreátq; nequitia; semper tamen suo cum præmio virtus eminebit. L. 4. p. 1.
12. Si dignitatibus proprium inesset bonum, nunquam in pessimis residerent: cùm contraria sociari non possint. L. 2. p. 6.
13. Minuit quodammodo se probantis conscientia secretum, quoties ostentando factū recipis famæ pretium. L. 1. p. 4.

14. Si fortunæ dona amittis, justè conqueri nequis : dominam famulæ cognoscunt, cum ipsa veniunt, & recedunt. L. 2. p. 2.
15. Vera sapientia suorum auribus animisque insinuat semper illud Pythagoricum : *Sequere Deum*. L. 1. p. 4.
16. Habet mens nostra, modò inducere velit, volucres pennas, quibus alta conscendit poli, terrasq; perosa despicit. L. 4. m. 1.
17. Dux & Imperator vitæ mortalium animus est : qui dum ad verâ gloriam virtutis viâ grassatur, abunde potens & clarus est. L. 3. p. 4.
18. Sapiens fortunâ non eget, quæ probitatem, industriâ, & bonas artes nec dare, nec eripere cuiquam potest. L. 3. p. 5.
19. Naturæ minimum, avaritiæ nihil est satis. L. 3. p. 3.
20. Divitiæ beatum facere non possunt : cum homines minùs tutos, anxios, & non rarò scelestos efficiant. L. 2. p. 5.
21. Nemo rebus mortalium ullam inesse

esse constantiam putet : cùm ipsum sæpe hominem velox hora dissolvat. L. 2. p. 3.

22. Quod mors eripere potest, immortalis animi felicitatem constituere nequit. L. 2. p. 4.

23. Ambitionis unicum votum est, aut regnare, aut regnantibus adhærere. L. 3. p. 2.

24. Ipsa fortunæ mutabilitas erigat animum, & sperare doceat meliora. L. 2. p. 2.

25. Nobilitas claritudo est aliena, ex parentũ meritis profecta. L. 3. p. 6.

26. Ex vero sensit Euripides: carentem iſtheris, infortuniõ esse felicem. L. 3. p. 7.

27. Qui se volet esse potentem, animum domet ille ferocem, nec victa libidine colla fœdis submittat habens. L. 3. m. 5.

28. Falsa opinio vulgi magnũ pluribus nomen peperit: dũmq; ita falso prædicantur, necesse est, ut suis ipsi laudibus erubescant. L. 3. p. 6.

29. Qui nec inordinatè sperat, nec
exti-

extimescit aliquid, fortunæ impotentis iram exarmat. L. 1. m. 4.

30. Sicuti pulsus nubibus cælo serenitas redit, sic philosophia ægris mentibus, veritatis lumen, absterisa caligine, accendit. L. 1. p. 2.

31. Verum & summum bonum, in cælo quærendum, terrenis intenti, non quærimus, sed perditum imus. L. 3. m. 8.

J U N I U S.

1. **S**I quem videris, qui ferox & inquietus linguam litigiis exercet, non immeritò eani comparabis. L. 4. p. 2.

2. Magni æstimes: quòd adversa fortuna amicorum tibi fidelium mentem exhibeat; falsis detrahat larvam perfidiæ. L. 2. p. 8.

3. Perfecta beatitudo intus habetur in animo, sibi que sufficiens non eget externis, aut alienis. L. 3. p. 2.

4. In bonis, fortunæ subjectis, vera felicitas constitui nequit: cùm perinde sit: an tu illam deseras morièdo; an illa priùs fugiendo. L. 2. p. 3.

5. Quidquid in mundo pretiosum aut pulchrum, infra hominem est ; hominē tamen supra se, in conditoris admirationem, & amorem rapere debet. L. 2, p. 5.
6. Ad verum bonum naturæ intentio ducit omnes ; sed ab illo plerōsque varius error abducit. L. 3. p. 3.
7. Contum & gladium Dives anxius timet : si per vitæ hujus callem vacuus viator incederet, corā latrone cantaret. L. 2. p. 5.
8. Fortunæ decus omne quàm velox ! & vernalium florum caducitate fugacius ! L. 3. p. 8.
9. Gigantum, cælos oppugnantium, & fulmine dejectorum fabulam in historiam vertunt, qui se voluntati & providentiæ Dei opponunt. L. 3. p. 12.
10. Aurea sæcula vel ideo beatos homines fecerunt : quòd auri sacra fames abfuerit. L. 2. m. 5.
- 11 Beatitudo hominis status est omniū bonorū congregatione perfectus : quem fortuna nec dare, nec eripere valet. L. 3. p. 2.

12. Si Reges ipsi Regúmque; familiares calamitate mutant felicitatē, quænam illis potentia est? ne sufficiens quidē ad sui conservationē? L. 3. p. 4
13. Humana gloria fallax, & sæpe turpis, sola aurium inflatione plurimos fecit magnos. L. 3. p. 6.
14. Fixum æternáque; lege statutū est, ut nihil in mundo genitum constet. L. 2. m. 3.
15. Dignitate fulgere si ambis, danti supplicabis: & qui præire cæteros cupis honore, petendi humilitate vilescis. L. 3. p. 8.
16. Quantumvis longi temporis fama, si cum æternitate conferatur, non parva solùm, sed omnino est nulla. L. 2. p. 7.
17. Qui bona corporis sui, valetudinem, robur, formam æstimant, heu! quàm fragili possessione nituntur. L. 3. p. 8.
18. Dei providentia clavus & gubernaculū est, quo supremus ille Nauclerus mundi machinā regit & servat. L. 3. p. 12.

19. Veram hominis felicitatē, quam appetunt omnes, occupato per falsas imagines visu, nequeunt intueri. L. 3. p. 1.
20. Ea vis est unitatis: ut quodlibet opus subsistat, dum unum manet; desinat, cū segregatæ partes distraxerint unitatem. L. 3. p. 11.
21. Si credimus vitam longius trahi, mortalis aurâ nominis; cū sera nobis rapiet hoc etiâ dies, jam nos secunda mors manet. L. 2. m. 7.
22. Felix, qui potuit boni fontem videre lucidum! felix, qui potuit gravis terræ solvere vincula. L. 3. m. 12.
23. Nemo facilè cum fortunæ suæ conditione concordat: inest singularis, quod inexpertus ignoret; horreat, qui experitur. L. 2. p. 4.
24. Mæstos habere exitus voluptatem, qui suarū reminiscitur fæditatum, fatebitur etiam invitus. L. 3. p. 7.
25. Sic rerum versa conditio est: ut rationis animal, haud aliter sibi splen-

- splendere videatur, quàm in anima-
tæ suppellectilis possessiõe. L. 2. p. 5.
26. Magnum dedecus malis adjiciunt
dignitates: minùs patebit indigni-
tas, si nullis honoribus inclarescant.
L. 3. p. 4.
27. Multi proclamantur felices; at
repentinus casus ostendit, stabili
gradu non stetisse, qui ceciderunt.
L. 1. m. 1.
28. Frustrà sunt remedia acriora, dũ
gravis affectuũ tumultus in diver-
sa distrahit animum. L. 1. p. 5.
29. Cũm Deus omnia possit; malum
autem facere non possit, ratio ma-
li, mera est carentia boni. L. 3. p. 12
30. Animus æger, si operam medi-
cantis expectat, oportet, ut vul-
nus detegat suum. L. 1. p. 4.

JULIUS.

1. **B**Eatæ sunt Republicæ, dum eas
vel studiosi sapientiæ regunt,
vel certè Rectores earũ sapientiæ
student. L. 1. p. 4.
2. Mens cælo priùs assueta, si terre-
L 2 nis

- nis implicatur curis, quasi catenis deprimitur in terram. L. 1. m. 2.
3. Natura paucis contenta: si superfluis urges, aut injucundum, quod infuderis, aut noxium erit. L. 2. p. 5.
4. Si potestas in impios cadat, strages efficiet, quas nec Ætneum incendium, aut aliquod diluvium edere solet. L. 2. p. 6.
5. Si cui gemarum fulgor oculos perstringit, cogitet, gemarum esse lucem, non suam. L. 2. p. 5.
6. Perturbationum caligo confundit intuitum veritatis. L. 1. p. 6.
7. Qui foedis imundisque libidinibus imergitur, sordidæ suis voluptate detinetur. L. 4. p. 2.
8. Compos superni luminis, in cælum se tollit animus: ubi sceptrum, Regum Dominus, tenet, orbisque habenas temperat. L. 4. m. 1.
9. Rebus omnibus eum natura impetum impressit, quo in bonum sibi conveniens indefinenter feruntur. L. 3. m. 2.
10. Antiqua res est, apud improbos

- mores sapientiam laceffi. L. 1. p. 3.
11. Philosophia mores hominum, & vitæ totius rationem, ad cœlestis ordinis exemplar informat. L. 1. p. 4
12. Ea humanarum mentium natura est: ut, si primam de sua beatitudine veritatem reliquerint, In graves ac multiplices induantur errores. L. 1. p. 6.
13. Beatum est regimen, ubi subdita membra, quasi contemperata capiti, ad regentis nutum se se convertunt. L. 3. p. 12.
14. Nihil est, quod quis in alium facere possit, & ipse non possit ab alio sustinere. L. 2. p. 6.
15. Fortuna blandiens felicitatis specie semper est mendax; adversa, dum instabilem se mutatione ipsâ demonstrat, semper est verax. L. 2. p. 8.
16. Existimatio bona omnium prima deserit infelices: nec rerum merita; sed fortunæ spectatur eventus. L. 1. p. 4.
17. Non nisi dimotis fallacium affe-

- tionum tenebris, splendor veritatis in animo refulget. L. 1. p. 6.
18. Cruciatus, quos Tyranni pro materia habent crudelitatis, vir fortis & sapiens facit materiã virtutis. L. 2. p. 6.
19. Hoc solum tibi bonum nobilitas affert, quòd necessitatem imponat, non degenerandi à virtute majorũ. L. 3. p. 6.
20. Rhetoricæ suada dulcedinis, ut recto calle pertingat ad finem, philosophiæ non deserat instituta. L. 2. p. 1.
21. Sicut agricolæ, elusi Cereris fide, vertuntur ad glandes; sic ubi fortuna destituit, virtus remedium ferat. L. 1. m. 6.
22. Mundus fortuitis agi casibus nequit: cum certissimum insit ei regimen rationis, quo præsidet operi suo Conditor Deus. L. 1. p. 6.
23. Pretiosa non est felicitas abitura. L. 2. p. 1.
24. Si eo, quod naturæ satís est, indigentiam velis replere, nihil est, cur

cur fortunæ affluentiam petas. L.
2. p. 5.

25. Mundi potentia satellitio eget: &
quos terret, plus metuere debet,
tota in servientium manu fundata.
L. 3. p. 5.

26. Omnis hominum labor diverso
quidem calle, ad unam tamen bea-
titudinis metam nititur pervenire.
L. 3. p. 2.

27. Qui in cœlesti patria defigit oeu-
los, cernet tyrannos exules, quos
miseri torvos populi timet. L. 4. m. 1

28. Nulla Regum familiaribus poten-
tia inest: regna ipsa plena sunt im-
potentiæ: stantia illudunt, lapsa
elidunt miseros. L. 3. p. 5.

29. Quot vitiis, totidem tyrannis
subest impius: efficere nequit, quod
optat, tot dominis pressus iniquis.
L. 4. m. 2.

30. Nihil Deo melius esse, consen-
tiunt omnes: eum igitur, quo me-
lius nihil, verum & sumum esse bo-
num dubitare non potes. L. 3. p. 10.

31. Ad veram beatitudinem vitiorum

probra pertingere non possunt. L.
4. p. 2.

AUGUSTUS.

1. **S**icut officio pedum orbatu reperere solent; sic vitiosi non officio naturali virtutum, sed terrenis cupiditatibus ad bonum reperere per terram debent. L. 4. p. 2.
2. Soli, quod desiderant, facere bonum possunt sapientes; improbi verò exercent quidem, quod libet: quod autem desiderant ex impulsu rationis bonum, explere non possunt. L. 4. p. 2.
3. Qui ad cælum oculos tollit, hæc, dicet (memini) Patria est mihi, hinc ortus, hinc sistam gradum. L. 4. m. 1.
4. Cùm malum nihil sit, sed tantum privatio boni, improbi, qui mala solummodo possunt, nihil possunt. Veramq; potentiam non habent. L. 4. p. 2.
5. Veri Philosophi character est: si quis illatas injurias leniter patienterq; tolerarit. L. 2. p. 7.
6. Si quis Deum rerum omnium con-

ditorem agnoscit, hoc principio cognito, rerum omnium finem non ignorabit. L. 2. p. 7.

7. Fortuna cum iis, quos eludere parat, blandissimam inquit familiaritatem; mox insperatò relinquens, gravissimo dolore confundit. L. 2. p. 1.
8. Quem Philosophia suo quasi lacte enutrit, in virillis animi robur educit. L. 1. p. 2.
9. Tanta malorum imbecillitas est: ut etiam in rerum summa deficient, vera nimirum felicitate, à cunctis unicè desiderata. L. 4. p. 2.
10. Frustrà labores, sistere volventis fortunæ rotam, quâ superbos etiam Reges proterit. L. 2. m. 1.
11. Cùm in Rectore mundi summa potentia, par bonitas sit, regit omnia fortiter, suavitérque disponit. L. 3. p. 12.
12. Improbi libido continuò versat avidis corda venenis. L. 4. m. 2.
13. Miserum regimen est, ubi membra à capite, subditi à Rectore discordant. L. 3. p. 12.

14. Potentiam bonorum adeptio boni demonstrat, quod eos efficit bonos, & beatos: quò omnium festinat intentio. L. 4. p. 3.
15. Fortuna prospera à vero bono devios blanditiis abducit; adversa velut uncò retrahit ad verum bonum. L. 2. p. 8.
16. Circea pocula externam solùm hominum speciem in bestias mutasse feruntur: pejùs vitia nocent, dum animos in belluarum indolem transmutant. L. 4. m. 3.
17. Quid vilius, quàm relicta conscientie virtutisque præstantiâ, de alienis præmia fermunculis captare. L. 2. p. 7.
18. Unus Rex, unus mundi dominus: cujus agi frænis, & obtemperare justitiæ, summa libertas. L. 1. p. 5.
19. Quæcunq; miramur in bonis corporis, scimus, triduanæ febris igniculo posse dissolvi. L. 3. p. 8.
20. Manifesta malorum imbecillitas est: quòd verum bonum, quo ipsi boni & beati fierent, assequi non
pos-

possint; sed falsis lactentur bonis.
L. 4. p. 2.

21. Si voluptas corporis faceret beatum, pecudes beatissimæ forent, quarum omnis, sine anxietate & pœnitidine, festinat intentio, ad lacunam corporis explendam. L. 3. p. 7.
22. Pejora nec hostis imprecetur: quam ut opes & honores ambias, & cum falsa gravimole paraveris, tum vera cognoscas bona. L. 3. m. 8.
23. Punctum est terra cælo comparata: & hinc conclusi de proferenda nominis fama cogitamus? L. 2. p. 7.
24. Qui relicta virtute vitia sectatur, si bonorum inscitia laborant, quid enervatius ignorantia cæcitate? L. 4. p. 2.
25. Unum & simplex bonum est beatitudo, quod pravitas humana male dispertit, & cum particulæ inhiat, nihil acquirit. L. 3. p. 9.
26. Nihil verius, ratione firmissimum; Deoque dignius est: quam ipsum esse veram hominis beatitudinem, nostrumque summum bonum. L. 3. p. 10

27. Dum veritas animo loquitur, stultitiam pudeat sui, magna, sed falsa latrantem. L. 3. p. 12.
28. Omnis intentio voluntatis, et si diversis agatur studiis, ad eundem finem aspirat, cupitque semper esse beata. L. 4. p. 2.
29. Falsæ felicitatis, error, & fortunæ jugum prius excuti debet, si veram cupias possidere. L. 3. m. 1.
30. Dignitas honorabilem, ac reverendum non facit: nec enim virtutes inserit, nec vitia depellit; sed hæc magis illustrat. L. 3. p. 4.
31. Quid genus & proavos strepimus? author generis nostri Deus est: nemo degener, nisi vitiis proprium deferat ortum. L. 3. m. 6.

S E P T E M B E R

1. **S**i deficit prompta subjectio, certa jugum detrectantium calamitas est, nulla obtemperantium salus. L. 3. p. 12.
2. Malorum potentia mera imbecillitas est: possuat enim mala: quæ
mini-

- minimè possent, si in bonorum efficiencia manere valuissent. L. 4. p. 2.
3. Cùm Deus in ordinem cuncta coërceat, locus esse nullus casuum temeritati reliquus potest. L. 5. p. 1.
4. Nullus est casus in mundo, quem non Dei providentia operatur, ex improvise nobis concursu causarũ. L. 5. p. 1.
5. Ille impotentiũs luget, cui luctum geminat amor. L. 3. m. 12.
6. Cum ipsa hærentium sibi serie causarum, perfecta humani arbitrii libertas consistit: nec ulla motus animi fatalis catena constringit. L. 5. p. 2.
7. Miseri mortales! jacebitis olim prorsus ignorabiles, nec fama notos efficiet. L. 2. m. 7.
8. Ad nominis famã sæculis mādandã, nec libri proficiunt: quos cum suis authoribus obscura vetustas premit. L. 2. p. 7.
9. Humanus animus tantò liberior est, quātò se magis in divinæ mentis speculatione conservat. L. 5. p. 2.
10. Ve-

10. Veræ sapientiæ documenta obiter degustata mordere non nihil; interiùs autem recepta dulcescere solent. L. 3. p. 1.
12. Omne imperfectum, diminutione perfecti tale est: quare si boni fragilis imperfecta felicitas datur, dari quoque perfectam oportet. L. 3. p. 11.
13. Heroum etiam ossa jacent in gloria, superstes fama pauculis signat inane nomen litteris. L. 2. m. 7.
14. Ubi mentis oculus à sumæ veritatis luce, ad inferiora & tenebrosa dejicitur, mox inscitiae nube caligat. L. 5. p. 2.
15. Vani tegmina cultus superbis detrahe, videbis intus arctas dominos ferre catenas. L. 4. m. 2.
16. Unum unicum quærendum est bonum, in quo sunt omnia bona. L. 3. p. 11.
17. Nî mentis oculus opinione falsâ caliget, fausta bonis, malis in fausta contingere videbit. L. 4. p. 1.
18. Felix hominum genus! si vestros
animos

animos amor, quo cælum regitur,
regat. L. 2. m. 8.

18. Si perniciosis affectibus turbatur
animus, his accedendo consentien-
dóque se ipsum tradit in servituté.
L. 5. p. 2.

20. Quisquis providus & fugax non
metuenda formidat, cervo similior
quàm homini est. L. 4. p. 2.

21. Causarum omnium & effectuum
ordo de supernæ providentiæ fon-
te descendit, & cuncta suis locis
temporibusque disponit. L. 5. p. 1.

22. Quis legem det amantibus? ma-
jor lex amor est sibi. L. 3. m. 12.

23. Cuncta ab æterno prospiciens di-
vinæ providentiæ oculus, suis quæ-
que meritis prædestinata disponit.
L. 5. p. 2.

24. Fortunæ adversæ ictibus parem
videbis, qui veræ sapientiæ studio
& veritatis pondere fixum animum
gerit. L. 3. p. 1.

25. Cætera bona suo quælibet loco
quæruntur; à summo bono pleros-
que devius error, quasi cæcos ab-
ducit. L. 3. m. 8.

26. Et-

26. Et si populi tua jura tremiscant ;
tamen atras pellere curas, miserás.
que fugare querelas, non posse, po-
tentia non est? L. 3. m. 5.
27. Vitiosi tametsi humani corporis
speciem servent, in belluas tamen
animorum qualitate mutari, simi-
litudo morum ostendit. L. 4. p. 4.
28. Hoc nimirum est, quod recolentes
vehementiùs coquit, & in omni
adversitate fortunæ, infelicissimum
est, fuisse felicem. L. 2. p. 4.
29. Rerum omnium principiù ex sua
substantia necessariò sumum est bo-
num: cum nullius rei natura suo
principio melior esse possit. L. 3.
p. 1.
30. Fortuna miserorum querelas non
audit: ad fletus & gemitus, quos
fecit, ridet. L. 2. m. 1.

O C T O B E R.

1. **F**ortuna fallax tunc demum be-
ne de hominibus meretur; cum
adversa frontem detegit, & mores
profitetur suos. L. 2. p. 8.

2. Extrema servitus est, cum animus vitiis constrictus à propriæ rationis possessione dejicitur. L. 5. p. 2.
3. Quæcunque appetimus bona: cum alterum absit alteri, plenum absolutumque bonum, afferre non possunt. L. 3. p. 11.
4. Rebus omnibus nudos præducit natura: quid quid accipimus fortunæ donum est: si repetit sua, gratias debemus, velut usi alienis. L. 2. p. 2.
5. Magis infelices sunt mali, cum cupita perfecerint: quam si ea, quæ cupiunt, implere non possint. L. 4. p. 4.
6. Non ideo res evenient, quòd eas providentia divina prænoscat: sed quia eveniēt, illam latere non possunt. L. 5. p. 3.
7. Terrena omnia, quæ invitis eripi quotidie videmus, vel ideo hominem beatum efficere non valent. L. 3. p. 3.
8. Triplici infortunio necesse est impios urgeri, quos videas, impia velle, posse, perficere. L. 4. p. 4.

9. Nihil est in tam brevibus vitæ metis adeò serum, quod exspectare longum immortalis præsertim animus putet. L. 4. p. 4.
10. Omnium, quæ expetimus, causa bonitas est, vel in re, vel saltem in opinione L. 3. p. 10.
11. Apud illum rerum omnium certissimum fontem nihil est incerti; sed quæ futura firmiter ille præsciêrit, eorum certus est eventus. L. 5. p. 3.
12. Si nequitia miseros facit, miserior sit necesse est diuturnior nequam. L. 4. p. 4.
13. Qui Deum mundi Rectorem agnoscit, bonos semper potentes, malos, si rite inspiciat, abjectos videbit, ac imbecilles. L. 4. p. 1.
14. Res aliæ propriis contentæ sunt ornamentis; nos mète consimiles Deo, à rebus infimis excellentis naturæ ornamenta captamus. L. 2. p. 5
15. Frustrà bonis præmia, malis supplicia proponerentur, si nullus ea mereretur liber ac volūtarius motus animorum. L. 5. p. 3.

16. Inest dignitas propria virtuti, quã
semper in eos, quibus fuerit ad-
iuncta, transfundit. L. 3. p. 4.
17. Quis quis iræ intemperans fre-
mit, leonis indolem, non hominis
habet. L. 4. p. 2.
18. Si miserum est voluisse prava, po-
tuisse miserius est: quo sine volun-
tatis miseræ langueret effectus. L.
4. p. 4.
19. Malorum magnæ spes, & excel-
sæ facinorum machinæ, repentino
sæpius, & insperato fine destruun-
tur. L. 4. p. 4.
20. Grande delirium! quòd nulla sit
humanis consillis, actionibusque
libertas: quasi mens divina, sine
falsitatis errore cuncta prospiciens,
eas ad unum alligaret eventum. L.
5. p. 3.
21. Æquissimum est, puniri impro-
bos, & remunerari probos: quod
iniquissimũ esset: si ad alterutrum
eos non propria mitteret voluntas,
sed futuri cogeret certa necessitas.
L. 5. p. 3.

22. Vera felicitas simplex & indivisum est bonum : quod separat error humanus, & à vero atque perfecto, ad falsum imperfectumque traducit. L. 3. p. 9.
23. Feliciores sunt Impii luentes supplicia, quàm si eos nulla justitiæ pœna coërceret. L. 4. p. 4.
24. Si nihil arbitrio demus humano, cùm ex providentia rerum omnis ordo ducatur, vitia quoque ad bonorum omnium referuntur auctorem. L. 5. p. 3.
25. Invocandus ad omnia, bonorum omnium Pater : quo prætermisso, nullum rite fundatur exordium. L. 3. p. 9.
26. Miseri mortales, nisi ad populares auras, inanésque rumores rectè facere nescimus. L. 2. p. 7.
27. Habent impii, dum puniuntur, boni aliquid annexum, ipsam scilicet pœnam, quæ ratione justitiæ bona est. L. 4. p. 4.
28. Quas fallax ligat improbis catenis, terrenas hebetat libido mentes :

tes : ne verum valeant bonum tueri. L. 3. m. 10.

29. Miserandi potiùs impii sunt, quàm odio habendi. L. 4. m. 4.

30. Ulcus animi, quod sapienti medico non detegis, sanari non cupis. L. 1. p. 4.

31. Si etiam caduca non forent dona fortunæ, nihil in his verè nostrum foret, aut quod non vilesceret penitiùs inspectum. L. 2. p. 5.

N O V E M B E R.

1. **S**I prævisa à Deo omnia necessario fiunt, aufertur omne Deū inter & homines comērcium, sperandi scilicet ac deprecandi. L. 4. p. 3.

2. Cū pessimis quoq; , dignitatibus fungi, contingat, naturâ suâ nequeunt esse bona, quæ se pessimis inhærerere patiantur. L. 2. p. 6.

3. Justæ humilitatis pretio, in æstimabilem vicem divinæ gratiæ promeremur. L. 5. p. 3.

4. Omnia fiunt in mundo, tanquam
in

- in regno scientis omnia, potentis omnia, & bona tantummodo volentis Dei. L. 4. p. 1.
5. Colloquia hominum cum Deo, huic inaccessæ luci priùs quoque, quàm impetrent, ipsa supplicandî ratione conjungunt. L. 5. p. 3.
6. Mens hominû cæcis obruta membris, nequit oppressi luminis igne, rerum occultos noscere nexus. L. 5. m. 3.
7. Mortalium plurimi oculos tenebris assuetos, ad lucem perspicuæ veritatis attollere non possunt. L. 4. p. 4.
8. Fortunæ Bona bonitatis nativæ nil habent: cùm nec bonis semper adhæreant, vel certè non efficiant bonos. L. 2. p. 6.
9. Humana ratiocinatio ad divinæ præscientiæ simplicissimam lucem absque caligine admoveri non potest. L. 5. p. 4.
10. Infeliciores sunt illi, qui faciunt, quàm qui patiuntur injuriam. L. 4. p. 4.

11. Gaudent homines, res aliter se habentes, falsis compellare nominibus, quæ facilè rerum ipsarum redarguuntur effectu. L. 2. p. 6.
12. Sicut scientia, aut visio præsentium, nihil his, quæ fiunt, ita præscientia futurorum, nihil his, quæ futura sunt, necessitatis importat. L. 5. p. 4.
13. Figura hominis ad cælum erecta, quemlibet monet, ut animum constanter elevet in cælum. L. 5. m. 5.
14. Qui contra hominum sceleratorum insultum securus degere cupit, in arcem sapientiæ se se recipere debet. L. 1. p. 3.
15. Ægros corpore non odio, sed miseratione dignos judicamus: quid nî etiam malos? quorum animos omni languore atrocior urget improbitas. L. 4. p. 4.
16. Dilige jure bonos, & miseresce malis, si dignam omnibus vicem cupias referre. L. 4. m. 4.
17. Qui segnis ac stupidus torpet, æsinum vivit; levis autem & inconstans

- stans nihil à levitate avium. differt.
L. 4. p. 2.
18. Necessè non est, contingere, quæ providentur; sed necessè est, quæ futura sunt, provideri. L. 5. p. 3.
19. Improbi infelicissimi essent iudicandi, si non eorum malitiam saltem mors extrema finiret. L. 4. p. 4.
20. Si liberum arbitrium neges, nulla sunt vitia, nullæ virtutes; sed omnium meritorum potiùs mixta, atque indiscreta confusio. L. 5. p. 3.
21. Dum improbi non rerum ordinè, sed suos intuentur affectus, vel licentiam, vel impunitatem scele-
rum putant esse felicem. L. 4. p. 4.
22. Sicut imaginatio sensusque cedere debent rationi; sic divinæ se se menti humanâ submittere rationem oportet. L. 5. p. 5.
23. Sicuti nemo contra naturas rerum; ita nec contra fortunam conqueri potest: cujus nativa indoles ipsa instabilitas est. L. 2. p. 2.
24. Etsi causam divinæ dispositionis ignores, rectè tamen omnia

nia fieri ne dubites: cū optimus
mūdi rector cūcta attēperet. L. 4. p. 5

25. Animorum pharmaca non tam
infirmiſſimæ gravitati, quàm ægro-
rum diſpoſitioni attemperentur:
ut per leviora acrioribus via præ-
paretur. L. 3. p. 1.
26. Quàm exilis eſt noſtræ portio vi-
tæ! heſterna évanuit: craſtinam
nondum apprehendimus: hodie-
na, mobili tranſitorióque momen-
to deſinitur. L. 5. p. 6.
27. Fallæ felicitatis cognitio ante o-
nia comparanda; ut faciem præfe-
rat ad veram obtinendam. L. 3. m. 1.
28. Nullum fortūæ reſpuamus even-
tum: dum etiam illa, quæ videtur
aſpera, vel exercet, vel corrigit,
vel punit. L. 4. p. 7.
29. Cū æternitas ſit interminabilis
vitæ tota ſimul & perfectæ poſſeſ-
ſio, ad hanc omnia temporalis vi-
tæ ſtudia ſunt dirigenda. L. 5. p. 6.
30. In ſe ipſum aſſiduè revocandus
eſt animus: ut intus reconditos cu-
ſtodiat theſauros. L. 3. m. 11.

D E C E M B E R.

1. **N**ullus æstimet blandientem sibi fortunam: manendi fidem non dat: & cum abiêrit, nihil nisi mœrorem relinquit. L. 2. p. 1.
2. Præscientia divina nihil humanâ opinione præstaret, si, uti homines, incerta judicaret, quorum est incertus eventus. L. 5. p. 3.
3. Expetenda malis supplicia sunt: dum ultio mores pravos corrigat, & ad rectum supplicii terrore perducatur: non sine aliorum exemplo scelera fugiendi. L. 4. p. 3.
4. Misericordes sunt improbi injustâ impunitate dimissi, quàm justâ ultione puniti. L. 4. p. 3.
5. Ex rationum inter se confligentium collisione, pulchra profilit scientiæ veritatis. L. 3. p. 12.
6. Si optanda omnia factorum series inflexa connecteret, quid speret aliquis, aut etiam deprecetur? L. 5. p. 3.
7. Sicuti corporum languor, ita vitiositas quidam est quasi morbus animorum. L. 4. p. 4.
8. Cos-

8. Cœleste lumen assidue implorandum: ut mentem illustret, & ad veræ felicitatis agnitionem disponat. L. 3. m. 9.
9. Deus conditis rebus antiquior non est temporis quantitate; sed simplicis proprietate naturæ, quæ mobilis temporis infinitatem semper habet sibi præsentem. L. 5. p. 6.
10. Providentia Dei cuncta pariter, etsi diversa & infinita, cõplectitur; fatum verò singula digerit in motum, locis, formis, ac temporibus distributa. L. 4. p. 6.
11. Nihil est, quod mali causa, vel ab ipsis improbis fiat; sed bonum quærètes, pravus error à vero bono avertit. L. 4. p. 6.
12. Divitiæ, nisi comminutæ in plures transire non possunt: quod ubi fit, pauperes necesse est faciant, quos relinquunt. L. 2. p. 5.
13. Quæ divino lumine lustrantur, per hoc necessaria fieri non possunt: quando nec homines necessaria faciunt esse, quæ vident. L. 5. p. 6.

14. Quantô ampliùs turbatus est animus, tantô minùs idoneus est, ad retegenda vulnera, eorùmque medicationem. L. 1. m. 2.
15. Sicut animorum salus est probitas, sic eorum ægritudo vitia sunt. L. 4. p. 6.
16. Qui fortunam sibi dominari permittit, despotico se se dominio submittit. L. 2. m. 1.
17. Insidiator, qui occultis surripere fraudibus gaudet, optimo jure vulpeculis exæquetur. L. 4. p. 2.
18. Quæ sibi permissis fluitare videtur habenis, fors, patitur frænos, ipsaque lege meat. L. 5. m. 1.
19. Melioribus animum si conformes, nil opus est judice præmium deferente: tu te ipse excellentioribus addidisti. L. 4. p. 4.
20. Si studium ad pejora deflexeris, extrà ne quæsieris ultorem: tute ipse in deteriora detrusisti. L. 4. p. 4.
21. Adversam plurimi fortunam accusant, qui suam accusare deberent insatiabilé cupiditaté. L. 2. m. 2
22. Deus,

22. Deus, dum ex alta providentiæ specula respicit, quid cuique conveniat, agnoscit, & quod convenire novit, accommodat. L. 4. p. 6.
23. Divina prænotio rerum proprietatē naturamq; non mutat; sed talia apud se præsentia spectat, qualia in tempore olim futura provenient. L. 5. p. 6.
24. Sanctum & inviolabile sit amicitiaæ foedus, rerum omnium exemplō firmatus: quas jungit, & conservat nexus amoris. L. 2. m. 8.
25. Sicut in bello Pharsalico victrix causa Diis placuit; sed victa Cato: ni: ita quæ Deo videtur æquissima, hominibus videntur iniqua. L. 4. p. 6.
26. Res omnes naturæ impetu suum feruntur in finem: homines insuper ipsa ratio fortissimè trahit; ut veram beatitudinē quærāt. L. 3. p. 2.
27. Divinus intuitus cuncta despiciens, qualitatem rerum minimè turbat, apud se quidem præsentium, ad conditionem verò temporis, futurarum. L. 5. p. 6.

28. Sicuti gentiles divinitatem pluribus tribuendo, nullum habuere verum Deum, ita plerique hominum, beatitudinem in multis quærendo, unam & veram amittunt. L. 3. p. 9.
29. Quidquid citra spem videas geri, rebus quidem rectus est ordo, opinioni verò tuæ perversa confusio.
30. Impii licet alti dominii sceptrum teneant, tot vinculis adstringuntur, quot cupiditatibus mancipantur. L. 4. m. 2.
31. Magna nobis est indicta necessitas probitatis: qui ante oculos agimus Judicis, cuncta cernentis. L. 5. p. 6.

FINIS.

